

ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
: กรณีศึกษานักบ้านแก้วป่าห้ำ ตำบลลี้มตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

นายเอก ปันทะยม

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต
แขนงวิชาการเมืองการปกครอง สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

พ.ศ. 2555

**The Village Headman and the Development of Democracy:
A Case Study of Baan Kiwbaha, Tambol Thuentong,
Meuang District, Nan Province**

Mr. Anek Pantayom

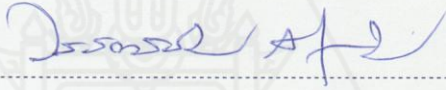
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for
the Degree of Master of Political Science in Politics and Government
School of Political Science
Sukhothai Thammathirat Open University

2012

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย: กรณีศึกษา
บ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถ้ำทอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
ชื่อและนามสกุล นายเอนก ปิ่นทะขยม
แขนงวิชา การเมืองการปกครอง
สาขาวิชา รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา รองศาสตราจารย์ ดร. วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 26 พฤศจิกายน 2555

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ

..... ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร. วรรณธรรม กาญจนสุวรรณ)

..... กรรมการ
(อาจารย์ ดร. พิศาล มุกดาร์ศมี)

.....
(รองศาสตราจารย์ ยุทธพร อิศรชัย)
ประธานกรรมการประจำสาขาวิชา รัฐศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย: กรณีศึกษาบ้านกัวป่าห้า ตำบลถ้ำทอง
อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ผู้ศึกษา นายเอนก ปันทะยม **รหัสนักศึกษา** 2548000724 **ปริญญา** รัฐศาสตรมหาบัณฑิต

(การเมืองการปกครอง) **อาจารย์ที่ปรึกษา** รองศาสตราจารย์ ดร. วรณธรรม กาญจนสุวรรณ **ปีการศึกษา** 2555

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย (2) ศึกษาปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย (3) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างเลือกแบบเฉพาะเจาะจงจำนวน 12 คน ประกอบด้วย ข้าราชการส่วนภูมิภาค ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชน เครื่องมือวิจัยใช้แบบสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เชิงพรรณนา

ผลการวิจัย (1) การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยพบว่า ผู้ใหญ่บ้านมีความสามารถรองรับสนับสนุนการขยายตัวของกรณีมีส่วนร่วมของประชาชนได้เป็นอย่างดี โดยเฉพาะบุคลิกภาพที่เอื้อต่อแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ที่เน้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน กระบวนการตัดสินใจดำเนิน โครงการและกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านที่ให้ความสำคัญกับเรื่องความเท่าเทียมกัน ทั้งนี้ผู้ใหญ่บ้านยังมีการแบ่งโครงสร้างการปกครองหมู่บ้านให้มีความแตกต่างตามความสามารถ โดยอาศัยกลไกคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีการแบ่งหน้าที่ตามความถนัดของคณะทำงานด้านต่างๆ เช่น คณะทำงานด้านสังคม สิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข คณะทำงานด้านแผนพัฒนา เป็นต้น และที่สำคัญผู้ใหญ่บ้านยังส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามาควบคุม กำกับและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านโดยผ่านช่องทางที่หลากหลายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือนหมู่บ้าน กระบวนการตรวจสอบตามที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น (2) ปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่ขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมและยังคิดว่าเรื่องดังกล่าวเป็นหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้าน และที่สำคัญผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในหมู่บ้านส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ การเข้าไปตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านส่งผลต่อความสัมพันธ์และมีผลกระทบในเชิงลบบนพื้นฐานระบบอุปถัมภ์ ตลอดจนประชาชนยังให้ความสำคัญกับการทำมาหากินมากกว่าเรื่องการเมืองการปกครอง และขาดความต่อเนื่องในการได้รับความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง (3) แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยพบว่า ผู้ใหญ่บ้านต้องกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมบริหารจัดการหมู่บ้านในทุกๆ ด้าน ควบคู่กับการพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านในการตอบสนองความต้องการของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ และต้องส่งเสริมสนับสนุนให้ประชาชนได้มีโอกาสเรียนรู้ เข้าใจ และเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องควบคู่กับการพัฒนาและสร้างความมั่นคงด้านรายได้และอาชีพ

คำสำคัญ ผู้ใหญ่บ้าน การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย บ้านกัวป่าห้า จังหวัดน่าน

Independent Study title: The Village Headman and the Development of Democracy:
A Case Study of Baan Kiwbaha, Tambol Thuentong,
Meuang District, Nan Province

Author: Mr. Anek Pantayom ; **ID:** 2548000724; **Degree:** Master of Political Science
(Politics and Government); **Independent Study advisor:** Dr. Varnadharm
Kanchanasuvarna, Associate Professor; **Academic year:** 2012

Abstract

The objectives of this research were to (1) to study the role of the village headman in developing democratic politics; (2) to study problems with that role and obstacles faced by the village headman; and (3) to form recommendations for solving those problems and increasing the capacity of village headmen to develop democracy.

This was a qualitative study. The 12 key informants, chosen through purposive sampling, comprised regional level government officers, local administrators, local level government officers, kamnan, village headmen, neighborhood committee members, and local citizens. Data were collected using interview forms and analyzed descriptively.

The results showed that (1) the village headman in the case study had a good ability to support the expansion of public participation in politics, especially in terms of having a personality that fit well with the role of encouraging citizens to participate in the process of setting rules for the village and the process of making decisions on village development projects and activities, with an emphasis on equality. The village headman divided administrative work depending on different people's abilities by assigning working teams within the neighborhood committee to be in charge of different tasks, such as a working team in charge of social, environmental and public health issues, and another working team in charge of the development plan. Most importantly, the village headman studied encouraged citizens to monitor, audit and manage his work through a variety of formal and informal channels, such as holding meetings every month and utilizing the legal inspection methods. (2) One of the problems encountered in the village headman's effort to promote democracy was a lack of enthusiasm on the part of citizens to participate in village administration because they considered it the duty of village leaders. Also, the village headman was related to many of the villagers and was voted for by a majority, but public auditing of his work had a negative effect on patronage relationships. Most villagers were more concerned with making a living than with participating in local government and they did not consistently receive information about democratic politics. (3) To address these problems, village headmen should stimulate the public to participate in every aspect of village management. The capacity of village headmen to efficiently meet the needs of different groups should be developed. Efforts should be made to educate the public on participatory democratic politics at the same time as developing and building up their financial security.

Keywords: village headman, development of democratic politics, Baan Kiwbaha,
Nan Province

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้ ได้มีความสมบูรณ์ตามวัตถุประสงค์และเจตนารมณ์ของผู้วิจัยได้ตั้งไว้เพราะได้รับการอนุเคราะห์และสนับสนุน ตลอดจนคำแนะนำทางวิชาการจาก รองศาสตราจารย์ ดร. วรณธรรม กาญจนสุวรรณ อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าอิสระ ที่คอยให้คำแนะนำแนวทางที่ถูกต้องในแต่ละขั้นตอนของการศึกษาค้นคว้าอิสระ ซึ่งผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณคณาจารย์และเจ้าหน้าที่สาขาวิชารัฐศาสตร์ ตลอดจนเจ้าหน้าที่สำนักบัณฑิตศึกษา ทุกท่านที่เป็นส่วนสำคัญทำให้การศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้แล้วเสร็จ และมีความถูกต้องสมบูรณ์ ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาของท่านเป็นอย่างยิ่ง

ขอขอบพระคุณ คุณพ่อบุญส่ง และคุณแม่ตุด ปิ่นทะยม ผู้ให้กำเนิด และสั่งสอนอบรมกล่อมเกล่าให้มีความมุ่งมั่นตั้งใจศึกษาเล่าเรียนและตั้งมั่นในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ ตลอดจนถึงภรรยาและครอบครัวที่คอยให้กำลังใจทุกขั้นตอนของการจัดทำ

ขอขอบพระคุณ นายบุญยัง เรือนกุล นายอำเภอเมืองน่าน ตลอดจนข้าราชการส่วนภูมิภาค ผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการส่วนท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และพี่น้องประชาชนบ้านกัวป่าห้า ที่คอยให้การสนับสนุนในการลงพื้นที่จัดเก็บข้อมูลและเป็นกำลังใจในการศึกษาค้นคว้าอิสระฉบับนี้

ขอขอบพระคุณเพื่อนนักศึกษารุ่นพี่และร่วมรุ่นที่คอยให้คำแนะนำและให้คำปรึกษา ตลอดจนเป็นกำลังใจให้มีความมุ่งมั่นในการศึกษาค้นคว้าอิสระ

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ จึงถือเป็นผลงานที่สำเร็จอันเกิดจากความร่วมมือและการสนับสนุนจากทุกๆ ท่านที่ได้กล่าวมา ผู้วิจัยจึงขอกราบขอบพระคุณมา ณ โอกาสนี้

เอนก ปิ่นทะยม

พฤศจิกายน 2555

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ฅ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	8
ขอบเขตการวิจัย	8
กรอบแนวคิดการวิจัย	9
นิยามศัพท์เฉพาะ	10
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
บทที่ 2 วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง	11
แนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตย	21
การปกครองท้องถิ่นกับผู้นำบ้าน	40
รูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน	43
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	47
ข้อมูลพื้นฐานบ้านกุ่มป่าห้ำ	52
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย	54
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	54
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย	57
การเก็บรวบรวมข้อมูล	60
การวิเคราะห์ข้อมูล	61

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	63
ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์	63
ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประวัติ บุคลิกภาพ แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้ใหญ่วัยบ้าน	65
ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ใหญ่วัยบ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย	71
ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่วัยบ้าน กับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย	90
ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนา ศักยภาพของผู้ใหญ่วัยบ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย	104
บทที่ 5 สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	118
สรุปการวิจัย	118
อภิปรายผล	130
ข้อเสนอแนะ	141
บรรณานุกรม	143
ภาคผนวก	147
ก แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง	148
ประวัติผู้ศึกษา	153

สารบัญตาราง

	หน้า
ตารางที่ 3.1 ประชากรตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูล	54
ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ กระบวนการหรือวิธีการจัดทำ ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน	71
ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ การตัดสินใจดำเนิน โครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน	76
ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ การให้ประชาชนมีส่วนร่วม ในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน	81
ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	85
ตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน	90
ตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนิน โครงการ หรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน	93
ตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการ ปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน	97
ตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย	100
ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาศักยภาพ ของผู้ใหญ่บ้านต่อกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ..	104
ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาศักยภาพ ผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน	107

สารบัญตาราง (ต่อ)

	หน้า
ตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพ ผู้ใหญ่บ้านในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน	111
ตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพ ผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย	114

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพที่ 1.1 โครงสร้างการบริหารงานระดับหมู่บ้าน	4
ภาพที่ 1.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย	9
ภาพที่ 2.3 โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน	44
ภาพที่ 2.4 แผนที่หมู่บ้านกู่ป่าห้า ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน	52

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาการทางการเมือง เป็นเรื่องของผลของการเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่เป็น เรื่องของความสามารถของระบบการเมืองในการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองในขณะที่สังคมกำลัง เปลี่ยนแปลง และการพัฒนาการทางการเมืองเป็นเรื่องของการสร้างความเป็นสถาบันให้กับระบบ การเมือง (สุจิต บุญบงการ 2553: 2) ทั้งนี้ การพัฒนาการทางการเมืองยังทำให้เป้าหมายของการ เปลี่ยนแปลงทางการเมืองของแต่ละประเทศเด่นชัดขึ้น ช่วยชี้ให้เห็นว่าอะไรเป็นเป้าหมายหรือ จุดมุ่งหมายที่น่าพึงปรารถนาและอะไรที่ไม่ใช่ ทั้งนี้ เพราะการพัฒนาการทางการเมืองมักพูดถึงเรื่อง ระบบการเมืองสมัยใหม่ ความสามารถของระบบการเมือง ความมีเสถียรภาพทางการเมือง ความเท่า เทียมและการมีส่วนร่วมทางการเมือง และที่สำคัญการพัฒนาการทางการเมืองยังมีความสัมพันธ์ เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ต่างฝ่ายต่างเกี่ยวพันซึ่งกันและกัน (สุจิต บุญบงการ 2553: 14)

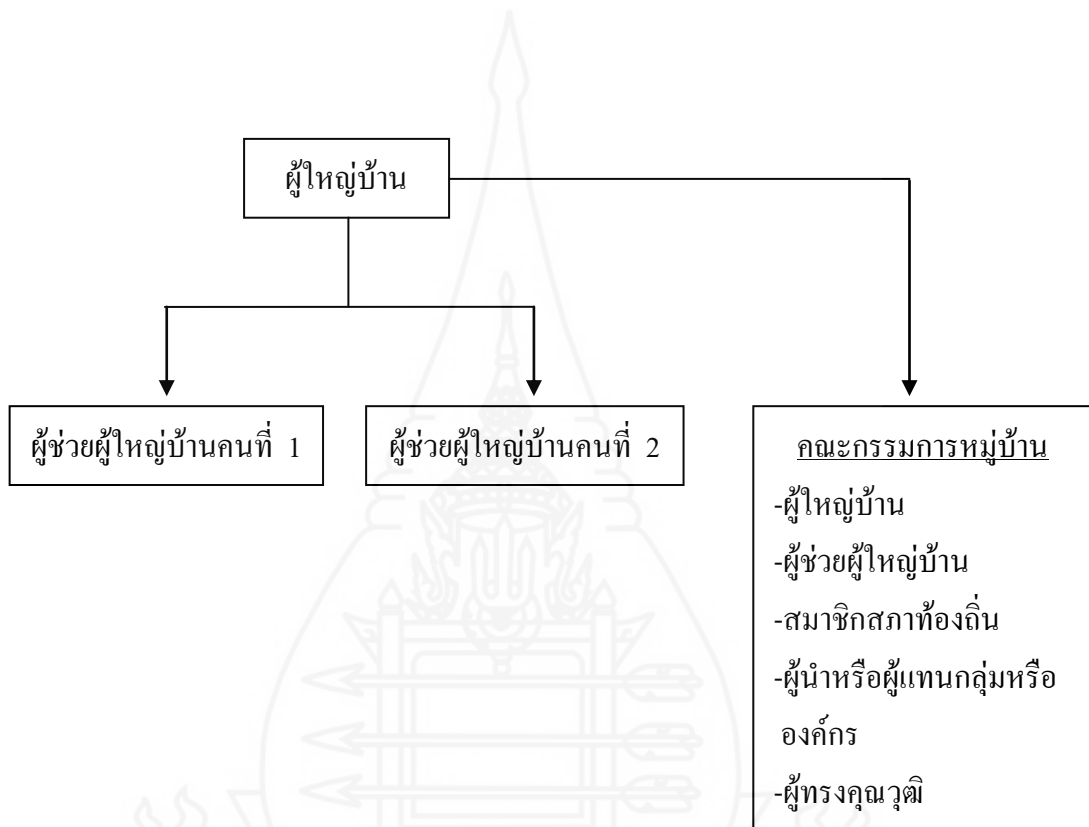
ประเทศไทยปกครองโดยระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันรวมเป็นเวลา 80 ปี สังคมไทยมีวิวัฒนาการทางการเมือง มาเป็นลำดับ ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงออก ซึ่งความคิดเห็นทางการเมืองมากขึ้น การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการซึ่งประชาชน หรือผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้มีโอกาส แสดง ทศนะและเข้าร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน รวมทั้งมีการนำ ความคิดเห็นดังกล่าวไปประกอบการพิจารณากำหนดนโยบายและการตัดสินใจของรัฐ การมีส่วนร่วม ของประชาชนเป็นกระบวนการสื่อสารในระบบเปิด กล่าวคือ เป็นการสื่อสารสองทาง ทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งประกอบไปด้วยการแบ่งสรรข้อมูลร่วมกันระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และเป็น การเสริมสร้างความสามัคคีในสังคม ทั้งนี้เพราะการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นการเพิ่ม คุณภาพของการตัดสินใจ การลดค่าใช้จ่ายและการสูญเสียเวลา เป็นการสร้างฉันทามติ และทำให้ง่าย ต่อการนำไปปฏิบัติ อีกทั้งยังช่วยลดความเสี่ยงการเผชิญหน้าในกรณีที่ร้ายแรง ช่วยให้เกิดความน่าเชื่อถือและ ความชอบธรรมและช่วยให้ทราบความห่วงกังวลของประชาชน (อนุรักษ์ นิยมเวช 2554: 1)

นับจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นระบอบประชาธิปไตยของไทย ที่มีการเปลี่ยนแปลงความสัมพันธ์ทางอำนาจ จากเดิมให้สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นผู้ใช้พระราชอำนาจในการบริหารราชการแผ่นดินโดยตรงมาเป็นรัฐบาลที่รัฐสภาเป็นผู้จัดตั้งขึ้น โดยหลักการสมาชิกรัฐสภาต้องมาจากการเลือกตั้งทั่วประเทศ แต่ความเป็นจริงที่ผ่านมามีการปกครองกลับไม่ได้เปลี่ยนแปลงโครงสร้างไปเท่าใดนัก อำนาจรวมศูนย์ก็ยังคงอยู่ที่รัฐบาลแม้ว่าการปกครองระบอบประชาธิปไตยอำนาจสูงสุดจะเป็นของประชาชน ประชาชนมีสิทธิที่จะปกครองตนเองและมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เพื่อผลประโยชน์ของประชาชนก็ตาม แต่ทุกวันนี้ประชาชนก็ยังไม่รู้จักการใช้อำนาจอย่างแท้จริง เนื่องจากไม่เข้าใจความหมายของประชาธิปไตย ไม่รู้จักบทบาทหน้าที่และสิทธิของตนเอง รวมทั้งไม่เข้าใจหลักเกณฑ์และวิธีการที่เป็นประชาธิปไตย จึงทำให้สังคมไทยทุกวันนี้มีแต่ความวุ่นวาย ประชาชนมีความคิดเห็นแตกต่างกัน แบ่งกันเป็นฝักเป็นฝ่ายอย่างชัดเจน และมุ่งใช้กำลังต่อกัน ดังนั้น จึงต้องร่วมกันคิดหาแนวทางป้องกันปัญหาดังกล่าวให้กับสังคม ไม่ให้การใช้ความรุนแรงเกิดขึ้นอีกในอนาคต โดยการปลูกฝังจิตสำนึกวิถีประชาธิปไตยให้เรียนรู้การอยู่ร่วมกันและยอมรับความแตกต่างในความคิดเห็นของแต่ละฝ่าย เรียนรู้ในสิทธิหน้าที่ของตน เคารพกฎหมาย และปฏิบัติตามกติกาของวิถีทางประชาธิปไตย ไม่มุ่งมันดิ่งดันที่จะเอาชนะกันโดยยึดถือความคิดของฝ่ายตนแต่เพียงฝ่ายเดียว และเรียนรู้ขอบเขตเสรีภาพของคนที่ไม่ใช่ละเมิดสิทธิของผู้อื่น ไม่ทำตามอำเภอใจ ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ไม่ทำให้สังคมเกิดความเสียหายตลอดจนเรียนรู้การอยู่ร่วมกันแบบภราดรภาพ อยู่ร่วมกันอย่างสมานฉันท์ ปฏิบัติต่อกันดุจเป็นพี่น้อง เป็นญาติ เป็นเพื่อน ช่วยเหลือเอื้ออาทรต่อกัน ไม่ปฏิบัติต่อกัน เหมือนเป็นศัตรู และที่สำคัญประชาชนควรมีจิตสำนึกประชาธิปไตยที่ดีพอ มีความรักความหวงแหนประชาธิปไตย และเข้าถึงหัวใจสำคัญของประชาธิปไตยว่าอยู่ที่การมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยทางตรงได้แก่การประท้วง การเรียกร้องในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อให้รัฐบาลรับทราบถึงปัญหา เป็นต้น ส่วนทางอ้อมโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้งสมาชิกรัฐสภาเข้าไปทำหน้าที่แทน โดยตระหนักว่าการแสดงความคิดเห็นทางการเมืองและการตัดสินใจลงคะแนนเสียงเลือกผู้แทนมาบริหารประเทศนั้นมีความสำคัญ เพื่อให้ได้คนดีมีคุณภาพและเห็นแก่ประโยชน์ของประเทศชาติมาทำหน้าที่บริหารประเทศให้เจริญรุ่งเรือง ประชาชนอยู่ดีมีสุข ดังนั้น เพื่อให้ประชาธิปไตยไทยมีการพัฒนา จึงควรให้ประชาชนได้เข้าใจถึงรูปแบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยที่แท้จริงเพื่อให้ประชาชนได้ใช้อำนาจอธิปไตยอย่างถูกต้อง ซึ่งจะส่งผลให้การเมืองไทยเกิดการพัฒนาอย่างยั่งยืนต่อไป (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร 2554: 2)

การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย จำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อประชาชนที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองขึ้นมา ความเปลี่ยนแปลงที่สำคัญคือ ความเปลี่ยนแปลงในวัฒนธรรมการเมือง (political culture) การจะสร้างจิตสำนึกให้เกิดความเห็นต่อประโยชน์ส่วนรวมจะทำให้การหล่อหลอมทางสังคม (socialization) ให้เกิดความเข้มแข็งขึ้นในสังคม มีเสถียรภาพในทางการเมือง การสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยให้กับประชาชน เช่น การเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการทางการเมือง การดูแลตรวจสอบสถาบันทางการเมือง ตรวจสอบการบริหารราชการ และแสดงความเป็นเจ้าอำนาจธิปไตยอย่างแท้จริง การจะพัฒนาทางการเมือง จึงต้องเริ่มต้นด้วยการสร้างจิตใต้สำนึกในระบอบประชาธิปไตยโดยการให้การศึกษาและการพัฒนาความคิดนั้นทั้งทางตรงและทางอ้อมแก่ประชาชนแล้ว จึงนำไปสู่การพัฒนาในมิติอื่นๆ เพื่อการพัฒนาการเมืองต่อไป พื้นฐานสำคัญที่จะทำให้การพัฒนาการเมืองไทยบรรลุเป้าหมายคือ การที่ประชาชนในชาติมีความรู้ ความเข้าใจ ตระหนักและมีจิตสำนึกเป็นประชาธิปไตย ยึดถือหลักประชาธิปไตยเป็นหลักในการดำเนินชีวิต หรือมีวิถีชีวิตตามวิถีประชาธิปไตย ซึ่งการไปสู่จุดหมายดังกล่าวนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย เป็นเรื่องจำเป็นที่ทุกฝ่ายจะต้องให้ความสนใจและหันมาร่วมกันดำเนินกระบวนการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในสังคม

การศึกษาการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยผ่านรูปแบบการจัดการปกครองระดับหมู่บ้าน ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองในระดับรากหญ้า มีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญต่อประชาชนให้มีความเป็นอยู่ที่ดี มีความสงบสุข ดำรงชีวิตอย่างปลอดภัย และสามารถประกอบอาชีพได้อย่างปกติสุข จะประสบผลสำเร็จหรือล้มเหลวขึ้นอยู่กับ การดำเนินงานในหมู่บ้านเป็นสำคัญ โดยถือว่าหมู่บ้านเป็น “จุดแตกหัก” ของการแก้ไขปัญหาในทุกๆ ด้านของประชาชนทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง โดยรูปแบบการจัดการปกครองระดับหมู่บ้านเกิดขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจุลจอมเกล้า รัชกาลที่ 5 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ได้มีการแก้ไขปรับปรุงการจัดระเบียบการปกครองของราชอาณาจักรไทยครั้งสำคัญ โดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการปกครองระดับหมู่บ้านและตำบลนั้น ได้มีการทดลองตั้งผู้ใหญ่บ้านและกำนันขึ้นปกครองหมู่บ้านและตำบลเป็นครั้งแรกที่อำเภอบางปะอิน จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ในปี พ.ศ. 2435 เป็นเพราะพระราชประสงค์ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่จะให้ราษฎรมีโอกาสใช้สิทธิในการปกครองตนเองด้วย (กรมการปกครอง 2553: 41)

การจัดการปกครองหมู่บ้าน เป็นไปตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 มีผู้ใหญ่บ้านทำหน้าที่ปกครองประชาชนในเขตท้องที่หมู่บ้าน และมีที่มาจาก การเลือกของประชาชนในหมู่บ้านนั้น (กรมการปกครอง 2553: 32) โดยมีโครงสร้างการบริหารงาน หมู่บ้านดังนี้

ภาพที่ 1.1 โครงสร้างการบริหารงานระดับหมู่บ้าน

โดยให้ผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ดังนี้

1) การใช้อำนาจหน้าที่ปกครองราษฎร

ในการปกครองหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ได้รับเลือกจากราษฎรให้ทำหน้าที่ปกครองดูแลทุกข์สุขราษฎร นอกจากนั้นผู้ใหญ่บ้านยังเป็นบุคคลที่อยู่ในท้องที่รู้จักคุ้นเคยสภาพท้องที่ และรู้ความต้องการ ฐานะปัญหาของท้องถิ่นเป็นอย่างดี ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา ปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎรและพัฒนาความเจริญให้กับท้องถิ่น ในฐานะเป็นตัวกลางระหว่างรัฐบาลกับราษฎร

2) การรายงานต่อทางราชการ

ในการดูแลรักษาความสงบและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของชุมชน ตลอดจนการป้องกันและระงับเหตุร้ายการรายงานเหตุการณ์ผิดปกติที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งอาจเป็นคุณหรือเป็นโทษแก่ชุมชน ประชาชนหรือต่อประเทศชาติให้ทางราชการทราบ เป็นหน้าที่สำคัญของผู้ใหญ่บ้านในฐานะเป็นผู้ปกครองดูแลรับผิดชอบเขตปกครองนั้นๆ เพื่อจะได้ดำเนินการให้เป็นไปตามกฎหมายและป้องกันมิให้เกิดเหตุลุกลามใหญ่โตขึ้น หรือเป็นการปราบปรามเหตุร้ายนั้นได้โดยเด็ดขาดรวดเร็ว

3) การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎร

การนำข้อราชการไปประกาศแก่ราษฎรหรือการประชุมอบรมชี้แจงข่าวสารแก่ราษฎรเป็นสิ่งสำคัญทางการปกครอง เนื่องจากการทำความเข้าใจร่วมกันเป็นพื้นฐานสำคัญ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการบริหารราชการส่วนภูมิภาคถือว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางระหว่างราชการและประชาชนในการที่จะนำข่าวสารข้อมูลทางราชการไปแจ้งให้แก่ราษฎรได้ทราบ และขณะเดียวกันก็นำความต้องการของราษฎรไปแจ้งแก่ทางราชการทราบ

4) การจัดทำทะเบียน

การจัดทำทะเบียนในท้องที่ เป็นข้อมูลพื้นฐานสำคัญด้านการปกครองที่จะต้องจัดทำเพื่อให้ได้ทราบเกี่ยวกับรายละเอียดต่างๆ ที่เกิดขึ้น หรือปรากฏการณ์ต่างๆ ภายในเขตปกครองอันเกี่ยวกับจำนวนประชาชน จำนวนครอบครัว จำนวนสัตว์พาหนะ และลักษณะพื้นที่ในเขตรับผิดชอบ ข้อมูลรายละเอียดดังกล่าว นอกจากจะเป็นประโยชน์แก่การปกครองและงานในหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านแล้ว ยังสามารถประสานงานกับทางราชการเมื่อเกิดเหตุและชี้แนะเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในท้องที่ให้ทางราชการทราบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสำคัญในเชิงสถิติข้อมูลเพื่อใช้ในการวางแผนพัฒนาพัฒนาในด้านต่างๆ ของทางราชการ

5) กิจการสาธารณประโยชน์

ในการปกครองหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้ได้รับเลือกจากราษฎรในหมู่บ้านนั้นมีอำนาจปกครองดูแลทุกข์สุขของราษฎร เป็นหน้าที่โดยตรงของผู้ใหญ่บ้านที่จะต้องดูแลเอาใจใส่ในเรื่องนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นผู้คุ้นเคยกับสภาพท้องที่ที่จะต้องรู้ความต้องการและปัญหาของท้องถิ่นได้เป็นอย่างดี ผู้ใหญ่บ้านจึงเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการแก้ไขปัญหา ปัดเป่าความเดือดร้อนแก่ราษฎร และปฏิบัติการตามที่กฎหมายได้ให้อำนาจไว้โดยเคร่งครัด

6) การป้องกันโรคติดต่อ

การรักษาสุขภาพอนามัยของราษฎรนับเป็นภารกิจที่สำคัญอย่างหนึ่งของการรักษาความสงบเรียบร้อยเพราะสุขภาพของราษฎรย่อมเป็นรากฐานและบ่อเกิดแห่งความสุขสมบูรณ์ของราษฎรทั้งมวล และเมื่อราษฎรมีสุขภาพพลานามัยสมบูรณ์ ก็จะเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะทางด้านผลิตและการสร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามทางสังคม

7) การจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อย

ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจหน้าที่ในการจัดหมู่บ้านให้เป็นระเบียบเรียบร้อยและต้องด้วยสุจริตลักษณะ

8) การที่เกี่ยวข้องด้วยความอาญา

การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อยในทางคดีเป็นการปฏิบัติต่อเนื่องเพื่อการปราบปรามผู้กระทำความผิดทางอาญา อันเป็นผลกระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชนเพราะถึงแม้ว่ากฎหมายจะบัญญัติโทษหนักเพียงใด หรือเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองมีสมรรถภาพดีอย่างไรก็ตาม ก็ไม่อาจป้องกันการกระทำความผิดมิให้เกิดขึ้นได้ทุกกรณีเนื่องจากการกระทำผิดนั้น เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมหรือเป็นผลผลิตที่เกิดขึ้นจากสังคมอยู่เสมอ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายจึงต้องเป็นผู้มีความรู้ในเรื่องนี้พอเพียงที่จะสามารถทำหน้าที่ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิด

นอกจากอำนาจหน้าที่ที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แล้วผู้ใหญ่บ้านยังมีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายและระเบียบอื่นๆ อีกมาก เช่น การทะเบียนราษฎรและบัตรประจำตัวประชาชน ทะเบียนครอบครัว ทะเบียนสัตว์พาหนะ ทะเบียนอาวุธปืน การรับราชการทหาร การป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน การเช่าที่ดินเพื่อเกษตรกรรม ป่าไม้และป่าสงวนแห่งชาติ การสนับสนุนการเลือกตั้ง และการป้องกันโรคติดต่อ เป็นต้น และในการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านในบางเรื่อง สามารถปฏิบัติได้ด้วยตนเอง บางเรื่องต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลหลายๆ ฝ่าย นอกจากนี้ ผู้ใหญ่บ้านยังต้องปฏิบัติหน้าที่ที่มีได้กำหนดไว้ในกฎหมาย ระเบียบ และข้อบังคับของทางราชการ เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน กิจกรรมที่เกี่ยวกับสาธารณสุข และงานสังคมต่างๆ เป็นต้น

บ้านกิวป่าห้ำ ตั้งอยู่ในเขตท้องที่ตำบลถ้ำมดตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยในเขตท้องที่ตำบลถ้ำมดตอง ประกอบด้วยหมู่บ้านจำนวน 8 หมู่บ้าน ที่มีการรวมตัวกันจัดตั้ง “สภาประชาชนตำบลถ้ำมดตอง” ตั้งแต่ปี พ.ศ.2548 โดยมีจุดเริ่มต้นมาจากกระบวนการภายในชุมชนที่ได้รับผลกระทบจากทั้งภายในและภายนอกที่ต่างคนต่างคิด ต่างคนต่างทำ เกิดความซ้ำซ้อนในการทำงาน ชุมชนเกิดความเบื่อหน่ายต่อองค์กรที่เข้ามาทำงานในพื้นที่ เสียเวลาทำมาหากิน จึงได้มีการคิดที่จะทำให้ชุมชนเกิดความเป็นเอกภาพ มีกลไกที่คอยทำหน้าที่ในการเชื่อมประสาน

ระหว่างภายในกับภายนอกที่จะเข้ามาพัฒนาตำบลของตนเองผ่านกลไกสภาประชาชนตำบลเดิมตองที่ประกอบไปด้วย ผู้นำชุมชน ปราชญ์ ผู้รู้ ตัวแทนของหน่วยงานราชการ และตัวแทนกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ โดยกระบวนการทำงานของสภาประชาชนตำบลเดิมตองเน้นในเรื่องของการพัฒนาบุคลากรในพื้นที่ ทั้งภายในและภายนอกและสิ่งสำคัญต้องทำความเข้าใจปรับความคิดของคนในพื้นที่ให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน โดยเฉพาะระดับผู้นำชุมชนต้องได้รับการพัฒนาระดับวิถีคิดให้มองการณ์ไกล มุ่งผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลักและแสวงหาความร่วมมือจากทั้งภายในและภายนอก เพื่อร่วมกันกำหนดทิศทาง เป้าหมายของตำบล วิเคราะห์วางแผน และช่วยกันขับเคลื่อนแผนงานต่างๆ ร่วมกัน มีระบบการกำกับดูแลร่วมกัน การพูดคุยกันในประเด็นความคิดที่แตกต่างกันผ่านเวทีสภาประชาชนช่วยทำให้ลดปัญหาความขัดแย้ง และทำให้เกิดกระบวนการในการแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในท้องถิ่น ถือเป็นการเรียนรู้ที่จะจัดการตนเองในระดับหมู่บ้านและตำบลและเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยในระดับฐานราก

การศึกษาผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย กรณีศึกษาบ้านกิวป่าห้า ตำบลเดิมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยมีนายบรรจง มหาวงศนันท์ ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนให้มาทำหน้าที่ปกครองหมู่บ้าน บุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีสถานภาพทางสังคม ที่สำคัญของหมู่บ้าน เป็นผู้นำตามธรรมชาติ เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในหมู่บ้าน และมีความใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด และที่สำคัญบุคคลดังกล่าวยังมีบทบาทสำคัญในการก่อตั้งสภาประชาชนตำบลเดิมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเรียนรู้การจัดการตนเองในระดับตำบล ประกอบกับบุคคลดังกล่าวได้รับการเลือกเข้ามาดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน หลังการประกาศบังคับใช้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (ฉบับแก้ไข พ.ศ.2551) ที่แก้ไขวาระการดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน จากที่ต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อดำรงตำแหน่งครบ 5 ปี มาเป็นการพ้นจากตำแหน่งเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ จึงถูกมองว่าการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของบุคคลดังกล่าว ซึ่งมีฐานะเป็นผู้แทนของรัฐ คือ ราชการส่วนกลางและราชการส่วนภูมิภาคที่ปฏิบัติงานอยู่ในระดับล่างสุดและอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องที่ต่างๆ มากที่สุด โดยมีหน้าที่สำคัญคือ การประสานงานต่างๆ เช่น การประชุมประชาชนในเขตหมู่บ้าน การแจ้งข่าวสารของทางราชการให้ประชาชนรับทราบ เป็นต้น ในขณะเดียวกัน ผู้ใหญ่บ้านก็ยังมีสถานะเป็นผู้แทนของประชาชนและผู้นำของชุมชน ที่ต้องดูแลความสุขความทุกข์ของประชาชนที่เรียกกันว่า “ลูกบ้าน” รวมทั้งการระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ เพื่อให้มีโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นของหมู่บ้าน ตลอดจนกิจกรรมทางด้านวัฒนธรรมและทางด้านจิตใจของลูกบ้านจะมีส่วนสำคัญในการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยหรือไม่อย่างไร เนื่องจากการแก้ไขพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (ฉบับแก้ไข พ.ศ.2551) ทำให้มีการมองว่าระบบโครงสร้างของผู้ใหญ่บ้าน

มีสถานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐและถูกออกแบบมาให้เป็นตัวแทนของรัฐมากกว่าการเป็นตัวแทนของประชาชน สามารถดำรงอยู่ในตำแหน่งได้ยาวนานและปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างต่อเนื่อง อีกทั้งประสบการณ์การปฏิบัติหน้าที่ที่ยาวนานและต่อเนื่องจะช่วยเสริมสร้างความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่ในการเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอและผู้ช่วยเหลือประชาชนในพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ทำให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นที่ยอมรับและได้รับความศรัทธาจากประชาชน จึงมีความสนใจทำการศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อใช้ประโยชน์ในการพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย อันจะนำไปสู่การสร้างรากฐานที่มั่นคงให้แก่การปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขของประเทศต่อไป

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 2.3 เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

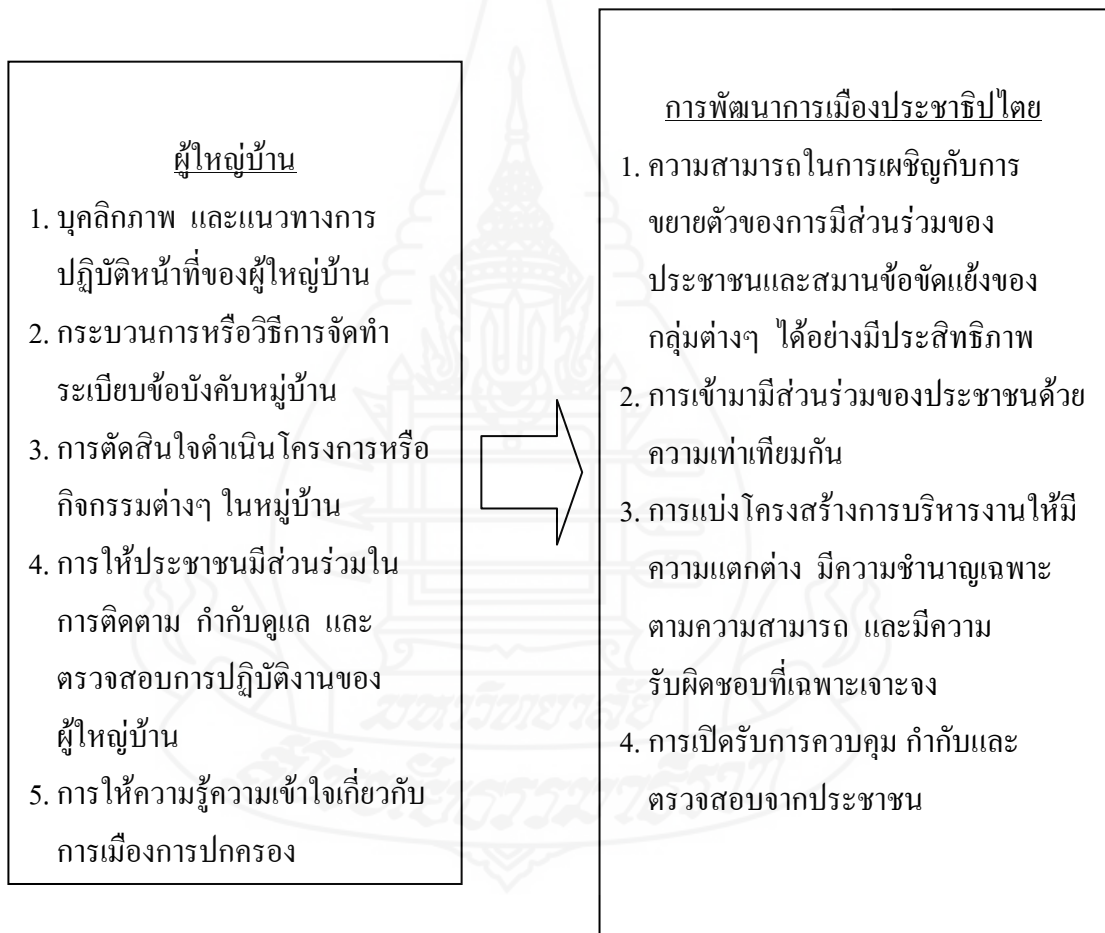
3. ขอบเขตการวิจัย

เนื้อหาการวิจัยเรื่อง “ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย : กรณีศึกษาบ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำมด อำเภอมืองน่าน จังหวัดน่าน” ครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะผู้ใหญ่บ้านบ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำมด อำเภอมืองน่าน จังหวัดน่าน ในประเด็นที่ทำการวิจัยดังนี้

- 3.1 ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 3.2 ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้าน
- 3.3 เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน

4. กรอบแนวคิดการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัยเรื่อง เรื่อง “ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย : กรณีศึกษาบ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถ้ำมุดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน” ครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะผู้ใหญ่บ้านบ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถ้ำมุดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน โดยมีกรอบแนวคิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยดังนี้

ภาพที่ 1.2 แสดงความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

5. นิยามศัพท์เฉพาะ

5.1 ผู้ใหญ่บ้าน หมายถึง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

5.2 หมู่บ้าน หมายถึง บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

5.3 การพัฒนาการเมือง หมายถึง การที่ระบบการเมืองสามารถเผชิญกับการขยายตัวของ การมีส่วนร่วมทางการเมืองและสมานข้อขัดแย้งของกลุ่มต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ การเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนด้วยความเท่าเทียมกัน การแบ่งโครงสร้างทางการเมือง ให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ ตามความสามารถ และมีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจง และระบบการเมืองจะต้องเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน

5.4 ประชาธิปไตย หมายถึง การที่ประชาชนมีสิทธิและเสรีภาพด้วยความเสมอภาค เท่าเทียมกัน รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะพลเมือง และประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทาง การเมือง การบริหาร และการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรที่ส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ ของประชาชน

6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบถึงความสำคัญของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

6.2 ทำให้ทราบถึงปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมือง ประชาธิปไตย

6.3 ทำให้ทราบแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการ พัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

6.4 ผู้ใหญ่บ้าน สามารถนำข้อมูลจากการศึกษาค้นคว้าอิสระไปปรับปรุงและพัฒนา ศักยภาพของตนเองในการปฏิบัติหน้าที่

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดทฤษฎี

ในการศึกษาเรื่อง ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย : กรณีศึกษาบ้านกิวป่าห้า ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ผู้วิจัยได้ใช้ทฤษฎีและแนวคิดต่อไปนี้มาเป็นแนวทางและกรอบในการศึกษาวิจัย

- 1) แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง
- 2) แนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตย
- 3) การปกครองท้องถิ่นกับผู้ใหญ่บ้าน
- 4) รูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน
- 5) งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 6) ข้อมูลพื้นฐานบ้านกิวป่าห้า

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาทางการเมือง

1.1 ความหมายของการพัฒนาทางการเมือง

นักรัฐศาสตร์หลายท่านได้ให้ความหมายของการพัฒนาทางการเมือง ไว้ต่าง ๆ กัน แต่มีแนวโน้มไปในทิศทางของการพัฒนาระบอบประชาธิปไตย เศรษฐกิจเสรีนิยม และสังคมแบบอุตสาหกรรม มุ่งให้มีการเปลี่ยนแปลงการเมืองให้เป็นสมัยใหม่ โดยการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระเบียบ มีเสถียรภาพ เน้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการสร้างความเป็นสถาบันทางการเมือง (นันทพร ศรีวิเศษ 2545: 12)

การพัฒนาทางการเมือง (political development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเมือง (political process) ไปในทิศทางที่ดีขึ้น เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมและประชาชน การพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นเรื่องของกิจกรรมทางการเมืองที่ต้องการเปลี่ยนแปลงทั้งด้านการกำหนดเป้าหมายสาธารณะ กฎหมาย เศรษฐกิจ สังคม และความเป็นประชาธิปไตย (อาทร อยู่สมบูรณ์ 2541: 20)

Samuel P. Huntington. (จุมพล หนิมพานิช 2548: 26) พูดถึง “พัฒนาการทางการเมือง” จะหมายถึงการที่จะสร้าง “ภาวะความเป็นสถาบัน” หรือการสร้างสถาบันทางการเมืองที่มีลักษณะยืดหยุ่น หรือมีความสามารถในการปรับตัว (Adaptability) การมีความสลับซับซ้อน (Complexity) การมีความเป็นอิสระ (Autonomy) และการมีความเป็นปึกแผ่น (Cohesion) เพียงพอที่จะสามารถควบคุมการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองไว้ได้ ตลอดจนสามารถที่จะส่งเสริมให้มีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคมและเศรษฐกิจ

“ความเป็นสถาบัน” หรือ “ภาวะความเป็นสถาบัน” หากพิจารณาในแง่ของระบบการเมืองการปกครองแบบประชาธิปไตย “ความเป็นสถาบันของระบบการเมือง” จะหมายถึงการที่ระบบการเมืองนี้สามารถเผชิญกับการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมือง (Political Participation) และสมานข้อขัดแย้งของกลุ่มต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกัน สามารถดูดซึมข้อเรียกร้องของกลุ่มทางสังคมได้อย่างดี จนไม่ทำให้ข้อขัดแย้งบานปลายออกไปจนเสียความสมดุลในระบบการเมือง ทำให้เกิดความแตกแยกกระส่ำระสายในที่สุด

สถาบันที่ได้รับการสร้างสรรค์หรือพัฒนาแล้ว พิจารณาได้จากปัจจัยหรือจากการที่สถาบันนั้นๆ มีความสามารถในการปรับตัว มีความสลับซับซ้อน มีความเป็นอิสระ และมีความเป็นปึกแผ่นซึ่งสามารถอธิบายเรื่องนี้ตามทฤษฎีของ Samuel Huntington ดังนี้

1) **ความสามารถในการปรับตัว** หมายถึง การที่สถาบันนั้นยังสามารถตอบสนองหรือทำหน้าที่ของตนอย่างต่อเนื่องไปได้ แม้ว่าสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป วิธีวัดว่าสถาบันนั้นมีความปรับตัวได้มาก หรือสามารถทำหน้าที่ของการทำทาสีสิ่งแวดล้อมได้ตลอดเวลาจะพิจารณาได้จาก

(1) อายุของสถาบันหรือองค์การนั้น ถ้าสถาบันนั้นมีอายุมากแสดงว่า สถาบันหรือองค์การนั้นสามารถปรับตัวได้มาก เพราะการที่สถาบันใดจะมีอายุมากได้ หมายความว่าสถาบันตลอดจนระเบียบวิธีของสถาบันนั้นๆ สามารถตอบสนองหรือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ เช่น กรณีของพรรคการเมือง ถ้าพรรคใดพรรคหนึ่งสามารถคงความเป็นพรรคไว้ได้นาน คือมีอายุของพรรคยาวนาน ในแง่หนึ่งเป็นไปได้ว่า ระเบียบวิธีการของพรรคสามารถตอบสนองหรือแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นได้ ก็ไปมีผลทำให้ประชาชนยังคงสนับสนุนการดำเนินการของพรรคต่อไป อย่างไรก็ตามนั้นไม่ได้หมายความว่า สถาบันหรือองค์การที่มีอายุมากจะมีคุณสมบัติดังกล่าวเสมอไป

(2) พิจารณาจากกลุ่มอายุของกลุ่มผู้นำสถาบันหรือองค์กรนั้นๆ ถ้าสถาบันหรือองค์กรนั้นยังคงเป็นกลุ่มผู้นำรุ่นแรกตลอดจนระเบียบวิธีที่ใช้ภายในสถาบัน ยังคงใช้โดยกลุ่มผู้นำรุ่นแรกๆ ยังคงมีอำนาจอยู่ได้ หมายความว่าไม่มีปัญหาการสืบทอดและเปลี่ยนตัวกลุ่มผู้นำจากรุ่นแรกที่อยู่มานานมาเป็นรุ่นหลังยังไม่สามารถทำได้โดยเรียบร้อย แต่ถ้าเมื่อใดก็ตามการสืบทอดการเปลี่ยนตัวกลุ่มผู้นำที่อยู่มานานทำได้สำเร็จโดยเรียบร้อยตามระยะเวลาที่ได้กำหนดไว้ กล่าวได้ว่าสถาบันหรือองค์กรนั้นมีความสามารถในการปรับตัวได้มาก

(3) พิจารณาจากการทำหน้าที่ของสถาบันหรือขององค์กรนั้น ซึ่งหน้าที่ที่แท้คือหน้าที่หลักๆ ซึ่งหมายถึงหน้าที่ที่ถูกสร้างขึ้นมาเพื่อทำหน้าที่เฉพาะหรือหน้าที่พิเศษอย่างใดอย่างหนึ่ง ถ้าเมื่อใดก็ตามหน้าที่ดังกล่าวนั้นไม่เป็นที่ต้องการอีกต่อไปแล้ว แต่สถาบันหรือองค์กรสามารถสร้างหน้าที่หลักอันใหม่ หรือหน้าที่พิเศษอันใหม่มาให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงต่อไปได้ แสดงว่าสถาบันหรือองค์กรนั้นมีความสามารถในการปรับตัวมาก

2) **ความสลับซับซ้อน** หมายถึง การที่สถาบันหรือองค์กรนั้นมีหน่วยย่อยขององค์กรมากมาย มีการจำแนกโครงสร้าง การทำหน้าที่ตามความสามารถตามความชำนาญเฉพาะอย่าง ตามสายบังคับบัญชา

3) **ความเป็นอิสระ** หมายถึง การที่สถาบันหรือองค์กร ตลอดจนระเบียบวิธีทางการเมืองของสถาบันหรือขององค์กรนั้น ยังคงมีความเป็นสถาบันหรือองค์กรของตนเองได้ คือสามารถตัดสินใจได้ด้วยตนเอง มีอำนาจของตนเอง เป็นต้น โดยที่กลุ่มพลังทางสังคม ตลอดจนระเบียบวิธีการทางสังคมอื่นไม่สามารถเข้ามามีอิทธิพลหรือครอบงำโดยสิ้นเชิงได้

4) **ความเป็นปึกแผ่น** หมายถึง การมีความเห็นที่สอดคล้องต้องกัน ซึ่งเป็นเงื่อนไขที่จำเป็นสำหรับกลุ่มสังคมทุกกลุ่ม

Lucian W. Pye (สุจิต บุญบงการ 2546: 7-8) ได้รวบรวมความหมายของพัฒนาการทางการเมืองที่นักรัฐศาสตร์ให้ไว้พอสรุปได้ดังนี้

1) เป็นเรื่องของการเมืองอันจำเป็นต่อการปรับปรุงและพัฒนาทางเศรษฐกิจ ซึ่งหมายถึง เป็นสภาพทางการเมืองอันช่วยสนับสนุนความเจริญทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรม

2) เป็นเรื่องของการเมืองในสังคมอุตสาหกรรม โดยมีความเชื่อว่า ในสังคมอุตสาหกรรมไม่ว่าจะเป็นแบบประชาธิปไตยหรือเผด็จการ จะมีมาตรฐานของพฤติกรรมและการดำเนินงานทางการเมืองที่มีลักษณะของการพัฒนาการทางการเมือง

3) เป็นเรื่องของการเปลี่ยนแปลงการเมืองให้เป็นสมัยใหม่

4) เป็นเรื่องของการดำเนินงานของรัฐบาล ซึ่งมีลักษณะที่รัฐบาลมีอำนาจครอบคลุมทั่วประเทศประชาชนมีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันโดยอิทธิพลของลัทธิชาตินิยม และมีความเป็นพลเมืองของรัฐอย่างแท้จริง

5) เป็นเรื่องของการพัฒนาระบบบริหารและกฎหมาย ในความหมายของการพัฒนาระบบราชการและระบบกฎหมายให้มีความก้าวหน้าทันสมัย ทันกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป

6) เป็นเรื่องของการระดมประชาชนให้มีส่วนร่วมทางการเมือง เป็นการขยายการมีส่วนร่วมทางการเมืองที่จำกัดอยู่ที่ชนชั้นนำ ตามแบบของสังคมจารีตประเพณีมาสู่มวลชน

7) เป็นเรื่องของการพัฒนาระบบประชาธิปไตย

8) เป็นเรื่องของความมีเสถียรภาพและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นระเบียบ

9) เป็นเรื่องของการระดมกำลังและอำนาจ ความหมายนี้เป็นการเน้นถึงประสิทธิภาพของระบบการเมืองในการทำงาน ระบบการเมืองใดสามารถระดมสรรพกำลังในการแก้ไขปัญหาของประเทศได้มีอำนาจในการดึงประชาชนให้ปฏิบัติตามความต้องการของระบบได้ถือว่าเป็นระบบที่มีการพัฒนา

10) เป็นลักษณะอันหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ที่ประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงในหลาย ๆ ด้านของชีวิตมนุษย์ และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองถือว่าเป็นลักษณะอันหนึ่งของกระบวนการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย

1.2 องค์ประกอบของพัฒนาการทางการเมือง

Lucian W. Pye (สุจิต บุญบงการ 2546: 8) ได้เสนอแนะการมองพัฒนาการทางการเมืองในอีกลักษณะหนึ่ง คือให้พิจารณาถึงองค์ประกอบของพัฒนาการทางการเมือง 3 ประการของการพัฒนาทางการเมืองไว้ดังนี้

1) ความเท่าเทียมกัน (Equality) ความเท่าเทียมกันนี้มีได้หมายแต่เฉพาะความเท่าเทียมกันตามกฎหมายหรือสิทธิเท่าเทียมกันในทางการเมืองของประชาชนเท่านั้น แต่ยังรวมความถึงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนทั้งในระบบประชาธิปไตยและระบบเผด็จการเป็นแต่เพียงในระบบเผด็จการการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นเรื่องการระดมพลังจากรัฐบาล ความเท่าเทียมกันนี้ยังหมายถึงการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคล ไม่ใช่เรื่องชาติตระกูลเป็นเกณฑ์ เช่น ในอดีตผู้นำประเทศ อาทิ เจ้าผู้ครองแคว้น กษัตริย์ หรือบรรดาขุนนาง มักได้รับตำแหน่งโดยการสืบสายโลหิต บิดาเป็นกษัตริย์ บุตรก็ได้เป็นกษัตริย์ บิดาเป็นขุนนาง บุตรก็มักได้เป็นขุนนาง แต่ในระบบการเมืองในปัจจุบัน ผู้นำประเทศไม่ว่าจะเป็นประธานาธิบดี หรือนายกรัฐมนตรี ล้วนแล้วแต่เป็นโดยอาศัย

ความสามารถส่วนตัวทั้งสิ้น เช่น ผ่านการเลือกตั้งหรือความสามารถทางการเมืองรูปแบบต่างๆ กัน มิใช่เป็นเรื่องของการสืบตระกูล

2) *ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity)* ความสามารถนี้เกี่ยวกับการดำเนินนโยบาย (Output) ของระบบ เป็นเรื่องของความสามารถของระบบว่าจะผลักดันสังคมและระบบเศรษฐกิจให้เป็นไปตามแนวทางที่ผู้นำต้องการได้มากน้อยเพียงใด เป็นเรื่องของประสิทธิภาพการดำเนินงานของรัฐบาลของผู้นำทางการเมือง รวมทั้งสภาพต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อการทำงานของรัฐบาล ระบบการเมืองที่มีความสามารถสูงจะสามารถตอบสนองความต้องการด้านต่างๆ ของประชาชนได้เป็นอย่างดี มีความสามารถที่จะให้นโยบายได้รับการปฏิบัติอย่างมีความเป็นเหตุเป็นผล (Rationality) และหลักของทางโลก (Secular) ในการบริหารงาน ซึ่งหมายความว่า จะต้องคำนึงถึงข้อเท็จจริง ไม่ใช่ยึดถือเรื่องของโหราศาสตร์ เรื่องของดวง หรือไสยศาสตร์

3) *การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization)* ในระบบการเมืองที่พัฒนาแล้วจำเป็นต้องมีการจำแนกหน่วยงานออกไปตามความสามารถเฉพาะอย่าง มีความรับผิดชอบที่เฉพาะเจาะจง ถือว่าเป็นการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ เช่น สถาปนาเป็นผู้ออกกฎหมาย มีคณะรัฐมนตรีเป็นผู้บริหาร มีศาลเป็นผู้ตัดสินคดี มีระบบราชการซึ่งแบ่งเป็นกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ตามความชำนาญของตน เป็นต้น แต่การแบ่งแยกเช่นนี้ไม่ใช่ก่อให้เกิดการแตกแยกและเป็นอิสระเอกเทศ แต่จะต้องมีการร่วมมือกัน ประสานงานกัน และต้องสอดคล้องกับการรวมตัวกันในชาติ

สมบัติ ชำรงชัญวงศ์ (2539: 35) ได้สรุปองค์ประกอบอันเป็นสาระสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองออกเป็น 5 ประการดังนี้

1) *ความเท่าเทียมกัน (Equality)* ซึ่งมีความหมายครอบคลุมทั้งความเท่าเทียมกันทางกฎหมาย ความเท่าเทียมกันในสิทธิทางการเมือง และความเท่าเทียมกันที่ประชาชนจะได้รับจากการให้บริการของรัฐ ทั้งทางบริการด้านการศึกษา สาธารณสุข ตลอดจนสิ่งอำนวยความสะดวกดำรงชีวิตอย่างมีประสิทธิภาพ

2) *ความสามารถของระบบการเมือง (Capacity)* หมายถึง ความสามารถที่ระบบการเมืองจะตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยที่ระบบการเมืองจะต้องเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจใดๆ ทางการเมือง จะเสริมสร้างให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีโดยเสมอภาคกัน

3) *การแบ่งโครงสร้างทางการเมืองให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ* ในประการนี้ สอดคล้องกับทัศนะของอัลมอนต์และพาวเวลล์ (Almond and Powell 1966, 299-300) ที่เห็นว่าองค์ประกอบสำคัญด้านหนึ่งของการพัฒนาการเมืองก็คือ การแบ่งโครงสร้างทางการเมือง

ให้มีความแตกต่างและมีความชำนาญเฉพาะ (Differentiation and Specialization) เพื่อให้สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ตรงเฉพาะทาง ส่วนการจัดแบ่งโครงสร้างทางการเมืองออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ เช่น ฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหารและฝ่ายตุลาการ เป็นต้นนั้น เป็นไปเพื่อให้แต่ละฝ่ายสามารถจัดหาบุคลากรที่มีความชำนาญเฉพาะในการปฏิบัติงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4) การเสริมสร้างวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีเหตุมีผล (Secularization of Political Culture) โดยทั่วไปนั้น สังคมแบบดั้งเดิมที่ปกครองแบบอำนาจนิยมมักจะปลูกฝังให้ประชาชนยึดมั่นในจารีตประเพณีอย่างขาดเหตุผล ยึดถือเรื่องโชคกลาง รวมไปถึงการปลูกฝังให้ประชาชนเห็นว่า ผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบุญญาบารมี การพัฒนาทางการเมืองจึงเป็นไปทางมุ่งส่งเสริมให้ประชาชนให้เหตุผลในการดำรงชีวิต โดยเฉพาะความเป็นเหตุเป็นผลที่ประชาชนจะต้องควบคุม กำกับและตรวจสอบการเมืองอย่างใกล้ชิด อัลมอนด์และเพาเวลล์ (Almond and Powell 1966, 299-300) กล่าวว่า ลักษณะของวัฒนธรรมทางการเมืองแบบเป็นเหตุเป็นผลนี้ มักจะพบได้ทั่วไปในสังคมอุตสาหกรรม

5) ความเป็นอิสระของระบบย่อย (Subsystem Autonomy) คือ ผลผลิตของการกระจายอำนาจทางการเมือง เพื่อให้ระบบย่อยมีอำนาจในการพิจารณาปัญหา สาเหตุความเดือดร้อน และความต้องการของประชาชน รวมไปถึงการกำหนดแนวทางในการที่จะแก้ไขปัญหาหรือเสริมสร้างความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

1.3 ความสำคัญของการพัฒนาทางการเมือง

ความสำคัญของการพัฒนาทางการเมืองมีดังนี้ (สุจิต บุญบงการ 2546: 13-14)

(1) ทำให้เป้าหมายของการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของแต่ละประเทศเด่นชัดขึ้น ช่วยชี้ให้เห็นว่า อะไรเป็นเป้าหมายหรือจุดมุ่งหมายที่น่าพึงปรารถนา และอะไรที่ไม่ใช่

(2) การพัฒนาทางการเมืองมีความสำคัญอย่างมากต่อแนวทางและ วิธีการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองของแต่ละประเทศการศึกษาพัฒนาการเมืองได้ให้ข้อคิด แก่ผู้นำของประเทศกำลังพัฒนาถึงแนวทางต่าง ๆ ที่จะพัฒนาประเทศ ว่าสามารถทำได้หลายทาง สามารถเปรียบเทียบข้อดีข้อเสียของแนวทางต่าง ๆ และความเหมาะสมกับสภาพของประเทศตน มากน้อยเพียงใด

(3) การพัฒนาทางการเมืองมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางด้านสังคมและเศรษฐกิจเป็นอย่างมาก ต่างส่งเสริมซึ่งกันและกัน พัฒนาการทางการเมืองจะมีส่วนช่วยส่งเสริมความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจจะช่วยให้ระบบการเมืองพัฒนาได้เร็วขึ้น

สำหรับประเทศไทยนั้น เป้าหมายของการพัฒนาทางการเมือง มีอยู่ 3 ประการสำคัญ คือ (อมร รักษาสัตย์ 2544: 472-473)

ประการแรก มุ่งก่อให้เกิดเสถียรภาพทางการเมือง (Political Stability) แก่ระบบการเมือง และความมั่นคงของสถาบันการเมืองต่าง ๆ โดยเฉพาะเสถียรภาพของรัฐบาล เพื่อทำหน้าที่ในการบริหารราชการแผ่นดินได้อย่างต่อเนื่องครบวงจรของการดำรงตำแหน่ง

ประการที่สอง มุ่งให้เกิดความชอบธรรม (Legitimacy) แก่ระบบการเมืองและบุคคลที่เข้าดำรงตำแหน่งทางการเมือง โดยการสร้างมาตรการกลไกเพื่อถ่วงดุลบุคคลที่จะเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ให้มีความสุจริต และใช้อำนาจทางการเมืองโดยสุจริต เช่นกัน

ประการที่สาม มุ่งให้ระบบการเมือง สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล (Efficiency and Effectiveness) อันหมายถึง ระบบการเมืองมีมาตรการกลไกที่สามารถทำงานให้เกิดผลตามเจตนารมณ์ของการก่อตั้งสถาบันการเมือง หรือองค์การของรัฐต่าง ๆ

1.4 ปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองไทย

จุมพล หนีพพานิช (2546: 101-143) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อพัฒนาการทางการเมืองไทย ว่าประกอบด้วย ปัจจัยทางด้านนามธรรม ปัจจัยด้านรูปธรรม และปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

2.3.1 ปัจจัยทางด้านนามธรรม

1) การอบรมกล่อมเกลாதทางการเมือง ซึ่งหมายถึง กระบวนการที่บุคคลได้มาซึ่งทัศนคติ ความเชื่อ ความรู้สึก ความสำนึก และค่านิยมที่เกี่ยวกับการเมือง ระบบการเมือง และส่วนต่าง ๆ ของระบบการเมือง โดยทั่วไปการอบรมกล่อมเกลาททางการเมืองมีความสำคัญต่อการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน เพราะถ้าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองโดยมีความรู้ทัศนคติ ค่านิยม ความเชื่อ ความศรัทธา จนมีความรู้ความเข้าใจต่อการเมืองในระบบการปกครองประชาธิปไตยที่ถูกต้อง เพราะได้รับการอบรมกล่อมเกลาททางการเมืองมาดี ย่อมทำให้ระบบการเมืองการปกครองได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่สร้างสรรค์

2) การสร้างลักษณะนิสัยประจำชาติ โดยทั่วไปลักษณะนิสัยประจำชาติของคนในสังคมใดสังคมหนึ่งจะแตกต่างจากลักษณะนิสัยประจำชาติของคนอีกสังคมหนึ่ง ที่เป็นเช่นนั้นเพราะแต่ละสังคมแต่ละประเทศ มีลักษณะบางอย่างของตนไม่เหมือนกับสังคมอื่น ๆ ในกรณีของสังคมไทยลักษณะนิสัยประจำชาติที่ได้มีการศึกษา มีการประมวลกันไว้มีดังนี้

(1) ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ดี ได้แก่ รักอิสระ ปราศจากวิหิงสา รู้จักประสานประโยชน์ สุภาพอ่อนโยน มีความเกรงใจ ยิ้มแย้มแจ่มใส ใฝ่สัน โดย ใฝ่สันติ เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ประนีประนอม ผ่อนสั้นผ่อนยาว ไม่ผูกพยาบาท รักถิ่นที่อยู่ และเป็นชาตินักรบ

(2) ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ไม่ดี ได้แก่ การหย่อนระเบียบวินัย การเคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจมาก การขาดความมานะอดทน การขาดความสามารถในการทำงานเป็นคณะ ความอ่อนแอเมื่อขาดผู้นำ การชอบเสี่ยงโชคการพนัน การชอบสนุกทุกโอกาส การขาดความสามารถในการค้าธุรกิจ และการเชื่อไสยศาสตร์ โหราศาสตร์ เป็นต้น

ลักษณะนิสัยประจำชาติที่ไม่ดี ควรจะมีการแก้ไข หรือควรจะมีการสร้างใหม่เพื่อให้เกื้อกูลหรือสนับสนุนต่อการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ได้แก่ การหย่อน หรือการขาดกฎระเบียบวินัย การเคารพเชื่อฟังผู้มีอำนาจ ความอ่อนแอเมื่อขาดผู้นำ การขาดความมานะอดทน เป็นต้น

3) อุดมการณ์ทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง ในหลักการเป็นที่ยอมรับกันว่าระบอบการเมืองกับอุดมการณ์ทางการเมืองและวัฒนธรรมทางการเมือง มักไปด้วยกัน กล่าวคือ ถ้าระบอบการเมืองการปกครองเป็นแบบประชาธิปไตย อุดมการณ์ทางการเมืองก็มักเป็นอุดมการณ์ทางการเมืองแบบประชาธิปไตย ส่วนวัฒนธรรมทางการเมืองก็มักเป็นแบบมีส่วนร่วม นั่นก็คือมีอุดมการณ์และวัฒนธรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับตัวระบอบการปกครอง แต่หากสังคมใดมีระบอบการปกครองอย่างหนึ่ง มีอุดมการณ์และวัฒนธรรมทางการเมืองอีกอย่างที่ไม่สอดคล้องกัน จะต้องมีการสร้างหรือมีการปรับ ในอดีตสังคมการเมืองไทย เป็นอุดมการณ์สมบูรณาญาสิทธิราชย์ ถึงแม้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองก็ไม่สามารถทำให้อุดมการณ์ประชาธิปไตยหยั่งรากลงในสังคมการเมืองไทยได้ ซึ่งมีผลต่อการพัฒนาการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของไทยในปัจจุบันเป็นอย่างมาก ในขณะที่วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย เมื่อพิจารณาจากผลการวิจัยหลายชิ้น พบว่า วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทย ไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง เพราะประชาชนโดยทั่วไปมีความเชื่อว่า การเมืองเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม จึงไม่อยากจะเข้าไปยุ่งเกี่ยวกับการเมือง นอกจากนั้นประชาชนยังยอมรับในอำนาจนิยม ยอมรับว่าตนเองไม่มีอำนาจหรือความสามารถทางการเมือง บุคคลที่มีอำนาจมีอิทธิพลได้แก่บุคคลที่ดำรงตำแหน่งทางการเมืองหรือเป็นข้าราชการ ที่พวกตนต้องให้ความเคารพ

ให้ความยำเกรง ตลอดจนต้องเชื่อฟังในอำนาจ การที่วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยมีลักษณะ เช่นนั้น เพราะประชาชนคนไทยส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้มีโอกาสเรียนรู้ เข้าใจ และมีส่วนร่วมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

2.3.2 ปัจจัยด้านรูปธรรม

1) *สถาบันทางการเมือง* มีผลโดยตรงต่อพัฒนาการทางการเมืองความเป็นสถาบันที่ได้รับการสร้างสรรค์หรือพัฒนาแล้ว จะสามารถจัดการเกี่ยวกับการจัดสรรหรือแบ่งปันสิ่งที่มีคุณค่าในสังคม เพื่อให้สนองตอบกับความคาดหวังทางการเมืองของบุคคลในสังคมนั้น ๆ ได้ ในกรณีของระบบการเมืองไทย ผู้นำพรรคการเมืองหลายคน ทั้งในอดีตและปัจจุบันต่างยอมรับว่า สถาบันทางการเมืองของไทย ได้แก่ พรรคการเมือง ยังขาดความเข้มแข็งและไม่มีความเป็นสถาบัน คือ ยังอ่อนแอและขาดความเป็นสถาบัน ที่เป็นเช่นนี้เพราะ ประการแรก ที่ผ่านมาสถาบันทางการเมืองไทยอัน ได้แก่ พรรคการเมือง ได้รับการยกเลิกหรือล้มเลิกทุกครั้งที่มีการปฏิวัติรัฐประหาร ประการที่สอง การขาดองค์กรที่ซับซ้อนพอที่เผชิญความรับผิดชอบที่เพิ่มขึ้นมาอย่างรวดเร็วได้ ประการที่สาม การขาดความเป็นอิสระของสถาบันหรือของพรรคการเมือง ประการที่สี่ การมีความเป็นปีกแผ่น เมื่อสถาบันทางการเมืองอยู่ในสภาพดังกล่าวจึงมีผลกระทบในแง่ของการที่ไม่สามารถเผชิญ ไม่สามารถแก้ปัญหา หรือ ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมหรือประชาชนได้

2) *ผู้นำทางการเมือง* มีความสำคัญในแง่ของการช่วยเพิ่มความสามารถของระบบการเมืองในการตอบสนองความต้องการของสังคม ในอดีตการเมืองไทยมีปัญหาด้านของประสิทธิภาพและความสามารถของระบบการเมืองในการแก้ไขปัญหาโดยตลอด ส่วนหนึ่งเกิดจากตัวผู้นำทางการเมือง คุณลักษณะของตัวผู้นำ ว่ามีความสามารถในการบริหารงานมากน้อยแค่ไหน มีการยอมรับหรือรับฟังความคิดเห็นใหม่ ๆ จากประชาชน จากสื่อมวลชนหรือไม่อย่างไร กรณีของการเมืองไทยที่ผ่านมา โดยเฉพาะภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ผู้นำทางการเมืองไทยได้ใช้เวลาหมดไปกับการต่อสู้แย่งชิงอำนาจ ทำให้ไม่มีเวลาที่จะไปตอบสนองความต้องการของประชาชน ไม่มีเวลาที่จะไปสร้างหรือพัฒนาสถาบันทางการเมือง ตรงกันข้ามกลับไปยกเลิกสถาบันทางการเมืองหลัก อัน ได้แก่ พรรคการเมือง สภาผู้แทนราษฎร แต่ในระยะหลังๆ ระบบการเมืองมีความสามารถในการตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ดีขึ้น ส่วนหนึ่งเพราะผู้นำทางการเมืองมาจากการเลือกตั้งได้ตระหนักถึงความต้องการของประชาชน อันทำให้ ความเป็นสถาบันเพิ่มขึ้น และผู้นำทางการเมืองพยายามระคับระคองในการสร้างให้พรรคมีความเข้มแข็งเพิ่มขึ้น

3) การมีส่วนร่วมทางการเมือง การที่บุคคลจะเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง จะขึ้นอยู่กับความรู้ ความเข้าใจ ค่านิยม และทัศนคติทางการเมืองของบุคคลว่ามีความโน้มเอียงไปในทางใด ถ้าบุคคลมีความรู้ ความเข้าใจ มีทรัพยากร มีทักษะทางการเมืองสูง ขณะเดียวกัน สถานการณ์เอื้ออำนวย สะดวกในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมือง รวมทั้งมีปัจจัยเร่งเร้า ปัจจัยจูงใจ อาทิ มีความศรัทธา และความไว้วางใจทางการเมือง โดยทั่วไปบุคคลจะมีแนวโน้มของการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองสูง และบุคคลที่มีลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน มักจะมีระดับการมีส่วนร่วมทางการเมืองแตกต่างกันด้วย ในกรณีของการเมืองไทย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในระยะแรก ๆ ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองน้อย เพราะประชาชน เห็นว่าการเมืองเป็นเรื่องของชนชั้นนำประกอบกับชนชั้นนำเองก็ไม่ต้องการให้มีการมีส่วนร่วม ทางการเมืองของประชาชนขยายตัวเร็วเกินไป มาในระยะหลัง ๆ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ทางการเมืองค่อนข้างกว้างขวาง โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน จึงได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างครบถ้วนชัดเจน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองค่อนข้างกว้างขวางกว่าในอดีต

2.3.3 ปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม

1) กระแสโลกาภิวัตน์ เป็นกระแสของการเชื่อมโยงในด้านการค้า การลงทุน การเงิน ตลอดจนการบริการด้านต่าง ๆ ทั่วโลก ซึ่งจะนำไปสู่ระบบประชาธิปไตยที่รุ่งโรจน์ และยิ่งใหญ่จะก่อให้เกิดอารยธรรมโลกใหม่ซึ่งก็คือสังคมข่าวสารหรือสังคมความรู้และตลาดเสรี คือ ยุทธศาสตร์โลกที่จะนำความเจริญก้าวหน้ามาสู่ระบบโลกและสังคมทุกแห่ง กระแสโลกาภิวัตน์ได้เป็นที่มาของแนวคิด "Good Governance" หรือที่ภาษาไทยใช้คำว่า "ธรรมรัฐ" ตามแนวคิดของ "ธรรมรัฐ" มีองค์ประกอบที่สำคัญคือการมีความน่าเชื่อถือและการมีกฎเกณฑ์ที่ชัดเจนหรือการทำงานอย่างมีหลักเหตุผล (Accountability) มีความโปร่งใส (Transparency) การมีส่วนร่วม (Participation) ความสามารถคาดการณ์ได้ (Predictability) การมีความเชื่อมโยงระหว่างองค์ประกอบทั้งสี่ (Interrelate) ทำให้สังคมการเมืองไทยปรับตัวสู่ความเป็นประชาธิปไตยเพิ่มมากขึ้น โดยมีตัวชี้วัดการปฏิรูปการเมือง ที่ทำให้มีโครงสร้างที่มีลักษณะตามแนวคิดธรรมรัฐ การที่สังคมการเมืองไทยปรับตัวเข้าสู่การเป็นประชาธิปไตยถือเป็นการพัฒนาทางการเมือง จึงกล่าวได้ว่ากระแสโลกาภิวัตน์มีผลต่อการพัฒนาทางการเมืองของไทย

2) วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและสิ่งแวดล้อม เมื่อวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมีความเจริญได้มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เห็นได้ชัดคือ การเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ การคมนาคมการขนส่ง การสื่อสาร การแพทย์ และความสามารถในการควบคุมธรรมชาติ

ทำให้สังคมเป็นสังคมสมัยใหม่ มีส่วนทำให้ประชาชนตื่นตัวและปรารถนาที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง ดังปรากฏในกรณีการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา ที่ประชาชนได้มาใช้สิทธิกันอย่างกว้างขวาง ซึ่งส่วนหนึ่งต้องยอมรับว่าวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี โดยเฉพาะการสื่อสารสมัยใหม่ เทคโนโลยีสารสนเทศ (Information Technology) มีส่วนช่วยกระตุ้นให้ประชาชนตื่นตัวและอยากมาใช้สิทธิในการเลือกตั้งครั้งนี้ทำให้ฝ่ายการเมืองทั้งฝ่ายค้าน ฝ่ายรัฐบาล ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายบริหารมีข่าวสารข้อมูลที่ทันสมัยรวดเร็วช่วยให้ทำการตัดสินใจการดำเนินการทางการเมืองมีความถูกต้องมากขึ้น

ในด้านของสิ่งแวดล้อม ในอดีตยอมรับกันว่าสังคมไทยเป็นสังคมที่มีความอุดมสมบูรณ์มีทรัพยากรมากมาย แต่การใช้ทรัพยากรกันอย่างไม่คำนึงถึงอนาคตทำให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อม ทรัพยากร ที่มีผลต่อสังคม และมีหลายปัญหาที่เกิดขึ้นยากที่จะแก้ไข ซึ่งถ้าสามารถแก้ไขได้ก็จะทำให้คนในสังคมไทยในอนาคตมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น เป็นการเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่พึงปรารถนา ที่ทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ทันสมัยหรือสมัยใหม่ ชีวิตของคนในสังคมมีคุณภาพชีวิตที่ดีเหมือนกับสังคมตะวันตก ที่จะมีส่วนช่วยหรือเกื้อกูลต่อการพัฒนาทางการเมืองได้

2. แนวคิดทฤษฎีประชาธิปไตย

ประชาธิปไตยเป็นสัญลักษณ์ทางการเมืองที่ถูกใช้อย่างกว้างขวางในความหมายที่คล้ายกันและแตกต่างกัน ตลอดจนเพื่อตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายหรือเป้าหมายที่ร่วมกันหรือขัดแย้งกัน ประชาธิปไตยมีต้นกำเนิดมาจากนักคิดหรือปราชญ์ตั้งแต่สมัยกรีกโรมัน ดังนั้น ในการทำความเข้าใจประชาธิปไตยไม่ว่าจะเป็นแบบตะวันตกหรือแบบไทย มีความจำเป็นที่จะต้องกลับมาพิจารณาแนวคิดเบื้องต้นเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่มีมาแต่สมัยกรีกโบราณ จึงจะสามารถทำความเข้าใจได้ว่าแท้จริงแล้วการพัฒนาประชาธิปไตยว่าสมควรสู่ทิศทางใด

นักปราชญ์สำคัญสมัยกรีกโบราณที่ใช้แนวคิดประชาธิปไตย คือ เพลโต (plato) และ อริสโตเติล (Aristotle) ความคิดของเพลโตที่สำคัญในทางการเมือง คือ ความคิดที่เน้นถึงการที่มีผู้ปกครองที่มีความรู้ ความสามารถและคุณธรรม ใช้อำนาจเบ็ดเสร็จเพื่อจัดการให้ประชาชนสุข เกิดแก่ผู้อยู่ภายใต้การปกครองโดยส่วนรวม ซึ่งแนวคิดของเพลโตเน้นที่จุดมุ่งหมายของการปกครองเป็นสำคัญ กล่าวคือการปกครองที่ดีจะต้องตอบสนองต่อจุดมุ่งหมายที่ดี ส่วนแนวคิดของอริสโตเติล การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยคนจำนวนมากดีกว่าการปกครองโดยคนจำนวนน้อยเพราะคนจำนวนมากเมื่อพิจารณาถึงความสามารถ ประสพการณ์ ความสุขุมรอบคอบ โดยทั้งหมดรวมกันแล้วมีมากกว่าคนจำนวนน้อย ดังนั้นคนจำนวนมาก

จึงมีความสามารถที่ดีกว่าในการที่จะตัดสินใจหรือเลือกการปกครอง แนวคิดของอริสโตเติลเกี่ยวกับประชาธิปไตยชี้ว่า จะต้องมีความหมายที่กว้างขวางพอที่จะให้คนจำนวนมากสามารถที่จะเลือกลักษณะการปกครองที่ตนต้องการได้นั้นหมายถึงกระบวนการปกครองที่จะทำให้คนจำนวนมากสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดให้การใช้อำนาจเป็นไปในทิศทางที่ตนต้องการได้

จากแนวคิดของเพลโตและอริสโตเติลทำให้เราเห็นว่าประชาธิปไตยโดยวิวัฒนาการสามารถพิจารณาได้เป็น 2 ด้าน คือ ด้านแรกเน้นถึงจุดหมายของประชาธิปไตย กล่าวคือ การใช้อำนาจของประชาธิปไตยนี้จะต้องมีจุดหมายเพื่อประชาชนโดยส่วนรวม ซึ่งแนวคิดนี้อาจเรียกได้ว่า "หลักการประชาธิปไตย" (principle democracy) ด้านที่สองเน้นถึงกระบวนการของประชาธิปไตย กล่าวคือ กระบวนการหรือขั้นตอนการใช้อำนาจของประชาธิปไตยที่จะต้องให้คนจำนวนมากสามารถที่จะเลือกให้การใช้อำนาจเป็นไปตามที่ตนต้องการ แนวคิดนี้อาจจะเรียกได้ว่า "กระบวนการประชาธิปไตย" (process democracy) นั้นหมายความว่าประชาธิปไตยมี 2 มิติ คือ มิติทางจุดหมายหรือหลักการประชาธิปไตย และมิติของกระบวนการหรือรูปแบบของประชาธิปไตย ดังนั้น การจะเป็นประชาธิปไตยจะต้องมีประชาธิปไตยทั้งสองมิติไปพร้อมๆ กัน จะขาดด้านใดด้านหนึ่งไม่ได้ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง การมีประชาธิปไตยแต่เพียงมิติใดมิติหนึ่งไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยอย่างแท้จริง กล่าวโดยสรุปวิวัฒนาการของความคิดประชาธิปไตย เน้นว่าประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อประชาชนส่วนรวมโดยมีกระบวนการที่จะให้ประชาชน สามารถเข้ามาหรือส่งตัวแทนเข้ามา ทำหน้าที่ตรวจสอบและควบคุมให้การใช้อำนาจในการปกครองเป็นไปตามที่ประชาชนโดยส่วนรวมต้องการ (กนก วงษ์ตระหง่าน 2528: 44-46)

เสกสรร ประเสริฐกุล(2548: 9-10)เห็นว่า “โดยลักษณะต้นแบบระบอบประชาธิปไตยเป็นความสัมพันธ์ทางอำนาจ (power relation) ที่วิวัฒน์ขึ้นมาในโลกตะวันตก ซึ่งถือหลักว่าสังคมเป็นผู้กำหนดและควบคุมรัฐ ครั้นเมื่อแบบแผนทางอำนาจเช่นนี้นำมาปลูกฝังบนแผ่นดินไทยจึงเป็นธรรมชาติอยู่เองที่จะต้องพบเงื่อนไขที่ผิดแผกไปจากสิ่งแวดล้อมดั้งเดิม ซึ่งในบางด้านนับเป็นปัจจัยในด้านลบกระทั่งส่งผลบิดเบือนระบอบดังกล่าวให้หันเหไปสู่ทิศทางที่ตรงกันข้ามยิ่งกว่านั้นการนำหลักการประชาธิปไตยตะวันตกมาใช้ในประเทศไทยก็ล้วนแต่ผ่านการตีความการจัดตั้ง และออกแบบโครงสร้าง โดยบรรดาผู้นำการเมืองและชนชั้นนำทางการเมือง (political elite) ที่อยู่ในฐานะ กุมอำนาจ หรือมีอิทธิพลทางการเมืองมากกว่าคนทั่วไป ระบอบประชาธิปไตยที่ถูกสร้างขึ้นในประเทศไทยจึงเป็นผลผลิตทางอัตวิสัยของผู้นำและชนชั้นนำไทยในแต่ละยุคสมัยด้วย คนเหล่านี้อ่านความจริงในสังคมไทยและอ่านหลักการดั้งเดิมของ

ประชาธิปไตยแตกต่างกันกระทั่งในบางกรณีถึงกับจงใจดัดแปลงโครงสร้างประชาธิปไตยให้สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตน”

ชยอนันต์ สมุทวณิช (2524: 15-19) กล่าวถึงประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมืองว่าเป็นการจัดรูปแบบการปกครองโดยการกำหนดความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันทางการเมือง บทบาท อำนาจ และหน้าที่ของสถาบันทางการเมือง ตลอดจนถึงวิธีการตัดสินใจปัญหาข้อขัดแย้งในทางปฏิบัติตามแนวคิดประชาธิปไตย ซึ่งระบบการเมืองแบบประชาธิปไตยมีลักษณะที่สอดคล้องกับทฤษฎีและแนวความคิดประชาธิปไตย และแนวคิดประชาธิปไตยนี้เองได้ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครอง และวิธีการที่ใช้ในการปกครองตามลำดับต่อไปนี้

1) แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่ามนุษย์มีความสามารถ มีสติปัญญา รู้จักใช้เหตุผลทำให้เกิดรูปแบบและวิธีการปกครองที่ใช้หลักการประชุมปรึกษาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเพื่อการแก้ปัญหา โดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและหาข้อยุติในที่สุด เช่น การประชุมสภาและคณะรัฐมนตรี เป็นต้น

2) แนวคิดประชาธิปไตยที่เชื่อในความเป็นอิสระและเสรีภาพของมนุษย์ จึงทำให้ต้องมีการกำหนดขอบเขตอำนาจรัฐบาลไว้ และให้ความคุ้มครองสิทธิ เสรีภาพของประชาชน เช่น เสรีภาพทางการเมือง การพูดคุยนอกรอบ การชุมนุมทางการเมือง เป็นต้น

3) แนวคิดประชาธิปไตยเน้นความเท่าเทียมกันของคน ดังนั้นจึงเกิดการคุ้มครองทางกฎหมายต่อบุคคลอย่างเท่าเทียมกันโดยไม่เลือกปฏิบัติ

4) แนวคิดประชาธิปไตยที่ว่าอำนาจอันชอบธรรมทางการเมืองเกิดจากความยินยอมของประชาชน นั่นคือประชาชนต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้งตัวแทนของตน ไปเป็นผู้แทนเพื่อบริหารงานแทนประชาชน และจะต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อครบวาระ 4 ปี หรือ 6 ปี เพื่อให้ประชาชนพิจารณาเลือกตัวแทนใหม่

5) แนวคิดประชาธิปไตยที่อำนาจอธิปไตยมาจากปวงชนนั้น นอกจากจะมีการจัดการ ปกครองโดยให้ประชาชนเลือกผู้แทนเข้ามาโดยตรงแล้ว ยังมีการจัดความสัมพันธ์ทางอำนาจต่างๆ ที่สถาบันทางการเมือง การปกครองที่มีอยู่ด้วย คือ หลักการแบ่งแยกอำนาจ (separation of powers) เพื่อถ่วงดุล ตรวจสอบซึ่งกันและกัน การที่รัฐบาลค้ำนั่งอยู่เสมอว่าจำเป็นต้องรับผิดชอบต่อประชาชนด้วยการให้ความสำคัญแก่ข้อเรียกร้องตามความต้องการของประชาชน รับฟังความคิดเห็น และประมาทเกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและการบริหารงานของรัฐบาล วิธีการนี้นำมาใช้เพื่อย้่าว่าประชาชนมีอำนาจสูงสุดบางระบบใช้การออกเสียงเป็นประชามติ (referendum) ในปัญหาที่มีความขัดแย้งกันมากจนรัฐบาลเห็นว่า ควรให้ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจโดยตรง วิธีการคือ ให้ประชาชนเสนอร่างกฎหมายนั้นโดยตรง (initiative) และวิธีการที่ให้

ประชาชนมีสิทธิถอดถอนตัวแทนเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่นที่เลือกเข้าไปก่อนครบวาระในการดำรงตำแหน่งนั้น (recall) ซึ่งวิธีการที่ใช้ในรูปแบบการปกครองประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชนส่วนใหญ่ไม่ใช่ปกครองโดยคนๆ เดียวหรือ โดยคณะบุคคล ได้แก่การใช้หลักเกณฑ์ของเสียงข้างมาก (majority rule) ในการตัดสินใจปัญหาทุกระดับ เช่น การลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง การออกเสียงลงประชามติ การออกเสียงลงมติในการประชุมสภาผู้แทน และการประชุมในระดับต่างๆ ถือว่าเสียงส่วนใหญ่จะได้รับการนำนโยบายไปปฏิบัติ แต่ทั้งนี้เสียงส่วนน้อยก็ควรได้รับการทบทวนตัดสินใจในปัญหาด้วยเช่นกัน

6) แนวคิดเกี่ยวกับประชาธิปไตยที่เกี่ยวกับสิทธิที่จะคัดค้านไม่เห็นด้วยและการเปลี่ยนแปลงรัฐบาล ก่อให้เกิดรูปแบบการปกครองและวิธีการปกครองที่ให้ความสำคัญในสิทธิเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นคัดค้านนโยบายและการปฏิบัติงานของรัฐบาล การเคารพสิทธิเช่นว่านี้ คือ การให้โอกาสฝ่ายค้าน กล่าวคือ พรรคฝ่ายค้านสามารถเรียกร้องการสนับสนุนจากประชาชนให้เปลี่ยนแปลงรัฐบาล การเปิดโอกาสให้สื่อมวลชนมีความเป็นอิสระที่จะวิจารณ์รัฐบาลโดยไม่ถูกคุกคาม การเคารพสิทธิเสรีภาพของเสียงข้างน้อย (minority rights) เหล่านี้เป็นต้น

บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2548: 1) เห็นว่า "ถึงแม้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยมากกว่า 70 ปีแล้ว แต่ตลอดระยะเวลาของการเป็นประชาธิปไตยที่ผ่านมานั้นได้มีการเบียดแทรกของการเป็นเผด็จการเป็นระยะๆ และบางครั้งดำรงอยู่ต่อเนื่องเป็นเวลานาน มีการปฏิวัติรัฐประหารหลายครั้งโดยกลุ่มบุคคลต่างๆ โดยอ้างความเดือดร้อนของประชาชนและการไม่เป็นประชาธิปไตย ทำให้ในอดีตประชาชนชาวไทยแทบมิได้เข้าไปมีบทบาทหรือไม่มีส่วนร่วมในทางการเมืองแต่อย่างใด อำนาจส่วนใหญ่ตกอยู่ในกำมือของกลุ่มบุคคลบางกลุ่มและอยู่ที่ฝ่ายบริหารและข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ อำนาจทางการเมืองที่ประชาชนได้รับเป็นเพียงการมีสิทธิเลือกตั้งเท่านั้นและบางครั้งการเลือกตั้งดังกล่าวก็ยังมีข้อสงสัยในความบริสุทธิ์ยุติธรรมอีกด้วย "

2.1 ความหมายของประชาธิปไตย

คำว่าประชาธิปไตยนั้นไม่ได้มีความหมายที่แน่นอนและเป็นสากล คำจำกัดความของประชาธิปไตยมักเน้นที่คุณภาพ กระบวนการและสถาบันประชาธิปไตย ประชาธิปไตยมีหลายประเภทแตกต่างกันไปตามแนวทางปฏิบัติ ผลที่ได้รับ ความเข้าใจ ประสบการณ์ความเชื่อของผู้ศึกษาเรื่องประชาธิปไตยและประวัติศาสตร์ของประเทศ ซึ่งสิ่งเหล่านี้มักถูกนำมาบูรณาการเพื่อสร้างคำจำกัดความของคำว่าประชาธิปไตยที่มีคุณค่า และเหมาะต่อการนำไปปฏิบัติ ประชาธิปไตยไม่ใช่เป็นเรื่องของสถาบันหนึ่งๆ หรือเป็นการรวมสถาบันต่างๆ แต่ประชาธิปไตย

ในประเทศหนึ่งๆ เป็นการรวมเรื่องของการเมือง สังคม และเศรษฐกิจ ปัจจัยต่างๆ ที่มีอิทธิพลอย่างมากต่อประชาธิปไตย คือ ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม และประเพณี

ดังนั้น การศึกษาเรื่องประชาธิปไตยจึงควรเริ่มจากการศึกษาความหมายของประชาธิปไตยที่มีผู้กล่าวไว้ก่อนเพื่อความเข้าใจ

คำว่า ประชาธิปไตย (democracy) มาจากรากศัพท์ภาษากรีก คือคำว่า demos หมายถึง ประชาชน (people) และ kratia หมายถึง การปกครอง (rule) ดังนั้น โดยนัยทางภาษาประชาธิปไตยจึงหมายถึง การปกครองโดยประชาชน

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 (2542: 695) ให้ความหมายคำว่า ประชาธิปไตย หมายถึง ระบอบประชาธิปไตยที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ การถือเสียงข้างมากเป็นใหญ่ แต่โดยเนื้อแท้คำนี้ถูกบัญญัติมาจากภาษาอังกฤษว่า เดมอครีซี (democracy) ซึ่งมาจากภาษากรีกว่าเดมอครีที (demokratia) แปลว่า การปกครองโดยประชาชน (government by the people) ประชาธิปไตยเป็นกรอบแนวคิด (concept) ที่มีความสำคัญมากที่สุด และเป็นกรอบแนวคิดที่เก่าแก่ที่สุดแนวคิดหนึ่งในทางรัฐศาสตร์ซึ่งประชาธิปไตยเป็นรูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่งซึ่งแปลมาจากคำภาษาอังกฤษว่า "Democracy" มีรากศัพท์มาจากคำในภาษากรีก 2 คำ คือ "Demos" แปลว่า ประชาชนสามัญ และ "Kratos" แปลว่า การปกครอง เมื่อรวมเรียกว่า "Demokratia" คือรูปแบบของรัฐธรรมนูญที่ประชาชนสามัญเป็นผู้ปกครอง (วิสุทธิ โปธิแทน 2538: 21)

นอกจากนี้ยังมีผู้ให้ความหมายหรือคำจำกัดความของประชาธิปไตย ซึ่งเป็นประโยชน์ในการศึกษาทำความเข้าใจประชาธิปไตยยิ่งขึ้น

อริสโตเติล ได้ให้คำจำกัดความความหมายของประชาธิปไตยว่าประชาธิปไตยคือสถานะที่คนที่เป็ไทและคนยากจน ซึ่งมีจำนวนข้างมากในสังคมได้รับมอบหมายให้กุมอำนาจของรัฐไว้ในมือ ประชาธิปไตยที่บริสุทธิ์ที่สุดได้รับการเรียกเช่นนั้นได้ก็เพราะมีสภาพแห่งความเสมอภาคปรากฏอยู่ที่นั่นและกฎหมายของรัฐมุ่งรับรองความเสมอภาคนั้น และเพราะว่าคนยากจนจะไม่ต้องอยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายต่ำต้อยกว่าคนร่ำรวย หรือว่าอำนาจสูงสุดจะไม่ต้องอยู่ในกำมือของฝ่ายใด ทั้งสองฝ่ายจะมีส่วนร่วมใช้อำนาจนั้นด้วยกัน ถ้าตามที่คนส่วนใหญ่เห็นว่าเสรีภาพและความเสมอภาคมีอยู่ในประชาธิปไตยแล้ว ทุกแผนการของรัฐบาลก็ต้องเปิดประตูให้กับทุกคน ดังนั้นที่ใดที่เป็ประชาชนเป็นฝ่ายข้างมาก และสิ่งที่พวกเขาลงคะแนนแล้วจะเป็นกฎหมาย จึงเป็นข้อพิสูจน์ได้ว่าในสถานะเช่นนั้นก็ควรจะเรียกได้ว่าเป็นประชาธิปไตย" (อมร รักษาสัตย์ 2539: 9-10)

Joseph Schumpeter กล่าวว่า ประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่มีการเลือกตั้งอย่างเสรี ซึ่งได้สร้างระบบการตรวจสอบได้ผู้ปกครองมาจากการลงคะแนนของมวลชน ในปัจจุบันบริบทที่เราสนใจมักอยู่ที่ประชาธิปไตยทางการเมือง ซึ่งเป็นที่ยอมรับร่วมกันเป็นการคงอยู่ของสิทธิทางการเมืองและเสรีภาพของพลเมือง รวมถึงการแข่งขันระหว่างกลุ่มต่างๆ (บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ 2548: 4)

Robert A.Dahl กล่าวว่าประชาธิปไตยคือระบอบการเมืองระบอบหนึ่ง ที่ทางรัฐบาลต้องตอบสนองความชอบของประชาชนที่ถือว่าเป็นความเท่าเทียมของการเมือง ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญของประชาธิปไตย ความรับผิดชอบ ประชาชนต้องมีโอกาสในการกำหนดความพอใจของเขานั้น คือ ต้องประกันว่าประชาชนมีเสรีภาพที่จะรวมตัวกัน มีเสรีภาพในการแสดงออก สิทธิในการลงคะแนนมีแหล่งทางเลือกของข้อมูล มีเสรีภาพ มีการเลือกตั้งที่ยุติธรรม ผู้นำทางการเมืองในการแข่งขัน เพื่อการเลือกตั้งและมีสถาบันในการดำเนินการตามนโยบายที่มาจากเลือกตั้งและการแสดงออกของประชาชน (บวรศักดิ์ อุวรรณ โณ 2548: 6)

ดังนั้น ในความคิดของ Dahl ประชาธิปไตยเป็นเครื่องมือเพื่อการมีอิสรภาพ ซึ่งมีหลายมิติ กล่าวคือ เป็นเรื่องของ

- 1) การแข่งขัน ซึ่งเป็นการแข่งขันระหว่างบุคคลและระหว่างกลุ่ม (โดยเฉพาะพรรคการเมือง)
- 2) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการเลือกผู้นำและนักการเมืองอย่างน้อยโดยการเลือกตั้งที่ยุติธรรมที่ไม่มีการละเว้นกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง
- 3) เสรีภาพของประชาชน และเสรีภาพของการเมืองเป็นเสรีภาพในการแสดงออก ประชาสัมพันธ์ทางสื่อ รวมตัวเป็นกลุ่ม เมื่อแน่ใจว่ามีการแข่งขันและมีการมีส่วนร่วมที่ตรงไปตรงมา

สมิธและฮูร์เซอร์ นิยาม การปกครองโดยประชาชน หมายถึง อำนาจการตัดสินใจประเด็นปัญหาสำคัญของนโยบายสาธารณะต้องอยู่กับคนจำนวนมากของชุมชนนั้นๆ ในการออกเสียงแต่ละครั้งหนึ่งคนจะออกเสียงได้เพียงแค่หนึ่งเสียงเท่านั้นจะไม่มีใครออกเสียงได้เกินหนึ่งเสียง ดังนั้น ประชาธิปไตยจึงอธิบายได้ว่า ได้แก่รัฐบาลโดยความยินยอมและความเสมอภาคทางการเมือง ประชาชนใช้อำนาจโดยตรงในการลงมติยืนยันหรือในการประชุมชาวเมืองโดยอ้อมคือ การผ่านทางสถาบันตัวแทนซึ่งบทบาทของประชาชนจะมาจำกัดอยู่ที่บัตรเลือกตั้งที่จะบังคับความรับผิดชอบให้บังเกิดแก่ผู้ที่ได้รับมอบอำนาจไป และต่อจากนั้นยังได้อธิบายความหมายของประชาธิปไตยทางการเมืองว่าตั้งบนฐานความคิดเรื่องความเสมอภาค สถาบันที่จะกำประกันความเสมอภาค การเลือกตั้งสม่ำเสมอเสรีภาพต่างๆ สิทธิของคนค่อนข้างน้อย ความเสมอภาค

ในโอกาส ศักดิ์ศรีของมนุษย์ การไม่ให้อิทธิพลแก่ผู้ใด การมีโอกาสได้รับบริการของรัฐและสังคมเท่าเทียมกัน ส่วนความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยมีความหมายกว้างไกลถึงความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ รวมทั้งโอกาสได้รับศึกษาขั้นต่ำของพลเมืองทั้งปวงและโอกาสศึกษาชั้นสูงของผู้ที่สามารถเรียนได้ (อมร รักษาสัตย์ และคณะ 2539: 29)

Etzioni-Halevy ได้ให้ความหมายประชาธิปไตยว่าเป็น ระบอบการปกครองที่อำนาจในการปกครองของรัฐบาลมาจากการยินยอมของประชาชนส่วนใหญ่ การยินยอมนี้แสดงออกโดยการดำเนินการให้ประชาชนได้รับและใช้อำนาจโดยสม่ำเสมอเสรี มีการเลือกตั้งที่เป็นการแข่งขันโดยผู้ที่เป็นผู้ใหญ่ทุกคนมีสิทธิเท่าเทียมกันในการเลือกตั้ง หลักการพื้นฐานของประชาธิปไตยคือ เสรีภาพของประชาชนที่รวมเสรีภาพในการพูดได้รับข้อมูลสมาคมและมีส่วนร่วมในการแข่งขันทางการเมือง (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ 2548: 7)

อย่างไรก็ตาม บวรศักดิ์ กล่าวว่า ประชาธิปไตยค่อนข้างเป็นพลวัต เพราะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา และตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และยังมีการอภิปรายกันถึงความหมายที่แท้จริงอยู่อย่างกว้างขวาง แต่มิติที่สำคัญของประชาธิปไตยก็คือ การแข่งขันการมีส่วนร่วม และเสรีภาพทางการเมือง

นักชาภัทร อุ๋นตรงจิตร (2547: 105) ได้ให้ความหมายของประชาธิปไตยไว้ 2 รูปแบบ คือ แบบแคบและแบบกว้าง ซึ่งความหมายของประชาธิปไตยแบบแคบ คือ รูปแบบการปกครองรูปแบบหนึ่ง ซึ่งมีลักษณะพิเศษที่ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และมีสิทธิอำนาจ และโอกาสในการเข้าควบคุมกิจการทางการเมืองของชาติ และความหมายแบบกว้าง คือ ปรัชญาของสังคมมนุษย์หรือวิถีชีวิตที่ยึดถืออุดมคติ หรือหลักการที่กำหนดพฤติกรรมระหว่างมนุษย์ในสังคมในกิจการทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม

1.2 รูปแบบต่างๆ ของประชาธิปไตย

เฮเลนา แคทท์ ได้จำแนกประเภทของประชาธิปไตยไว้ 3 รูปแบบ เพื่อแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างได้อย่างชัดเจน (ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ 2546: 17) ดังนี้

1) *ประชาธิปไตยโดยตรง* จะมีลักษณะสำคัญคือ ประชาชนออกเสียงลงมติเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยกับทางเลือก หรือปัญหาใดปัญหาหนึ่งที่ถูกเสนอหรือหยิบยกขึ้นมา ตัวอย่างเช่น การออกเสียงลงประชามติของประชาชนในสวิตเซอร์แลนด์หรืออิตาลีในปัจจุบัน

2) *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม* คือการที่ประชาชนปรึกษาหารือกันในทุกแง่มุมในทางเลือกหรือปัญหาที่ต้องตัดสินใจแล้วตกลงกัน ตัดสินใจร่วมกันว่าจะเลือกหรือหาทางออกอย่างไร

3) *ประชาธิปไตยแบบตัวแทน* คือการที่ประชาชนเลือกตัวแทนขึ้นเพื่อทำการตัดสินใจแทนพวกเขา เช่น การเลือกตั้งคณะกรรมการโรงเรียน การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นต้น

และเช่นเดียวกัน บวรศักดิ์ อุวรรณโณ (2548: 12-15) ได้ทำการศึกษาและอธิบายรูปแบบต่างๆ ของประชาธิปไตย ดังนี้

1) *ประชาธิปไตยทางตรง* (Direct Democracy) ประชาธิปไตยทางตรงเป็นระบบที่ให้ประชาชนเจ้าของอำนาจอธิปไตยเป็นผู้ใช้อำนาจอธิปไตยด้วยตนเอง หรือร่วมใช้อำนาจอธิปไตย โดยมีองค์ประกอบสำคัญ 2 ประการ คือ (1) ประชาชนเป็นผู้ริเริ่ม โดยการริเริ่มนั้นต้องมีสภาพบังคับให้มีการเริ่มต้นกระบวนการและ (2) ประชาชนเป็นผู้ตัดสินใจขั้นสุดท้าย การขาดองค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งย่อมทำให้รูปแบบการมีส่วนร่วมทางการเมืองนั้นๆ ไม่อาจเป็นประชาธิปไตยที่ สมบูรณ์ได้ การตัดสินใจในขั้นสุดท้ายโดยประชาชนถือเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของ ประชาธิปไตยทางตรง ประชาธิปไตยโดยตรงจึงเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ที่สุดของการเมืองของพลเมือง เพราะพลเมืองเป็นผู้มีส่วนร่วมโดยตรงในการเมืองด้วยการลงมติตัดสินใจด้วยตนเอง ด้วยตนเองและเพื่อตนเองทุกเรื่อง โดยไม่ต้องมีผู้แทนราษฎร ปัจจุบันมีการใช้ประชาธิปไตย ทางตรงในเรื่องของการลงประชามติ (referenda) การเสนอร่างกฎหมายโดยประชาชน (initiative) การถอดถอนผู้แทนรายบุคคลหรือทั้งสภา (recall) อย่างไรก็ดี ดังกล่าวแล้ว ถึงแม้ประชาธิปไตยทางตรงจะมีลักษณะค่อนข้างสมบูรณ์แบบ แต่ในทางปฏิบัติเป็นเรื่องที่เป็นไปไม่ได้สำหรับรัฐสมัยใหม่ที่มิขนาดใหญ่ มีประชากรจำนวนมาก และมีโครงสร้างสังคมที่สลับซับซ้อนที่จะให้ประชาชน ทุกคนปกครองประเทศด้วยตนเอง และเป็นไปไม่ได้ในความเป็นจริงที่ประชาชนทุกคนจะสามารถ ใช้อำนาจอธิปไตยทั้งนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการด้วยตนเอง โดยตรง ด้วยมีข้อจำกัดในเรื่องที่ประชุม และเวลาในการประชุม

ด้วยเหตุนี้ ประเทศส่วนใหญ่ในโลกที่ต้องการให้พลเมืองมีส่วนร่วมในการเมือง จึงหันมานิยมระบอบประชาธิปไตยแบบมีผู้แทนราษฎร ด้วยการให้ราษฎรเลือกผู้แทนราษฎรเข้าไปทำหน้าที่ตัดสินใจบริหารบ้านเมืองแทนตนเอง

2) *ประชาธิปไตยแบบผู้แทน* (Representative Democracy) ประชาธิปไตยแบบผู้แทนเป็นระบบที่ให้ประชาชนเลือกผู้แทนไปใช้อำนาจอธิปไตยแทนตนเอง ถ้าเป็นระบบรัฐสภา ประชาชนจะเลือกตั้งเฉพาะสมาชิกรัฐสภาซึ่งเป็นฝ่ายนิติบัญญัติ และสมาชิกรัฐสภาจะไปแต่งตั้งฝ่ายบริหารเอง ถ้าเป็นระบบประธานาธิบดีประชาชนจะเลือกตั้งทั้งฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารด้วยตนเองประชาธิปไตยแบบผู้แทนอาจกล่าวได้ว่าเป็นประชาธิปไตยทางอ้อม (Indirect Democracy) อย่างไรก็ดี ประชาธิปไตยแบบผู้แทนยังมีปัญหาอยู่ที่ว่าผู้แทนที่ประชาชนเลือกเข้า

ไปนั้นจะทำหน้าที่สมกับการเป็นผู้แทนของปวงชนหรือไม่เพราะมักพบว่าเมื่อผู้แทนได้รับอำนาจ ก็จะมีบางคนที่ใช้อำนาจไปในทางที่ไม่ถูกต้องเหมาะสมและเป็นธรรม และบางครั้งเป็นไปเพื่อตนเอง หรือกลุ่มของตน และมีการตัดสินใจที่ประชาชนไม่ได้รับทราบ ทำให้รูปแบบของประชาธิปไตยอื่นๆ มีการนำมาใช้ในเวลาต่อมา

3) *ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy)* แนวคิดของประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมกำเนิดขึ้นตั้งแต่กรีกโบราณและศตวรรษที่ 18-20 ซึ่งได้เผยแพร่ในโลกตะวันตกอีกครั้งใน ค.ศ. 1960 โดย Garol Patman ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม เป็นการเรียกระบบประชาธิปไตยแบบผู้แทนที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในทางการเมืองการปกครองและในการตัดสินใจระดับต่างๆมากขึ้น มิใช่ว่าประชาชนจะสามารถทำได้แต่เพียงเลือกตั้งอย่างเดียว ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจเรื่องต่างๆ เช่น การเปิดช่องทางให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ความเคลื่อนไหว และความคืบหน้าของการบริหารจัดการประเทศโดยผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนหรือการเปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและให้ข้อมูลแก่ผู้ที่ทำหน้าที่แทนตนเพื่อใช้ประกอบการตัดสินใจในเรื่องต่างๆ รวมทั้ง การที่ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ และถอดถอนผู้ที่ทำหน้าที่แทนประชาชนซึ่งขาดประสิทธิภาพบกพร่องต่อหน้าที่ หรือไม่สุจริตแล้วแต่กรณี

ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) เกี่ยวข้องกับวิธีการกระจายอำนาจและทรัพยากรต่างๆ ที่ไม่เท่าเทียมกันอันมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนและวิธีการที่ประชาชนเหล่านั้นมีอิทธิพลต่อการตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อตน ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม จึงหมายถึงการที่อำนาจในการตัดสินใจไม่ควรเป็นของกลุ่มคนจำนวนน้อย แต่อำนาจควรได้รับการจัดสรรในระหว่างประชาชน เพื่อทุกๆ คน ได้มีโอกาสที่จะมีอิทธิพลต่อกิจกรรมส่วนรวม

หลักการหรือองค์ประกอบสำคัญของคำว่าประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเมืองและการบริหาร

- 1) เน้นการกระจายอำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ ในระหว่างประชาชนให้เท่าเทียมกัน
- 2) อำนาจในการตัดสินใจและการจัดสรรทรัพยากรต่างๆ นั้น จะส่งผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน
- 3) เพิ่มการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของประชาชน
- 4) มีความยืดหยุ่นได้กล่าวคือ มีโครงสร้างการทำงานที่สามารถตรวจสอบได้ มีความโปร่งใสและคำนึงถึงความต้องการทรัพยากรของผู้มีส่วนร่วม

- 5) การมีส่วนร่วมของประชาชนมีทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ
- 6) ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร กระบวนการทางนโยบาย และกระบวนการยุติธรรม

1.3 หลักการของระบอบประชาธิปไตย

ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองที่สะท้อนถึงควมมีอารยธรรม (Civilization) ของสังคมมนุษย์จนเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการปกครองของประชาชน โดยประชาชนและเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง

การปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองของประชาชน หมายถึงประชาชนทั้งหมดเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย

การปกครองแบบประชาธิปไตยเป็นการปกครองโดยประชาชน หมายถึงประชาชน เป็นผู้เลือกตัวแทนเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครอง

และการปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อประชาชน หมายความว่า ตัวแทนที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองจะต้องใช้อำนาจในการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนจะใช้อำนาจเพื่อประโยชน์ของตนเองและพรรคพวกมิได้ถ้าเมื่อใดปรากฏว่าผู้แทนที่เข้ามาทำหน้าที่ในการปกครองมิได้ใช้อำนาจเพื่อสร้างสรรค์ประโยชน์สุขให้แก่ประชาชน ประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถถอดถอนผู้ปกครองได้ทุกโอกาส

กระมล ทองธรรมชาติ และคณะ กล่าวว่าในฐานะที่ระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบการเมืองระบอบประชาธิปไตย จึงประกอบด้วยหลักการสำคัญ 5 ประการ (สมบัติ ชำรงชัญญวงศ์ 2543: 220 -231) คือ

1) *หลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน* (popular sovereignty) ระบอบประชาธิปไตย ยึดถือหลักแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนเป็นเสมือนหัวใจของระบบการเมือง กล่าวคือ ประชาชน เท่านั้นที่เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยที่แท้จริง ประชาชนแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยโดยการใช้สิทธิในการกำหนดตัวผู้ปกครองโดยผ่านกระบวนการเลือกตั้ง (election process) กระบวนการเลือกตั้งจึงเป็นกลไกสำคัญในการเปิดโอกาสให้ประชาชนได้พิจารณาเลือกสรรคู่แข่งทางการเมืองให้เข้ามารับผิดชอบหน้าที่ในการปกครองรัฐ การแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยสามารถกระทำได้ทั้งการเลือกตั้งผู้แทนให้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง และการถอดถอนออกจากตำแหน่งทางการเมือง

อำนาจในการเลือกสรรและการถอดถอนผู้แทนในระบบการเมืองของประชาชนเป็นอำนาจอศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นหลักประกันว่าประชาชนจะได้ผู้นำทางการเมืองที่ดีเสมอ

ผู้นำทางการเมืองที่ดีคือ ผู้นำที่มีทั้งความสามารถและมีคุณธรรม ผู้นำทางการเมืองที่มีความสามารถและมีคุณธรรม จะแก้ไขปัญหาของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และจะสร้างสรรค์สิ่งที่ดีและมีคุณค่าให้แก่ประชาชน ในทางตรงกันข้าม ถ้าปรากฏว่าผู้นำทางการเมืองมิได้มีความสามารถและไม่มีคุณธรรม ผู้นำทางการเมืองไม่สามารถแก้ไขปัญหาให้แก่ประชาชนได้ และไม่สามารถสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีให้กับประชาชน ประชาชนสามารถใช้อำนาจถอดถอน และจัดให้มีการเลือกตั้งผู้นำคนใหม่มาทดแทนได้

ด้วยมาตรการดังกล่าวจะเปิดโอกาสให้ประชาชนเลือกสรรผู้นำที่ดีได้เสมอ แม้จะเกิดความผิดพลาดในการเลือกตั้งในบางครั้งทำให้ได้ผู้นำที่ไม่ดี ประชาชนก็มีอำนาจที่จะถอดถอนและเลือกตั้งผู้นำคนใหม่มาแทนที่ได้ตลอดเวลา ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า หลักการแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนจะเป็นหลักประกันสำหรับประชาชนที่จะได้ผู้นำที่ดี และผู้นำที่ดีย่อมมีความสามารถที่จะสร้างสรรค์ชีวิตที่ดีและมีความสุขให้แก่ประชาชน

การเลือกตั้งเป็นกลไกสำคัญในการเลือกสรรผู้นำหรือผู้ปกครองที่มีความสามารถและมีคุณธรรม ดังนั้น ผู้ที่ประสงค์จะเสนอตัวเข้าแข่งขันเลือกตั้งเป็นผู้นำทางการเมืองจึงต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของประชาชน จะต้องมีความสามารถในการเสนอทางเลือกเพื่อแก้ไขปัญหาของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรมจะต้องมีพันธะผูกพันต่อคำมั่นสัญญา ที่ให้ไว้กับประชาชนในการเสนอตัวเข้าแข่งขันอีกทั้งจะต้องทำให้ประชาชนเชื่อว่านอกจาก เป็นผู้มีความรู้ความสามารถแล้ว ยังเป็นผู้ที่มีคุณธรรมเหมาะสมที่จะเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคมอีกด้วย กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ประชาชนได้พิจารณาเปรียบเทียบคู่แข่งเพื่อให้มั่นใจว่าจะเลือกได้บุคคลที่เหมาะสมที่สุด

นี่คือความแตกต่างที่สำคัญระหว่างระบอบประชาธิปไตยและระบอบเผด็จการ เพราะระบอบเผด็จการประชาชนไม่มีโอกาสจะมั่นใจได้ว่าผู้ที่ใช้อำนาจเผด็จการนั้นจะมีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมที่จะทำการปกครองเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนมากนักอยู่แล้ว เพราะเผด็จการไม่มีพันธะสัญญาผูกมัดกับประชาชนแต่อย่างใด และประชาชนไม่มีโอกาสที่จะควบคุมกำกับและตรวจสอบเผด็จการ ถ้าเผด็จการกระทำให้เกิดอันตรายต่อประชาชน ประชาชนก็ไม่มีอำนาจที่จะถอดถอนเผด็จการได้หนทางเดียวที่จะโค่นล้มเผด็จการคือการต่อสู้คัดค้านอย่างถึงที่สุด และอาจจำเป็นต้องต่อสู้ด้วยความรุนแรง ซึ่งจะต้องสังเวยด้วยเลือดและชีวิตประชาชนจำนวนมาก ระบอบเผด็จการจึงเป็นระบอบที่ไม่พึงปรารถนาที่สุดระบอบหนึ่ง

สังคมใดก็ตามถ้าได้ผู้นำที่ดีเป็นผู้นำที่มีทั้งความรู้ความสามารถและมีคุณธรรม ปัญหาของประชาชนแม้จะรุนแรงเพียงใดก็มีโอกาสที่จะแก้ไขได้ ไม่ว่าจะเป็นปัญหาการด้อยการศึกษา ปัญหาความยากจน ปัญหาความเจ็บป่วย และปัญหาการด้อยการพัฒนาทั้งหลาย

ปัญหาเหล่านี้ จะลดน้อยลงเมื่อได้ผู้นำที่ดีเข้ามาทำการปกครอง นอกจากปัญหาที่ร้ายแรงจะได้รับการแก้ไขอย่างมีประสิทธิภาพแล้ว ผู้นำที่ดีจะส่งเสริมให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดียิ่งขึ้นไป ดังนั้นระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นระบบการเมืองที่ส่งเสริมให้ประชาชนปลอดภัยจากความยากจนอดอยากและส่งเสริมให้ประชาชนมีความอุดมสมบูรณ์ทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและมีความสุขอย่างแท้จริง

ด้วยเหตุนี้หลักแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชนจึงเป็นเสมือนหนึ่งหัวใจของระบอบประชาธิปไตย และการแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอธิปไตยของปวงชนก็คือการแสดงออกซึ่ง อำนาจในการกำหนดตัวผู้ปกครอง ถ้าผู้ปกครองมิได้มาจากการเลือกตั้งของประชาชน แสดงว่าผู้ปกครองมิได้รับฉันทานุมัติหรือความยินยอมจากประชาชน และประชาชนมิได้มีอำนาจในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง การดำรงอยู่และการสิ้นสุดอำนาจของผู้ปกครองมิได้ขึ้นอยู่กับอำนาจของประชาชน ปราภฏการณ์เช่นนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นระบอบประชาธิปไตยที่แท้จริง หลักแห่งอำนาจอธิปไตยของปวงชน สะท้อนตรรกะที่เรียบง่ายแห่งวิถีชีวิตของมนุษย์ กล่าวคือ เมื่อประชาชนต้องการชีวิตที่ดีและมีความสุข ประชาชนก็จะใช้อำนาจอธิปไตยเลือกผู้นำทางการเมืองที่ทำให้ประชาชนเชื่อได้ว่าเป็นผู้มีความรู้ความสามารถและมีคุณธรรมเพียงพอที่จะสนองตอบเป้าหมายของประชาชนให้บรรลุผล

2) *หลักเสรีภาพ (liberty)* ปรัชญาของระบอบประชาธิปไตยยึดมั่นว่ามนุษย์เกิดมาพร้อมกับเสรีภาพ คุณค่าของมนุษย์อยู่ที่เสรีภาพ ดังที่ รูสโซ กล่าวไว้ว่า มนุษย์ปราศจากเสรีภาพก็ปราศจากความเป็นมนุษย์ เนื่องจากเสรีภาพมีคุณค่าสำคัญยิ่งสำหรับมนุษย์ ดังนั้น มนุษย์จึงร่วมกันจัดตั้งประชาคมทางการเมืองเพื่อปกป้องคุ้มครองเสรีภาพของตน ด้วยเหตุนี้หลักแห่งเสรีภาพของประชาชนจึงเป็นเป้าหมายของระบอบประชาธิปไตยในฐานะที่เป็นระบบการเมือง

หลักเสรีภาพในระบอบประชาธิปไตยเป็นการประกาศถึงเจตจำนงของเสรีชนที่ยึดมั่นในคุณค่าแห่งเสรีภาพ เพราะถือว่าเสรีภาพคือพลังแห่งการสร้างสรรค์ถ้าปราศจากเสรีภาพก็ปราศจากการสร้างสรรค์ชีวิตของมนุษย์จะเป็นชีวิตที่ดีและสุขสมบูรณ์จะต้องประกอบด้วยพลังแห่งการสร้างสรรค์ ดังนั้นระบอบประชาธิปไตยจึงต้องส่งเสริมและให้หลักประกันต่อการใช้เสรีภาพอย่างเสมอภาคของมนุษย์

เสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยอาจจำแนกพิจารณาได้ดังนี้

(1) *เสรีภาพทางการเมือง* ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนจะต้องมีเสรีภาพทางการเมืองอย่างเสมอภาคทั่วหน้ากัน การใช้เสรีภาพทางการเมืองเป็นการแสดงออกถึงการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน เสรีภาพทางการเมืองที่สำคัญมีหลายประการได้แก่

ประการแรก เสรีภาพในการใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ประชาชนที่บรรลุนิติภาวะแล้วจะต้องมีเสรีภาพอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกันทั้งในการเลือกตั้งและถอดถอนผู้ปกครองหรือผู้นำทางการเมือง การใช้เสรีภาพในการกำหนดตัวผู้ปกครองจึงมีความสำคัญสูงสุดสำหรับประชาชนในระบอบประชาธิปไตย เพราะการบรรลุเป้าหมายของการมีชีวิตที่ดีของประชาชนขึ้นอยู่กับผลของการเลือกตั้งผู้นำว่าจะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถและมีคุณธรรมเพียงใด ถ้าประชาชนใช้เสรีภาพในการกำหนดตัวผู้ปกครองด้วยความเป็นเหตุเป็นผลด้วยความรู้สึกรู้สึกและความเข้าใจถึงภารกิจของผู้ที่จะมาเป็นผู้ปกครอง มิใช่เลือกตั้งด้วยอารมณ์สินจ้าง เพราะความโลภและความไม่รู้ถึงความสำคัญของผู้ปกครองที่มีต่อประชาชนจะทำให้ประชาชนมีโอกาสที่จะได้ผู้นำที่ดีมาทำหน้าที่รับใช้ประชาชน เพื่อสนองตอบประโยชน์สุขของประชาชนอย่างแท้จริง

การใช้เสรีภาพในการกำหนดตัวผู้ปกครองของประชาชนจะยิ่งมีคุณภาพมากยิ่งขึ้น ถ้าหากว่าประชาชนได้รับโอกาสในการพัฒนาทักษะในการใช้เหตุใช้ผลอย่างกว้างขวางและเท่าเทียมกัน การปิดกั้นมิให้ประชาชนมีโอกาสพัฒนาทักษะในการใช้เหตุใช้ผลของตนก็เท่ากับเป็นการปิดกั้นมิให้การใช้เสรีภาพในการกำหนดตัวผู้ปกครองเป็นไปอย่างมีคุณภาพ ผู้ปกครองในระบอบเผด็จการนิยมใช้มาตรการนี้เพื่ออ้างความไม่พร้อมของประชาชนในการใช้เสรีภาพกำหนดตัวผู้ปกครอง เพื่อสืบทอดอำนาจเผด็จการของตนต่อไป ดังนั้นวิญญูชนที่เชิดชูประชาธิปไตยจึงไม่ควรตกเป็นเหยื่อของเผด็จการอำนาจนิยมด้วยเล่ห์กลอันฉ้อฉลเหล่านี้

ประการที่สอง เสรีภาพในการเป็นสมาชิกขององค์กรทางการเมืองระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมให้มีการแข่งขันทางการเมืองอย่างเสรี เพื่อให้องค์กรการเมืองทั้งหลายมีโอกาสนำเสนอ นโยบายและแนวทางในการสร้างสรรค์สังคมที่ดีให้แก่ประชาชน และประชาชนมีเสรีภาพที่จะเข้าร่วมเป็นสมาชิกองค์กรการเมืองใดก็ได้ที่ตนนิยมหรือเห็นด้วย นอกจากเสรีภาพในการเข้าร่วมเป็นสมาชิกแล้ว ประชาชนยังมีเสรีภาพที่จะเข้าร่วมกิจกรรมขององค์กรการเมือง เพื่อเผยแพร่ความนิยมในหมู่ประชาชนให้กว้างขวางยิ่งขึ้นอีกด้วย อาทิ การเป็นสมาชิกพรรคการเมือง หรือชมรมทางการเมือง ตลอดจนกลุ่มอิทธิพลและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ เป็นต้น

ประการที่สาม เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง ทั้งด้วยการพูด การเขียน และการเผยแพร่ผ่านสื่อต่างๆ ทั้งวิทยุ โทรทัศน์และสิ่งพิมพ์อาจกล่าวได้ว่าเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์เป็นกลไกสำคัญของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยที่จะทำการควบคุมกำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง ถ้าปราศจากเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองก็เท่ากับประชาชนปราศจากอำนาจในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง ลักษณะเช่นนี้ไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แต่เป็นระบอบเผด็จการอำนาจนิยมโดยแท้

เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองมีความหมายครอบคลุมถึงเสรีภาพในการขุดคุ้ยและเปิดโปงพฤติกรรมอันไม่เหมาะสมของผู้นำทางการเมืองอีกด้วย ดังได้กล่าวแล้วว่าประชาชนมีอำนาจในการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง ดังนั้น การขุดคุ้ยเปิดโปงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้นำทางการเมืองจึงเป็นเสรีภาพที่จำเป็นสำหรับประชาชน เพื่อให้ประชาชนจะได้รู้ว่าผู้นำทางการเมืองคนใดมีพฤติกรรมที่เหมาะสมหรือไม่เพียงใด เพราะผู้นำทางการเมืองนั้นนอกจากจะเป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถแล้ว จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมและจริยธรรม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีของคนในสังคมได้อย่างภาคภูมิ มาตรการในการขุดคุ้ยและเปิดโปงพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของผู้นำทางการเมืองจะเป็นกลไกสำคัญในการกำกับทางการเมือง เพื่อดำรงรักษาคุณธรรมและจริยธรรมทางการเมืองไว้อย่างมั่นคง ผู้นำทางการเมืองคนใดละเว้นไม่ใส่ใจย่อมหมายถึงการสิ้นสุดอนาคตทางการเมืองอย่างแน่นอน เพราะผู้นำทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคงขึ้นอยู่กับศรัทธาจากประชาชนเป็นสำคัญ

ดังนั้นในระบอบประชาธิปไตยจึงมั่นใจได้ว่าภายใต้กระบวนการในการใช้เสรีภาพทางการเมืองของประชาชน ยิ่งประชาชนมีความรู้ความเข้าใจมากขึ้นเพียงใด โอกาสที่จะถ่วงถ่วง และควบคุมกำกับให้ได้ผู้นำทางการเมืองที่ดียิ่งมีมากขึ้นเท่านั้น

ประการที่สี่ เสรีภาพในการชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมือง ในระบอบประชาธิปไตย ถือว่าเสรีภาพในการชุมนุม และเคลื่อนไหวทางการเมืองเป็นเสรีภาพพื้นฐานของประชาชน กล่าวคือ ประชาชนมีเสรีภาพที่จะนัดชุมนุมและเคลื่อนไหวทางการเมือง ทั้งในการส่งเสริม สนับสนุนหรือคัดค้านนโยบายและการกระทำของรัฐบาล เสรีภาพเหล่านี้ถือว่าเป็นการแสดงทางการเมืองที่จะต้องได้รับการเคารพและยอมรับ トラบเท่าที่การชุมนุมและเคลื่อนไหวเป็นไปตามครรลองแห่งกฎหมายที่เป็นประชาธิปไตย ผู้ใดจะใช้อำนาจปิดกั้นหรือยับยั้งมิได้ ทั้งนี้เพราะเป็นการแสดงออกซึ่งการเรียกร้องความต้องการหรือการสนับสนุนจากประชาชนโดยตรง

เสรีภาพทางการเมืองทั้งหมดที่กล่าวมานี้ล้วนเป็นกลไกสำคัญในการแสดงออก ซึ่งเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตยของประชาชน โดยเฉพาะการแสดงออกในการกำหนดตัวผู้ปกครอง ตลอดจนการควบคุม กำกับ และตรวจสอบผู้ปกครอง เป็นกลไกที่จะทำให้ประชาชนได้ผู้ปกครองที่ดีอยู่เสมอ เพราะเมื่อพบว่าไม่ดีเมื่อใดประชาชนก็สามารถผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงได้ทันทีเมื่อประชาชนได้ผู้นำที่ดี สังคมย่อมดี ประชาชนย่อมมีความสุข

(2) *เสรีภาพในทรัพย์สิน* ระบอบประชาธิปไตยถือว่าประชาชนมีเสรีภาพในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบด้วยกฎหมาย เสรีภาพในทรัพย์สินเป็นปัจจัยส่งเสริม ก่อให้เกิดการพัฒนาทั้งทางเศรษฐกิจและสังคม ผู้ที่มีความสามารถในการขยายทรัพย์สินของตนให้มากขึ้นย่อมก่อให้เกิดการสร้างงาน การขยายการสร้างงานก่อให้เกิดการ

กระจายรายได้ ดังนั้น ความสามารถในการเพิ่มทุนทรัพย์สินจึงเป็นพลังในการสร้างสรรค์ชีวิตที่มีคุณภาพให้แก่ประชาชน

นอกจากนี้เสรีภาพในทรัพย์สินยังเป็นพลังที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรค์นวัตกรรมแก่สังคมมนุษย์นั้นเกิดมาพร้อมกับธรรมชาติของความรู้สึกเป็นเจ้าของ การให้มนุษย์มีเสรีภาพในการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินจึงส่งเสริมให้มนุษย์แสดงออกซึ่งพลังของการสร้างสรรค์ อย่างไม่มีขีดจำกัด ปัญหาต่างๆ ของสังคมมนุษย์สามารถเอาชนะได้ด้วยเทคโนโลยีที่เกิดจากพลังสร้างสรรค์ในตัวมนุษย์นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้เสรีภาพในทรัพย์สินที่ได้มาโดยชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยจึงเป็นพลังสำคัญในการเสริมสร้างความอุดมสมบูรณ์และคุณภาพชีวิตที่ดีของประชาชน

(3) *เสรีภาพในการนับถือศาสนา* ระบอบประชาธิปไตยถือว่าความเชื่อเรื่องศาสนาเป็นสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลผู้ใดจะละเมิดมิได้ บุคคลใดจะนิยมศรัทธาลัทธิศาสนาใดย่อมเป็นสิทธิ เสรีภาพส่วนบุคคล เนื่องจากลัทธิศาสนาทั้งหลายทั้งปวงล้วนตั้งสอนให้ประชาชนยึดมั่นในศีลธรรม การยึดมั่นในศีลธรรมจะทำให้ประชาชนมีชีวิตที่ดีและไม่เป็นภัยต่อผู้อื่น ดังนั้นเสรีภาพในการนับถือศาสนา จึงเป็นการสอดคล้องกับเป้าหมายของระบอบประชาธิปไตย คือการส่งเสริมการมีชีวิตที่ดีและมีความสุขของประชาชน ด้วยเหตุนี้ปัจเจกบุคคลจึงต้องเคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ในการนับถือศาสนาไม่ว่าจะเป็นลัทธิหรือนิกายใดสิทธิเสรีภาพดังกล่าวนี้ผู้ใดจะละเมิดมิได้ หรือ แม้กระทั่งปัจเจกบุคคลใดจะสถาปนาลัทธิศาสนาใหม่ หากไม่ละเมิดต่อกฎหมายย่อมเป็นสิทธิ เสรีภาพโดยชอบธรรม

(4) *เสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัย* ระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกถิ่นที่อยู่อาศัยได้อย่างสมบูรณ์ภายใต้กรอบของกฎหมาย กล่าวคือปัจเจกบุคคลใดประสงค์จะย้ายถิ่นฐานไปอยู่ ณ แห่งหนตำบลใดโดยไม่ขัดต่อกฎหมาย อาทิ ไม่บุกรุกเขตป่าสงวนแห่งชาติ หรือบุกรุกที่อยู่อาศัยของผู้อื่น ย่อมกระทำได้โดยเสรี ผู้ปกครองหรือรัฐบาลจะอ้างเหตุใดที่มีชอบด้วยกฎหมายเพื่อปิดกั้นมิได้ประชาชนใช้เสรีภาพในการเลือกตั้งที่อยู่อาศัยมิได้

(5) *เสรีภาพในการประกอบอาชีพ* ระบอบประชาธิปไตยส่งเสริมให้ประชาชนมีเสรีภาพในการเลือกประกอบอาชีพตามความถนัดหรือความสามารถ หรือความพอใจของตน โดยไม่ขัดต่อกฎหมายและศีลธรรมอันดีของประชาชน เสรีภาพในการประกอบอาชีพคือพลังแห่งการสร้างสรรค์ ของมนุษยชาติ การประดิษฐ์คิดค้นนวัตกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ ล้วนเกิดจากเสรีภาพในการประกอบอาชีพของประชาชนทั้งสิ้น การที่ปัจเจกบุคคลได้แสดงออกซึ่งความรู้ ความสามารถในการผลิตนวัตกรรมและเทคโนโลยี ล้วนส่งเสริมการพัฒนาสังคมมนุษย์

ไปสู่ความศิวิไลซ์และความเสมอภาค ดังนั้น ผู้ปกครองจะอ้างเหตุใดที่มีขอบด้วยกฎหมายเพื่อปิดกั้นเสรีภาพในการประกอบอาชีพของปัจเจกบุคคลก็ได้

3) *หลักความเสมอภาค (equality)* หลักความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการที่ควบคู่กับหลักเสรีภาพกล่าวคือ มนุษย์จะต้องมีทั้งเสรีภาพและความเสมอภาค ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยมิใช่ความเสมอภาคในเรื่องความสามารถ เพราะมนุษย์เกิดมามีความสามารถและความถนัดที่แตกต่างกัน แต่ความสามารถและความถนัดที่แตกต่างกันของมนุษย์จะไม่ทำให้มนุษย์มีความได้เปรียบหรือความเหนือกว่าบุคคลอื่น ถ้าหากมนุษย์ได้รับโอกาสที่จะพัฒนาความสามารถและความถนัดของตนอย่างเท่าเทียมกัน ดังนั้น ความเสมอภาคในระบอบประชาธิปไตยจึงหมายถึงความเสมอภาคในโอกาส

สมาชิกของประชาคมการเมืองในระบอบประชาธิปไตยจะต้องได้รับโอกาสที่เสมอภาคและทัดเทียมกันทั้งในทางการเมือง ทางเศรษฐกิจ และทางสังคม

ความเสมอภาคในทางการเมือง ได้แก่ ความเสมอภาคในการใช้สิทธิและเสรีภาพในการเลือกตั้ง ประชาชนที่บรรลุนิติภาวะโดยไม่จำกัดเพศ ศาสนา และฐานะทางเศรษฐกิจและสังคม จะต้องได้รับโอกาสเท่าเทียมกันในการกำหนดผู้ปกครองและการเป็นสมาชิกองค์กรการเมืองและประชาชนทั่วไปมีสิทธิในการวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมืองตลอดจนการชุมนุมเคลื่อนไหวทางการเมืองทั้งปวงอย่างเสมอภาคและเท่าเทียมกัน

ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจ ได้แก่ ความเสมอภาคในการเลือกประกอบอาชีพ การประดิษฐ์คิดค้นและการผลิตต่างๆ เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้แก่ตนภายใต้กรอบแห่งกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างเท่าเทียมกัน ระบบเศรษฐกิจในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีไม่มีการผูกขาดหรือการให้อภิสิทธิ์แก่กลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นการเฉพาะ ความเสมอภาคในทางเศรษฐกิจจะส่งเสริมให้เกิดการกระจายความมั่นคงและความอุดมสมบูรณ์แก่ประชาชนอย่างทั่วหน้า

ความเสมอภาคในทางสังคม ประชาชนจะต้องได้รับโอกาสที่จะได้รับบริการจากรัฐ ทั้งในเรื่องการศึกษา การรักษาพยาบาล การพัฒนาทักษะ การฝึกฝนอาชีพ ตลอดจนความมั่นคง ปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สินจากรัฐบาลอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสมอภาคในโอกาสที่จะได้รับการศึกษา เพื่อพัฒนาสมรรถนะของตนให้ปลอดพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบของผู้อื่นเป็นสิ่งที่จะเป็นและสำคัญอย่างยิ่ง และอาจกล่าวได้ว่าถ้าประชาชนได้รับโอกาสในการศึกษาเท่าเทียมกันแล้ว ประชาชนจะสามารถแสวงหาความเท่าเทียมในโอกาสด้านอื่นๆ จากรัฐบาลได้ไม่ยาก

4) *หลักกฎหมาย (rule of law)* กฎหมายเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการอยู่ร่วมกันของมนุษย์ในสังคม การใช้หลักกฎหมายทำให้มนุษย์สามารถเอาชนะข้อบกพร่องตามกฎแห่งธรรมชาติ ทำให้เกิดกระบวนการพัฒนาไปสู่ความศิวิไลซ์ รัสโซ กล่าวว่าการกฎหมายคือรูปธรรมของเจตจำนงทั่วไป ของประชาชน ดังนั้น หลักกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยจึงต้องประกอบด้วย

(1) *กฎหมายต้องมีที่มาที่ชอบธรรม* ดังที่ปราชญ์กล่าวไว้ว่า ชนชั้นใดบัญญัติกฎหมายย่อมเพื่อประโยชน์ของชนชั้นนั้น ดังนั้น กฎหมายถ้าให้ทรราชย์เป็นผู้บัญญัติก็จะเป็นไปเพื่อ ประโยชน์ของทรราชย์และถ้าจะให้อำนาจการบัญญัติกฎหมายเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน จะต้องให้อำนาจประชาชนเป็นผู้บัญญัติกฎหมาย เพราะไม่มีประชาชนคนใดที่จะบัญญัติเพื่อทำลายผลประโยชน์ของตนเอง ด้วยเหตุนี้ระบอบประชาธิปไตยจึงกำหนดให้ผู้แทนของประชาชนที่ได้รับฉันทานุมัติโดยกระบวนการเลือกตั้งจากประชาชนเป็นผู้มีหน้าที่ในการบัญญัติกฎหมายโดยให้อำนาจนิติบัญญัติเป็นอำนาจสูงสุด แต่ต่ำกว่าอำนาจธิปไตยของปวงชน เพราะปวงชนมีอำนาจที่จะถอดถอน ผู้แทนที่เข้ามาทำหน้าที่นิติบัญญัติได้ถ้าปรากฏว่าผู้แทนมิได้บัญญัติกฎหมายเพื่อประโยชน์ของประชาชน

ดังนั้น กฎหมายที่ชอบธรรมในระบอบประชาธิปไตยจะต้องเป็นกฎหมายที่มาจากฝ่ายนิติบัญญัติที่ได้รับเลือกตั้งจากประชาชนเท่านั้น

(2) *การบังคับใช้กฎหมายจะต้องเสมอภาคเท่าเทียมกัน* หลักกฎหมายที่สำคัญในระบอบประชาธิปไตยที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือประชาชนไม่ว่าจะยากดีมีเงินไม่ว่าจะมีเชื้อชาติและนับถือศาสนาใด จะต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติแห่งกฎหมายอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน การเลือกปฏิบัติใดๆ จึงขัดต่อหลักกฎหมายภายใต้ระบอบประชาธิปไตยทั้งสิ้น ลักษณะของการเลือกปฏิบัติคือ ลักษณะของกฎหมายในระบอบเผด็จการ

(3) *ประชาชนจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน* ในระบอบประชาธิปไตยประชาชนทุกหมู่เหล่าโดยไม่จำกัดฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมจะต้องได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมอย่างเสมอภาคกันกล่าวคือประชาชนต้องมีสิทธิที่จะแต่งตั้งทนายเพื่อคุ้มครองความเป็นธรรมให้แก่ตนเมื่อเกิดคดีต่างๆ ขึ้นไม่ว่าจะเป็นโจทก์หรือจำเลย และประชาชนทุกคนจะต้องมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองจากกระบวนการยุติธรรมครบถ้วนสมบูรณ์ ทั้งในศาลชั้นต้น ศาลอุทธรณ์ ศาลฎีกา

กล่าวโดยสรุป หลักกฎหมายในระบอบประชาธิปไตยแท้จริงคือ เจตจำนงทั่วไปของประชาชนมีความสำคัญในฐานะที่เป็นกลไกในการดำรงรักษาสิทธิและเสรีภาพของประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

5) *หลักเสียงข้างมาก (majority rule)* การปกครองในระบอบประชาธิปไตยเป็นการปกครองเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ดังนั้น ในการตัดสินใจใดๆ ก็ตาม ไม่ว่าจะเป็นการตัดสินใจของประชาชนในการกำหนดตัวผู้ปกครอง หรือการตัดสินใจของฝ่ายนิติบัญญัติ ฝ่ายบริหาร และฝ่ายตุลาการ เมื่อมีความคิดเห็นแตกต่างกันให้ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินใจเหล่านั้นสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่อย่างแท้จริง ถ้าเป็นเรื่องสำคัญมากจะต้องพยายามให้มีเสียงข้างมากจำนวนมากจริงๆ แต่ถ้าเป็นเรื่องทั่วไปก็ให้ใช้เสียงข้างมากธรรมดา (simple majority) เป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ

ความจำเป็นที่จะต้องใช้เสียงข้างมากเป็นเพราะการใช้มติหรือเสียงเอกฉันท์นั้นเกิดขึ้นได้น้อยหรือเกิดขึ้นได้ยากมากถ้ายึดเสียงเอกฉันท์คงไม่สามารถดำเนินการอะไรได้ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์นอกจากนี้การใช้เสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ในการตัดสินใจ อย่างน้อยก็เป็นการสะท้อนถึงความต้องการของคนส่วนใหญ่

อย่างไรก็ตาม แม้ระบอบประชาธิปไตยจะยึดหลักเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์แต่จะต้องให้ความเคารพและคุ้มครองเสียงข้างน้อย (minority right) ทั้งนี้เพื่อเป็นหลักประกันว่าฝ่ายเสียงข้างมากจะไม่ใช้มติแบบพวกมากลากไป จึงต้องให้ฝ่ายเสียงข้างน้อยมีสิทธิในการแสดงความคิดเห็น เพื่อเป็นการควบคุม กำกับ และตรวจสอบเจตนารมณ์ในการตัดสินใจของฝ่ายเสียงข้างมากว่าเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริงหรือไม่ อีกทั้งจะต้องให้สิทธิที่ฝ่ายเสียงข้างน้อยจะมีโอกาสเป็นฝ่ายเสียงข้างมากในอนาคตได้อีก

อาจมีผู้เห็นว่า การใช้หลักเสียงข้างมากทำให้เกิดความชักช้าไม่ทันต่อการแก้ไขปัญหาของประชาชน ซึ่งประเด็นนี้ถือเป็นข้ออ้างสำคัญของผู้ที่นิยมระบอบเผด็จการอำนาจนิยม แต่โดยความเป็นจริงแล้ว ในการตัดสินใจใดๆ ถ้าให้คนหนึ่งคนใดเป็นผู้คิดและตัดสินใจเพียงคนเดียว อาจเกิดความบกพร่องเพราะขาดความรอบคอบได้มาก ตรงกันข้ามการเปิดโอกาสให้คนจำนวนมาก ๆ ช่วยกันคิดๆ ช่วยกันพิจารณา แต่ละคนต่างมีประสบการณ์และมุมมองที่ต่างกัน จะช่วยปรงแต่งลดข้อบกพร่องและเพิ่มความรัดกุมให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้น แม้การตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก อาจจะก่อให้เกิดความล่าช้าบ้าง แต่เมื่อพิจารณาถึงความรอบคอบรัดกุมจากการตัดสินใจต้อง นับว่าเป็นสิ่งที่คุ้มค่ามาก และถ้าจะพิจารณาให้ลึกซึ้งถึงผลลัพธ์ในระยะยาวอาจกล่าวได้ว่ามีประสิทธิภาพและความรวดเร็วมากกว่าการตัดสินใจโดยอยู่บนพื้นฐานความคิดเห็นของคนๆ เดียว เพราะการตัดสินใจโดยคนคนเดียวอาจจะรู้สึกว่าเป็นเรื่องเร็วในตอนแรกแต่เมื่อนำไปใช้แล้วปรากฏข้อบกพร่องจะยิ่งทำให้เกิดความล่าช้ามากขึ้น เพราะไม่สามารถปฏิบัติได้ และการจะนำกลับมาแก้ไขใหม่ก็จะยิ่งเสียเวลามากขึ้น รวมความแล้วอาจทำให้

สูญเสียทั้งทรัพยากรและเวลาโดยไม่คุ้มค่า เมื่อเทียบกับการตัดสินใจด้วยเสียงข้างมากที่มีความรอบคอบและรัดกุมมากกว่า

สำหรับข้อสงสัยที่ว่าหลักเสียงข้างมากแตกต่างจากเผด็จการเสียงข้างมากหรือเผด็จการรัฐสภาอย่างไร กรณีนี้อาจพิจารณาได้อย่างชัดเจนว่า ระหว่างหลักเสียงข้างมากกับเผด็จการรัฐสภา ถ้านับจำนวนเสียงแล้วมีลักษณะเหมือนกันคือต้องมีเสียงเกินครึ่งขึ้นไป แต่ความแตกต่างที่สำคัญคือจุดประสงค์ของการใช้เสียงเพื่อลงมติ

เผด็จการรัฐสภานั้นจะใช้เสียงข้างมากเพื่อลงมติสนับสนุนผลประโยชน์ส่วนตัวของผู้ปกครองหรือของพรรคพวกโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน ส่วนหลักเสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตยถือว่าจุดประสงค์ของการใช้เสียงเพื่อลงมติจะต้องเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชนส่วนใหญ่ มิใช่ประโยชน์ส่วนตัวคนและพรรคพวก

ความแตกต่างระหว่างจุดประสงค์ของการใช้เสียงในการตัดสินใจจะสะท้อนให้เห็นว่าการตัดสินใจใดเป็นการตัดสินใจที่มีลักษณะเผด็จการรัฐสภา และการตัดสินใจใดเป็นการตัดสินใจตามหลักเสียงข้างมากในระบอบประชาธิปไตย

ในกรณีที่เกิดการบิดเบือนจากผู้ปกครอง โดยผู้ปกครองพยายามใช้เสียงข้างมากตัดสินใจเพื่อประโยชน์ส่วนตัวและพรรคพวก เป็นการขัดต่อเจตจำนงทั่วไปของประชาชน ประชาชนสามารถใช้อำนาจอธิปไตยของตนปฏิเสธหรือถอดถอนผู้ปกครองได้โดยชอบธรรม อาจกระทำโดยการแสดงประชามติคัดค้านหรือการแสดงพลังชุมนุมคัดค้านที่เรียกว่าพลังนอกสภาก็ได้ เมื่อใดก็ตามที่ผู้ปกครองบิดเบือนอำนาจอธิปไตยของประชาชนเพื่อประโยชน์ส่วนตัวประชาชนในฐานะเจ้าของอำนาจอธิปไตยย่อมมีสิทธิโดยสมบูรณ์ที่จะโค่นล้มผู้ปกครอง แม้จะต้องกระทำด้วยความรุนแรงก็ตาม เพราะผู้ที่บิดเบือนเจตจำนงทั่วไปของประชาชนแท้จริงก็คือเผด็จการอำนาจนิยมที่ประชาชนจะต้องกำจัดให้หมดไปเพื่อดำรงไว้ซึ่งอำนาจอธิปไตยของปวงชน

หลักการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยทั้ง 5 ประการดังกล่าว คือหลักการที่ถือว่าเป็นแก่นแท้ของระบอบประชาธิปไตยสูง การจะพิจารณาว่าสังคมใดมีระดับความเป็นประชาธิปไตยสูงหรือต่ำ มากหรือน้อย สามารถวินิจฉัยได้จากหลักการสำคัญทั้ง 5 ประการ กล่าวคือ ถ้าสังคมใดระบบการเมืองมีองค์ประกอบของหลักการ 5 ประการของระบอบประชาธิปไตยในระดับสูง แสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยสูง แต่ถ้าสังคมใดแม้จะอยู่ในระดับต่ำย่อมแสดงว่าสังคมนั้นมีความเป็นประชาธิปไตยในระดับต่ำ

หลักการประชาธิปไตยทั้ง 5 ประการกล่าวได้ว่าเป็นหลักสากล เป็นหลักที่สามารถนำไปใช้ได้กับทุกสังคม เพราะธรรมชาติของมนุษย์ทั่วโลกมีลักษณะที่สอดคล้องหรือพัฒนาไปสู่สังคมประชาธิปไตยได้ทั้งสิ้น ดังนั้น การกล่าวว่าระบอบประชาธิปไตยเป็นระบบ

การเมืองของสังคมตะวันตก จึงเป็นการบิดเบือนโดยปราศจากความเข้าใจและเป็นการแสดงทัศนะของผู้นิยมเผด็จการอำนาจนิยมอย่างชัดเจน

กล่าวโดยสรุป หลักการของระบอบประชาธิปไตยเป็นหลักการสากลที่สอดคล้องกับพัฒนาการของสังคมมนุษย์ที่มีความศิวิไลซ์มิใช่หลักการที่มีความเหมาะสมเฉพาะของสังคมหนึ่ง สังคมใด หรืออาจกล่าวให้ชัดเจนได้ว่า หลักการประชาธิปไตยเป็นหลักการของสังคมโลกทั้งมวลที่จะนำพามวลมนุษย์ไปสู่ความศิวิไลซ์ที่แท้จริง

เสกสรรค์ ประเสริฐกุล (2548: 40) กล่าวว่าโดยหลักการต้นแนวคิดประชาธิปไตยได้บรรจุอุดมคติทางการเมืองที่สำคัญๆ ของมนุษย์ไว้ห้าประการด้วยกัน คือ

1) มีรัฐบาลที่มาจากความยินยอมของประชาชน (government by consent) หรือถ้ากล่าวอีกแบบหนึ่ง คือประชาชนเป็นผู้ถืออำนาจธิปไตย สามารถแต่งตั้งและถอดถอนรัฐบาลได้โดยผ่านกระบวนการที่ตกลงกัน

2) มีระบอบการปกครองที่ฟังเสียงข้างมาก และในกรณีจำเป็นก็ถือเสียงข้างมากเป็นเกณฑ์ (majority rule) โดยที่มิได้ละเมิดล่วงเกินสิทธิมูลฐานของฝ่ายข้างน้อย (minority right)

3) มีการปกครองโดยหลักนิติธรรมที่สามารถให้ความยุติธรรมได้อย่างเสมอหน้า โดยไม่ผันแปรไปตามผลประโยชน์และเจตนาส่วนตัวของผู้ใด

4) มีการรับประกันสิทธิมนุษยชน (human right) ของประชาชน

5) มีการสืบทอดอำนาจจากรัฐบาลหนึ่งไปสู่อีกรัฐบาลหนึ่งโดยสันติ (peaceful succession of power)

3. การปกครองท้องถิ่นกับหมู่บ้าน

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 และแก้ไขเพิ่มเติม กำหนดไว้ในหมู่บ้านหนึ่ง ให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองหมู่บ้านละสองคน

3.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ที่ได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

- 1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- 2) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันรับเลือก

- 3) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีจนถึงวันเลือกตั้งและเป็นผู้ที่ประกอบอาชีพเป็นหลักฐาน
- 4) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- 5) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- 6) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกจริต จิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ ดิฉยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา
- 7) ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการ การเมือง ข้าราชการประจำ พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของรัฐวิสาหกิจ หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือลูกจ้างของเอกชนซึ่งมีหน้าที่ทำงานประจำ
- 8) ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเลื่อมเสียในทางศีลธรรม
- 9) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปี นับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก
- 10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันพ้นโทษ
- 11) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดิน ในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วย ยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนัน ในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก
- 12) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากตำแหน่งตามมาตรา 14 (6) หรือ (7) และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก

13) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

14) มีพื้นความรู้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ หรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ เว้นแต่ในท้องที่ใดไม่อาจเลือกผู้มีพื้นความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการจังหวัดโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษายกเว้นหรือผ่อนผันได้

15) ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างเสียสิทธิในกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้ง

3.2 การเลือกผู้ใหญ่บ้าน

การเลือกผู้ใหญ่บ้านต้องเป็น ไปโดยสุจริตและเที่ยงธรรม และให้กระทำโดยวิธีลับตามขั้นตอนและกระบวนการที่กำหนดไว้ในระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการเลือกผู้ใหญ่บ้าน พ.ศ.2551

การเลือกผู้ใหญ่บ้าน ให้มีคณะกรรมการเลือกประกอบด้วย ประธานกรรมการซึ่งแต่งตั้งจากนายอำเภอทำหน้าที่เป็นเจ้าพนักงานผู้ดำเนินการเลือก กรรมการซึ่งแต่งตั้งจากข้าราชการหรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ในอำเภอนั้นจำนวนไม่เกินเก้าคน และกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นอีกหนึ่งคน

เมื่อราษฎรส่วนใหญ่เลือกผู้ใดเป็นผู้ใหญ่บ้านแล้ว ให้นายอำเภอออกคำสั่งเพื่อแต่งตั้งและให้ถือว่าผู้นั้นเป็นผู้ใหญ่บ้านนับแต่วันที่ ได้รับแต่งตั้ง ในกรณีที่ผู้รับเลือกมีคะแนนเสียงเท่ากันให้ใช้วิธีจับสลาก ทั้งนี้ เมื่อนายอำเภอได้มีคำสั่งแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านแล้วให้รายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

ในกรณีที่มีการคัดค้านว่าผู้ซึ่งได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านตามวรรคสี่ได้รับเลือกมาโดยไม่สุจริตและเที่ยงธรรม ให้นายอำเภอดำเนินการสอบสวน และถ้าผลการสอบสวนได้ความตามที่มีผู้คัดค้านให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัดและให้ผู้ว่าราชการจังหวัดสั่งให้พ้นจากตำแหน่งโดยเร็ว ทั้งนี้ภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่นายอำเภอมีคำสั่งแต่งตั้ง

3.3 การเลือกผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

กระบวนการเลือกผู้ใหญ่บ้าน จุดเด่น ถือเป็นการใช้สิทธิทางการเมืองของประชาชนในการเลือกตั้งผู้แทนของตนในระดับหมู่บ้าน มาทำหน้าที่หัวหน้าผู้ปกครองหมู่บ้านประสานงานกับส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตลอดจนการบริหารจัดการหมู่บ้านในทุกๆ ด้าน เป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในเบื้องต้น

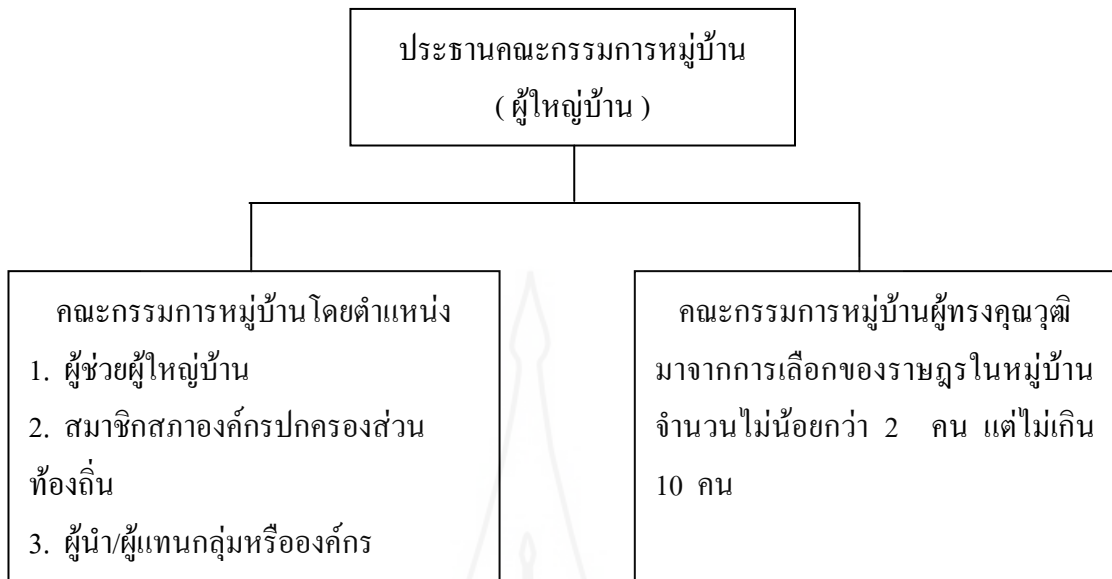
โดยเป็นการแสดงออกซึ่งการกระทำทางการเมืองที่มีเป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ในการกำหนดตัวผู้ปกครอง โดยผ่านกระบวนการเลือกผู้ใหญ่บ้านและเป็นการยืนยันสิทธิในการเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตยของประชาชนในระดับพื้นฐาน **จุดคือ** การเลือกผู้ใหญ่บ้านถือเอาเขตหมู่บ้านเป็นท้องที่ทำการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งอาจมีจำนวนของผู้มีสิทธิเลือกมากน้อยแตกต่างกันไปตามขนาดของพื้นที่หมู่บ้าน ทำให้ผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือบุคคลที่เสนอตัวให้ประชาชนเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านสามารถอาศัยระบบเครือข่ายและความสัมพันธ์ส่วนตัว คือ การมีญาติพี่น้องและพรรคพวกเพื่อนฝูงมากทำให้มีโอกาสที่จะได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านมากกว่าบุคคลที่มีญาติพี่น้องและพรรคพวกเพื่อนฝูงไม่มากหรือไม่มีเลย ทำให้ระบบอุปถัมภ์และระบบพวกพ้องเข้ามาเป็นปัจจัยสำคัญในการได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน

จากจุดเด่นและจุดคือของกระบวนการเลือกผู้ใหญ่บ้าน ถือว่าการเลือกผู้ใหญ่บ้านมีส่วนในการส่งเสริมและสนับสนุนการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนใช้สิทธิทางการเมืองในการเลือกผู้ปกครองระดับหมู่บ้านเข้ามาบริหารจัดการหมู่บ้านและเป็นตัวแทนของประชาชนในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนดูแลสุขภาพทุกข์สุขและความเป็นอยู่ของประชาชน ซึ่งเป็นการสร้างทักษะและฝึกปฏิบัติให้ประชาชนได้เรียนรู้การปกครองตนเองในระดับหมู่บ้าน และเป็นการเรียนรู้ถึงสิทธิในการเป็นเจ้าของอำนาจธิปไตยของประชาชน ถึงแม้ว่าระบบอุปถัมภ์และระบบพวกพ้องจะเข้ามามีบทบาทสำคัญในการเลือกผู้ใหญ่บ้านแต่ก็เชื่อว่าจะเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยระดับหมู่บ้าน เนื่องจากระบบอุปถัมภ์และระบบพวกพ้องก็มีส่วนสำคัญในการสร้างความเห็นพ้องต้องกันในกลุ่มประชาชน เกิดสังคมนิยมที่มีความเอื้อเพื่อเพื่อแผ่ดูแลซึ่งกันและกัน ช่วยลดความขัดแย้งและประสานความคิดเห็นที่แตกต่างกันของประชาชนในหมู่บ้าน

4. รูปแบบคณะกรรมการหมู่บ้าน

4.1 โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน

หมู่บ้านหนึ่งให้มีคณะกรรมการหมู่บ้านประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนาในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้าน เป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าสองคนแต่ไม่เกินสิบคน

ภาพที่ 2.3 โครงสร้างคณะกรรมการหมู่บ้าน

4.2 อำนาจหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน

คณะกรรมการหมู่บ้านมีหน้าที่ช่วยเหลือ แนะนำ และให้คำปรึกษาแก่ผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับกิจการอันเป็นอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามกฎหมายหรือระเบียบแบบแผนของทางราชการ หรือที่นายอำเภอมอบหมาย หรือที่ผู้ใหญ่บ้านร้องขอ

และให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักที่รับผิดชอบในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และบริหารจัดการกิจกรรมที่ดำเนินงานในหมู่บ้านร่วมกับองค์กรอื่นทุกภาคส่วน โดยมีคณะทำงานด้านต่างๆ คอยช่วยเหลือการปฏิบัติงานและมีหน้าที่ดังต่อไปนี้

1) คณะทำงานด้านอำนวยการ มีหน้าที่เกี่ยวกับงานธุรการ การจัดการประชุม การรับจ่าย การเก็บรักษาเงิน และทรัพย์สินของหมู่บ้าน การประชาสัมพันธ์ การประสานงานและติดตามการทำงานของคณะทำงานด้านต่างๆ การจัดทำรายงานผลการดำเนินการของคณะกรรมการในรอบปี และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

2) คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมให้ราษฎรมีส่วนรวมในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การส่งเสริมอุดมการณ์และวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยให้แก่ราษฎรในหมู่บ้าน การส่งเสริมดูแลให้ราษฎรปฏิบัติตามกฎหมายและกฎระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน การสร้างความเป็นธรรมและประนีประนอมข้อพิพาท การตรวจตรารักษาความสงบเรียบร้อย

การป้องกันและปราบปรามยาเสพติดภายในหมู่บ้าน การคุ้มครองดูแลรักษาทรัพย์สินอันเป็นสาธารณประโยชน์ของหมู่บ้าน การป้องกันบรรเทาสาธารณภัยและภัยอันตรายของหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

3) **คณะกรรมการแผนพัฒนาหมู่บ้าน** มีหน้าที่เกี่ยวกับการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน ประสานการจัดทำโครงการเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านกับคณะกรรมการต่างๆ เพื่อดำเนินการหรือเสนอของบประมาณจากภายนอก การรวบรวมและจัดทำข้อมูลต่างๆ ของหมู่บ้าน การติดตามผลการดำเนินงานตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

4) **คณะกรรมการส่งเสริมเศรษฐกิจ** มีหน้าที่เกี่ยวกับการส่งเสริมการดำเนินการตามแนวปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงในหมู่บ้าน การพัฒนาและส่งเสริมการประกอบอาชีพ การผลิตและการตลาดเพื่อเสริมสร้างรายได้ให้กับราษฎรในหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือ คณะกรรมการมอบหมาย

5) **คณะกรรมการส่งเสริมสังคมสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข** มีหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาสตรี เด็ก เยาวชน ผู้สูงอายุและผู้พิการ การจัดสวัสดิการในหมู่บ้านและการสงเคราะห์ผู้ยากจนที่ไม่สามารถช่วยตนเองได้ การส่งเสริมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การสาธารณสุขและงานอื่นใด ตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

6) **คณะกรรมการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม** มีหน้าที่เกี่ยวกับ การส่งเสริมการศึกษา ศาสนา การบำรุงรักษาศิลปะ จารีตประเพณี ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมของหมู่บ้าน และงานอื่นใดตามที่ประธานกรรมการหมู่บ้านหรือคณะกรรมการมอบหมาย

4.3 **คณะรัฐมนตรีได้เห็นชอบในหลักการให้คณะกรรมการหมู่บ้าน (กม.) เป็นองค์กรหลักในการขับเคลื่อนภารกิจ/กิจกรรมในพื้นที่หมู่บ้านของทุกหน่วยงานภาคีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้ (มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม 2552)**

1) ให้ทุกส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ พิจารณามอบภารกิจตามนโยบายของรัฐบาล กระทรวง และ ภารกิจที่ต้องดำเนินการในหมู่บ้านให้คณะกรรมการหมู่บ้าน รวมทั้งสนับสนุนภารกิจของคณะกรรมการหมู่บ้านตามกฎหมาย

2) ให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้าน และสนับสนุนหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และองค์กรพัฒนาเอกชนอื่นที่มีภารกิจหน้าที่ในเรื่องเดียวกันตามที่กฎหมายกำหนด

3) ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พิจารณา กำหนดกรอบแนวทาง แผนงานหรือโครงการที่สนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน

4) ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สนับสนุนให้คณะกรรมการหมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการบูรณาการจัดทำแผนพัฒนาหมู่บ้าน และ นำแผนพัฒนาหมู่บ้านที่คณะกรรมการหมู่บ้านจัดทำ เป็นข้อมูลในการจัดทำคำของบประมาณของ ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

5) ให้สำนักงานประมาณจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปีเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดประชุมของ คณะกรรมการหมู่บ้านตามหลักเกณฑ์ที่กรมบัญชีกลางให้ความเห็นชอบ

6) ให้กระทรวงการคลังพิจารณากำหนดระเบียบ แนวทาง ขั้นตอนการจัดตั้ง กองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อเป็นหลักเกณฑ์ให้คณะกรรมการหมู่บ้านสามารถนำไปปฏิบัติได้ อย่างมีประสิทธิภาพ

7) ให้สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) พิจารณากำหนด ตัวชี้วัดที่เกี่ยวกับการใช้และการพัฒนาศักยภาพของคณะกรรมการหมู่บ้านเพื่อให้ส่วนราชการนำไป เป็นคำรับรองการปฏิบัติราชการ

8) ให้ส่วนราชการ หน่วยงานของรัฐ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เกี่ยวข้อง พิจารณาให้คำแนะนำ คำปรึกษา หรือสนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการ หมู่บ้านเมื่อได้รับการร้องขอ

4.4 การขับเคลื่อนการดำเนินงานของคณะกรรมการหมู่บ้าน ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2555 ของกระทรวงมหาดไทย ดังนี้ (หนังสือกระทรวงมหาดไทย ที่ มท 0310.3/ว 4209 ลง วันที่ 7 ตุลาคม 2554)

1) ในระดับหมู่บ้านให้ใช้คณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นกลไกในการบริหาร และพัฒนาหมู่บ้าน โดยหน่วยงานที่จะลงไปดำเนิน โครงการหรือกิจกรรมในหมู่บ้าน ต้องแจ้ง ประสานการดำเนินการกับคณะกรรมการหมู่บ้าน

2) งบประมาณที่จัดสรรเพื่อพัฒนาหมู่บ้านจะต้องมอบให้คณะกรรมการ หมู่บ้านเป็นองค์กรหลักในการดำเนินการ หรือร่วมดำเนินการ โดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม ของประชาชนในหมู่บ้าน

3) แผนพัฒนาจังหวัด แผนพัฒนาอำเภอ และแผนพัฒนาขององค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่นจะต้องมีโครงการ/กิจกรรมจากแผนพัฒนาหมู่บ้านบรรจุไว้เรียงลำดับตาม ความสำคัญและศักยภาพขององค์กรนั้นๆ

4) ในระดับอำเภอควรมีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อประเมินศักยภาพขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการตอบสนองโครงการ/กิจกรรมตามแผนพัฒนาหมู่บ้าน

5) สนับสนุนให้ทุกหมู่บ้านจัดทำกฎหมู่บ้าน โดยกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน เพื่อเป็นระเบียบ/กติกาการอยู่ร่วมกันและการจัดการตนเองของหมู่บ้านให้เกิดความเข้มแข็ง สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน

6) การเสริมสร้างความเข้มแข็งด้านการบริหารจัดการของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยการส่งเสริมสนับสนุนให้หมู่บ้านจัดตั้งกองทุนกลางพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านใช้ประโยชน์จากกองทุนดังกล่าวในการทำงานให้เกิดความคล่องตัว รวมทั้งสามารถสนับสนุนด้านสวัสดิการและกิจกรรมสาธารณประโยชน์อื่นๆ ของหมู่บ้าน

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ และขงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ (2540) ได้ทำการศึกษาวิจัย เรื่อง ความสามารถในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับหมู่บ้านในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาความสามารถในการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับหมู่บ้านตามแนวทางของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า คณะกรรมการหมู่บ้านเพียงร้อยละ 55.0 มีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมาก แต่เมื่อเทียบกับหัวหน้าครัวเรือนทั่วไปแล้ว คณะกรรมการหมู่บ้านจะมีความรู้ดีกว่า เช่นเดียวกับพฤติกรรมเชิงประชาธิปไตย กล่าวคือ พฤติกรรมเชิงประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีมากในเรื่องของการมีส่วนร่วมทางการเมือง เรื่องการไปฟังการหาเสียงเลือกตั้ง การไปใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ก็ยังมีสัดส่วนมากกว่าผู้ไม่ได้เป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน ส่วนการปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้านจะมีอยู่ในระดับปานกลาง และยังมีการนำหลักประชาธิปไตยมาใช้ไม่มากนัก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาระดับ 1 ส่วนการทำหน้าที่เผยแพร่ประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้านพบว่า มีอยู่ในระดับปานกลางโดยมีหมู่บ้านเร่งรัดพัฒนาระดับ 3 ที่คณะกรรมการหมู่บ้านควรปรับปรุงหน้าที่เกี่ยวกับการเผยแพร่ประชาธิปไตยมากที่สุด สำหรับปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจและสังคมบางประการพบว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับความสามารถในการพัฒนาประชาธิปไตยของคณะกรรมการหมู่บ้านบางเรื่อง

สันติ สวัสดิพงษ์ (2541) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน : กรณีศึกษาในท้องที่อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อศึกษาทัศนคติของประชาชนที่ต่อบทบาทของกำนัน

ผู้ใหญ่บ้านในชุมชน บทบาทความเป็นผู้นำและวิธีการในการชักจูงและสนับสนุนให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า ประชากรกลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในชุมชนดังนี้ คือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการชักชวนให้ประชาชนไปสมัครเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนเองสังกัด เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการชี้แนะให้ประชาชนไปลงคะแนนเสียงเลือกบุคคลที่ตนแนะนำไว้ และเป็นผู้นำชาวบ้านในการชุมนุมประท้วงหรือนำข้อร้องเรียนไปแจ้งยังส่วนราชการเท่านั้น แต่ในเรื่องของการส่งเสริมให้ชาวบ้านมีความรู้ในเรื่องการปกครองแบบประชาธิปไตย หรือการชักชวนให้ชาวบ้านสนใจในเรื่องข่าวสารของบ้านเมืองนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านไม่มีบทบาทเลย

สำหรับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจในการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในชุมชนนั้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีความเห็นว่า เงินจากการซื้อเสียงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ทำให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิเลือกตั้งตำแหน่งต่างๆ ทางการเมือง รองลงมาได้แก่การมีส่วนร่วมตัวและความเกรงใจในตัวกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็เป็นปัจจัยดึงดูดชาวบ้านให้ไปใช้สิทธิเลือกตั้งอีกอย่างหนึ่งด้วย

ความคิดเห็นของกลุ่มตัวอย่างในเรื่องบทบาทของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านในชุมชน โดยทั่วไปนั้นกำนัน ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการช่วยเหลือและพัฒนาท้องถิ่นน้อยมาก ส่วนใหญ่แล้วประชาชนจะช่วยเหลือกันแก้ไขปัญหาด้วยตนเองมากกว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะเข้ามามีบทบาทก็เมื่อเป็นเรื่องของการรับความช่วยเหลือจากนักการเมือง ซึ่งเป็นผลประโยชน์ต่างตอบแทนซึ่งกันและกันเท่านั้น

ศึกษา อุ่มเจริญ (2543) ได้ทำการศึกษาวิจัย การใช้อำนาจทางปกครองกับการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณีการใช้อำนาจทางปกครองของฝ่ายปกครอง

ผลการศึกษาวิจัยพบว่า การใช้อำนาจทางปกครองกับการพัฒนาประชาธิปไตยมีผลผูกพันกันถ้าการใช้อำนาจทางปกครองของฝ่ายปกครองโดยชอบด้วยกฎหมายจะทำให้การพัฒนาประชาธิปไตยมั่นคงยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบในวงราชการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และยังนำไปสู่การปฏิรูประบบราชการ และการเมืองให้มีความโปร่งใส

ดังนั้น หลักความชอบด้วยกฎหมายจึงเป็นหลักสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยในรัฐเสรีประชาธิปไตยในโลกนี้ ที่ต่างยึดหลักนิติรัฐ หรือนิติธรรมเป็นรากฐานในการใช้อำนาจทางปกครองของฝ่ายปกครอง การดำเนินการของรัฐจึงต้องอยู่ภายใต้ระบบกฎหมาย กฎหมายจึงอยู่เหนือสิ่งใดทั้งหมดของรัฐหรือฝ่ายปกครองไม่สามารถดำเนินการปกครองได้ตามอำเภอใจ และต้องมีหลักประกันคุ้มครอง

สุขสวัสดิ์ วงศ์เตชะ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยระดับรากหญ้า : กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในอำเภอหนองแค จังหวัดสระบุรี

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า (1) บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมประชาธิปไตยระดับรากหญ้าโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านสูงสุดคือ บทบาทด้านการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล บทบาทด้านให้การเรียนรู้ทางการเมือง บทบาทด้านการมีส่วนร่วม บทบาทด้านการรวบรวมและแสดงออกถึงผลประโยชน์ และบทบาทด้านการสื่อสารทางการเมือง (2) ผลการดำเนินงานขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมประชาธิปไตย โดยรวมอยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับได้แก่ บทบาทด้านการมีส่วนร่วม ด้านการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล บทบาทด้านการรวบรวมและแสดงออกถึงผลประโยชน์ และบทบาทด้านการสื่อสารทางการเมือง และบทบาทด้านให้การเรียนรู้ทางการเมือง (3) ปัญหาและอุปสรรคโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ ขาดการจัดกิจกรรมส่งเสริมการรวมกลุ่มและสร้างแรงจูงใจให้ประชาชนมีกิจกรรมเพื่อการพัฒนาประชาธิปไตย ไม่มีการตรวจสอบ ติดตาม ประเมินผลอย่างจริงจัง มีการเผยแพร่ความรู้ประชาธิปไตยผ่านสื่อมวลชนต่างๆ น้อย (4) ข้อเสนอแนะแนวทางการส่งเสริมประชาธิปไตยขององค์การบริหารส่วนตำบล ได้แก่ การออกวารสารรายเดือน การจัดรายการวิทยุหรือโทรทัศน์ การส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนหรือสหกรณ์ และการจัดตั้งศูนย์การเรียนรู้ประจำหมู่บ้าน

ยุทธการ หัวหาญ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย การเมืองภาคประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตยไทย : ศึกษากรณีสมัชชาคนจน

ผลการศึกษาวิจัย พบว่า สมัชชาคนจนในรูปแบบของการเมืองภาคประชาชนมีบุคคลเข้าร่วมขบวนการเคลื่อนไหวที่ไม่ได้จำกัดอยู่ในกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือชนชั้นใดชนชั้นหนึ่งเพียงอย่างเดียว โดยเรื่องที่เคลื่อนไหวเรียกร้องมีทั้งข้อเรียกร้องเฉพาะกลุ่มและประเด็นสาธารณะโดยมีเป้าหมายของขบวนการเคลื่อนไหวที่ส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม คือ (1) สมัชชาคนจนเป็นเวทีประสานความร่วมมือและรวบรวมกลุ่มปัญหาของประชาชนยากจน (2) สมัชชาคนจนทำให้เกิดการขยายพื้นที่ทางการเมืองของภาคประชาชนให้กว้างขวางออกไป

(3) ก่อให้เกิดกระบวนการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ในลักษณะที่เป็นประชาธิปไตยทางตรงมากขึ้น ส่วนปัญหาอุปสรรคในการมีส่วนร่วมทางการเมืองของสมาชิกคนจนในรูปแบบของการเมืองภาคประชาชน คือ (1) การปิดกั้นการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนโดยรัฐ (2) การขาดกระบวนการเรียนรู้และทำความเข้าใจจากภาครัฐต่อขบวนการทางสังคม (3) สภาพการณ์ที่มองว่าการชุมนุมเคลื่อนไหวเป็นเรื่องที่ผิดหลักการประชาธิปไตย และเห็นว่าการเคลื่อนไหวบนท้องถนนไม่ใช่การเมืองตามระบบ ซึ่งปัญหาอุปสรรคดังกล่าวส่งผลต่อการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วมของไทยอย่างยิ่ง

นัทธ์หทัย ชันคุณจรรยารัตน์ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย : กรณีศึกษาเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี

ผลการศึกษาวิจัยสรุปได้ ดังนี้

1) การมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชนในเขตเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี ในภาพรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านการออกเสียงเลือกตั้งของประชาชน ด้านการพุดจาปรึกษาเรื่องการเมืองของประชาชน ด้านการเข้าร่วมกิจกรรมการณรงค์หาเสียงเลือกตั้งของประชาชน พบว่า อยู่ในระดับน้อย ด้านการจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ ของประชาชน และด้านการติดต่อส่วนตัวกับนักการเมืองท้องถิ่นของประชาชน พบว่า อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2) ปัจจัยด้านการรับรู้สถานการณ์ทางการเมือง พบว่า การรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอยู่ในระดับมาก การรับรู้สถานการณ์การเลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง การรับรู้นโยบายและผลงานในพื้นที่อยู่ในระดับน้อย การรับรู้กิจกรรม/ความเคลื่อนไหวในกลุ่มการเมือง และการรับรู้เครือข่ายชุมชนทางการเมือง อยู่ในระดับน้อยที่สุด

3) ปัจจัยทางด้านความต้องการและแรงจูงใจทางการเมือง พบว่า ความต้องการมีความสัมพันธ์ทางสังคมหรือกับผู้อื่น ความต้องการทำประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน อยู่ในระดับน้อย ความต้องการการได้มาซึ่งอำนาจ อิทธิพล ความสำเร็จ ความต้องการมีศักดิ์ศรีและการยอมรับทางสังคม และความต้องการผลประโยชน์ส่วนบุคคล อยู่ในระดับน้อยที่สุด

4) การรับรู้สถานการณ์ทางการเมืองของประชาชนในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยอยู่ในระดับค่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมืองอยู่ในระดับต่ำ ด้านการรับรู้สถานการณ์การเลือกตั้งอยู่ในระดับปานกลาง ด้านการรับรู้กิจกรรม/ความเคลื่อนไหวในกลุ่มการเมือง การรับรู้เครือข่ายชุมชนทางการเมือง และการรับรู้นโยบายและผลงานในพื้นที่ อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

ความต้องการและแรงจูงใจทางการเมืองของประชาชนในภาพรวมมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยก่อนข้างสูง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความต้องการมีความสัมพันธ์ทางสังคมหรือกับผู้อื่น ด้านความต้องการทำประโยชน์ต่อสังคมหรือชุมชน ด้านความต้องการการได้มาซึ่งอำนาจ อิทธิพล ความสำเร็จ ด้านความต้องการมีศักดิ์ศรีและการยอมรับทางสังคม และด้านความต้องการผลประโยชน์ส่วนบุคคล อยู่ในระดับค่อนข้างสูง

5) ปัจจัยด้านเศรษฐกิจและสังคมได้แก่ เพศ อายุ และอาชีพของประชาชนที่แตกต่างกันมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชนแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ปัจจัยด้าน สถานภาพ ระดับการศึกษา และระดับรายได้ที่แตกต่างกันของประชาชน ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน

6) ปัญหาและอุปสรรคของการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการพัฒนาประชาธิปไตยของประชาชนที่อาศัยอยู่ในเขตเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า ประชาชนไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเมืองการปกครองเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นในลักษณะต่างๆ ได้ เนื่องจากบริบทของสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นที่ประชาชนโดยส่วนใหญ่ยังมีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีการพัฒนาด้านกายภาพอย่างไม่หยุดนิ่ง จึงไม่มีเวลาว่างพอที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสารและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น และจากการสอบถามเชิงลึกจากกลุ่มตัวอย่างในระหว่างการเก็บข้อมูลภาคสนาม พบว่า สาเหตุอีกประการหนึ่งที่เป็นอุปสรรคของการเมืองท้องถิ่นของอำเภอพิบูลมังสาหาร คือ มีการสร้างอิทธิพลในระบบการเมืองโดยพบว่า การจัดตั้งกลุ่มมวลชนต่างๆ ในท้องถิ่นจะไม่ยินยอมให้ผู้ที่มีความคิดแตกต่างจากกลุ่มแกนนำในการจัดตั้งกลุ่ม เข้ามามีส่วนร่วมกับกลุ่มนั้น ส่งผลต่อทัศนคติในเชิงลบต่อการเมืองและนักการเมืองตามไปด้วย ดังนั้นประชาชนจึงมีโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับน้อย โดยเฉพาะการพุดจาปรึกษาเรื่องการเมือง กิจกรรมการณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง การจัดตั้งและการเข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มต่างๆ และการติดต่อส่วนตัวเจ้าหน้าที่ทางการเมืองและการบริหาร ตลอดจนไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพื่อพัฒนาประชาธิปไตย

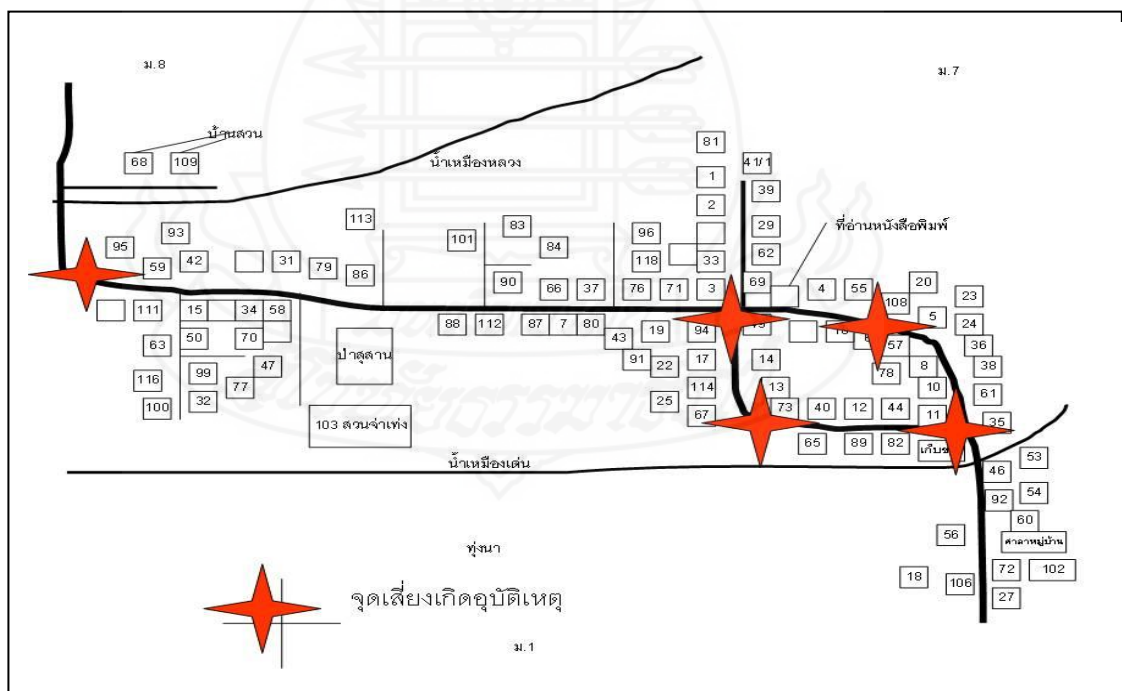
6. ข้อมูลพื้นฐานบ้านกิวป่าห้ำ

6.1 ข้อมูลประชากร การประกอบอาชีพและรายได้

1) ครัวเรือนจำนวน 105 ครัวเรือน (95 หลังคาเรือน) ประชากร 315 คน ชาย 158 คน หญิง 157 คน (สำนักทะเบียนอำเภอเมืองน่าน: 2555)

2) อาชีพหลัก	(1) ทำนา	จำนวน 33 ครัวเรือน
	(2) รับราชการ/บ้านาญ/ลูกจ้าง	จำนวน 27 ครัวเรือน
	(3) ทำไร่	จำนวน 5 ครัวเรือน
	(4) ทำสวน	จำนวน 4 ครัวเรือน
3) อาชีพเสริม	(1) ปลุกถั่วเหลือง	จำนวน 33 ครัวเรือน
	(2) รับจ้างทั่วไป	จำนวน 10 ครัวเรือน
	(3) หัตถกรรม (จักสาน)	จำนวน 5 ครัวเรือน
4) รายได้เฉลี่ยของประชากร (ตามเกณฑ์ จปฐ. ปี 2555)		28,000 บาท/คน/ปี
	(สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองน่าน: 2555)	

6.2 แนวเขตหมู่บ้าน

ภาพที่ 2.4 แผนที่หมู่บ้านกิวป่าห้ำ ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

6.3 การเมืองการปกครอง

บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำมุดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน เป็นหนึ่งใน 890 หมู่บ้านของจังหวัดน่าน ซึ่งในสมัยโบราณการปกครองของจังหวัดน่านมีวิธีการปกครองที่เรียกว่า “บิดาปกครองบุตร” ผู้เป็นเจ้าของผู้ครองนครวางตนเป็นดังบิดาของประชาชนหรือการปกครองในระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ จวบจนกระทั่งสมัยการปฏิรูปการปกครองของรัชกาลที่ 5 รูปแบบการปกครองของจังหวัดน่านอยู่ภายใต้ระบบการบริหารราชการของเจ้านายและเจ้าสนามสืบต่อมา จนกระทั่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รวบรวมการบังคับบัญชาหัวเมืองประเทศราชขึ้นเป็นมณฑลเทศาภิบาล จังหวัดน่านขึ้นอยู่ในมณฑลลาวเฉียง ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ.2475 ของคณะราษฎรจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ มาเป็นการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ประชาชนจังหวัดน่านมีสิทธิเสรีภาพทางการเมืองมากขึ้น มีการเลือกตั้งผู้แทนของประชาชนเข้าไปทำหน้าที่บริหารประเทศและออกกฎหมาย ภายใต้อิทธิพลคือ กฎหมายรัฐธรรมนูญ และที่สำคัญพื้นที่จังหวัดน่านบางส่วนบริเวณพื้นที่ชายแดนตะวันออกซึ่งติดกับประเทศลาวเป็นเขตเขาสลับซับซ้อน ยาวเหยียดร่วมร้อยกิโลเมตร ครั้งหนึ่งพื้นที่แห่งนี้เคยเป็นเขตยึดครองของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย (พคท.) และมวลงจนถึง 34 หมู่บ้าน ในนามเขตฐานที่มั่นจังหวัดน่านมายาวนานถึง 16 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ.2510 - 2511 ในช่วงก่อร่างสร้างตัวผ่านยุทธการน้อยใหญ่มาหลายครั้ง จนในที่สุดก็กลายเป็นเขตยึดครองถาวรต่อเนื่องมาจนถึงต้นปี พ.ศ.2526 (ตำนานดาวพราวไพรที่... ฎว ฎพชค เล่ม 2552: 15) โดยในอดีตพื้นที่ดังกล่าวเคยมีการสู้รบระหว่างเจ้าหน้าที่ของรัฐกับกลุ่มผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์ เนื่องจากความขัดแย้งทางอุดมการณ์ทางการเมือง ทว่าทั้งพื้นที่ปฏิบัติการเคยเป็นพื้นที่ที่มีสถานการณ์การสู้รบระหว่างผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์กับฝ่ายรัฐ แต่ด้วยปฏิบัติการทางทหารผสมผสานกับการดำเนินนโยบายทางด้านการเมืองนำการทหารตามคำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 66/2523 เรื่อง นโยบายการต่อสู้เพื่อเอาชนะคอมมิวนิสต์ จึงเปิดโอกาสให้ผู้ก่อการวางอาวุธและหันมาต่อสู้ทางการเมืองในรัฐสภาสถานการณ์การต่อสู้จึงได้ยุติลง เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้ที่มีความคิดเห็นและอุดมการณ์ทางการเมืองต่างกันสามารถเข้ามาสู่ระบบการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย ตลอดจนนำมาสู่การปฏิรูปการเมืองเพื่อพัฒนาประชาธิปไตยให้มีเสถียรภาพและมั่นคงตามวิถีทางของระบอบประชาธิปไตย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง “ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย: กรณีศึกษาบ้านกิวป่าห้า ตำบลถീมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน” มุ่งที่จะอธิบายการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัด และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะมีการรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงโดยการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง โดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังต่อไปนี้

1. กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูล

ตารางที่ 3.1 ประชากรตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูล

	นางสรลชนันท์ วงศ์นันท์ ตำแหน่ง ปลัดอำเภอผู้ประสานงานประจำตำบลถীมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 15 ตุลาคม 2555
	นายภานุพันธ์ ศรีนวน ตำแหน่ง นายกองัดการบริหารส่วนตำบลถীมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 22 ตุลาคม 2555

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

	<p>นายสุรินทร์ เมืองเดิน ตำแหน่ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 22 ตุลาคม 2555</p>
	<p>นายน่าน โพธิ์วัง ตำแหน่ง กำนันตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 15 ตุลาคม 2555</p>
	<p>นายบรรจง มหาวงศ์นันท์ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกัวป่าห้า ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 14 ตุลาคม 2555</p>
	<p>นายโพ สารจักร ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านถืมตอง ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 19 ตุลาคม 2555</p>

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

	<p>นายกิจจา ทองสุข ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังฆ้อง ตำบลถീมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 19 ตุลาคม 2555</p>
	<p>นางบุญเทียม จุมปา ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านใหม่สุขสันต์ ตำบลถีมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 18 ตุลาคม 2555</p>
	<p>นางปรานอม การิยศ ตำแหน่ง คณะกรรมการหมู่บ้าน กิ่งป่าห้ำ ตำบลถีมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 16 ตุลาคม 2555</p>
	<p>นายภัทรกร สอนใจ ตำแหน่ง คณะกรรมการหมู่บ้าน กิ่งป่าห้ำ ตำบลถีมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 16 ตุลาคม 2555</p>

ตารางที่ 3.1 (ต่อ)

	<p>นางกัญญภัทร์ รัชชานิน ประชาชน บ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถืมตองอำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์ วันที่ 16 ตุลาคม 2555</p>
	<p>นายบุญทรง ฒ น่าน ประชาชน บ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน สัมภาษณ์วันที่ 16 ตุลาคม 2555</p>

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือในการวิจัย นอกเหนือจากผู้วิจัยดำเนินการรวบรวมข้อมูลเอกสารต่างๆ การติดตามความเคลื่อนไหวและการร่วมกิจกรรมเพื่อสังเกตการณ์ ตลอดจนการปฏิบัติงานประจำวัน ในหน้าที่ และใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และได้กำหนดกลุ่มตัวอย่างที่จะทำการวิจัยภาคสนาม (Field Research) เน้นไปที่ตัวแทนของกลุ่มประชากรตัวอย่างต่างๆ ที่มีบทบาทสำคัญและสามารถเป็นตัวแทนของประชากรกลุ่มตัวอย่าง ทั้งนี้เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยวิธีเฉพาะเจาะจง เพื่อให้สามารถได้กลุ่มตัวอย่างที่สามารถให้คำตอบตามวัตถุประสงค์ของการศึกษาวิจัยได้อย่างครบถ้วน โดยมีคำถามที่สามารถเชื่อมโยงไปสู่คำตอบที่ต้องการ คือ

- 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

2.1 แบบสัมภาษณ์ผู้ใหญ่วัยบ้าน บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำมุดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 อายุ, การศึกษา, อาชีพ, รายได้, ตำแหน่ง, ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำมุดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

1.2 ข้อมูลประวัติ บุคลิกภาพ และแนวทางการปฏิบัติหน้าที่

ส่วนที่ 2 สอบถามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่วัยบ้านและประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน ว่ามีแนวทางการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร ในหัวข้อประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการใดมาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างไร

2.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ท่านมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ระหว่างการตัดสินใจเองหรือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือวิธีการอื่นๆ

2.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของท่านอย่างไรบ้าง

2.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ส่วนที่ 3 สอบถามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่วัยบ้านและประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน อะไรคือ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่วัยบ้านในการส่งเสริมการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอะไรบ้าง

3.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไรบ้าง

3.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของท่านมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

3.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

**ส่วนที่ 4 สอบถามข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของ
ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอย่างไร ในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้**

- 4.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน
- 4.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน
- 4.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และ
ตรวจสอบการปฏิบัติงานของท่าน
- 4.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครอง
ในระบบประชาธิปไตย

2.2 แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างอื่น

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- อายุ, การศึกษา, อาชีพ, รายได้, ตำแหน่ง, ระยะเวลาการดำรง
ตำแหน่ง, ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่บ้านกึ่งป่าห้ำหรือระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่
ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

**ส่วนที่ 2 สอบถามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านทั้งในฐานะของผู้ใหญ่บ้านและ
ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน มีแนวทางการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร ในหัวข้อประเด็นดังต่อไปนี้**

- 2.1 การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการ
ได้มาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างไร
- 2.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ท่านมี
วิธีการดำเนินการอย่างไร ระหว่างการตัดสินใจเองหรือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการ
ตัดสินใจหรือวิธีการอื่นๆ
- 2.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และ
ตรวจสอบ การปฏิบัติงานของท่านอย่างไรบ้าง
- 2.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครอง
ในระบบประชาธิปไตย

**ส่วนที่ 3 สอบถามการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านทั้งในฐานะผู้ใหญ่บ้านและ
ประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน อะไรคือ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่บ้านในการ
ส่งเสริมการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้**

- 3.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน
มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอะไรบ้าง

3.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน
มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไรบ้าง

3.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และ
ตรวจสอบการปฏิบัติงานของท่านมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

3.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครอง
ในระบอบประชาธิปไตยมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

**ส่วนที่ 4 สอบถามข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของ
ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอย่างไร ในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้**

4.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

4.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

4.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และ
ตรวจสอบการปฏิบัติงานของท่าน

4.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครอง
ในระบอบประชาธิปไตย

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจะใช้หลายวิธีควบคู่กันไป เพื่อให้ได้ข้อมูลที่น่าเชื่อถือและ
ตรงกับโจทย์ของการวิจัยอย่างแท้จริง มีแหล่งที่มาชัดเจน ซึ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลจะต้อง
สอดคล้องกับรูปแบบของการจัดเก็บข้อมูลด้วย

ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) จะใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจาก
ประชากรกลุ่มตัวอย่าง และการสังเกตการณ์กลุ่มประชากรตัวอย่างในพื้นที่ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่
จัดเก็บและรวบรวมได้มีความสมบูรณ์ แม่นยำ และน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น

ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัย
ทางเอกสาร โดยเอกสารข้อมูลต่างๆ ที่เป็นผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์
บทความ ผลสำรวจ สถิติ และเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลที่รวบรวมจากอินเทอร์เน็ต

สำหรับวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์กลุ่มประชากรตัวอย่าง จะดำเนินการดังนี้

1) กำหนดกรอบแนวคิดหรือประเด็นที่สัมภาษณ์จากการประมวลความคิดที่ได้จากข้อมูลเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และประสบการณ์จริงที่ได้พบเห็นจากการปฏิบัติหน้าที่ตามวัตถุประสงค์ของการศึกษา

2) กรอบแนวคิดหรือประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ จะเป็นรูปแบบเดียวกันทุกกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ทำการศึกษา

3) รวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์ด้วยการจดบันทึก และสัมภาษณ์ในประเด็นที่สำคัญต่อการศึกษา

4) ถอดคำให้สัมภาษณ์จากประชากรกลุ่มตัวอย่าง

หลังจากได้คำตอบเพียงพอแล้ว ผู้ศึกษาจะตรวจสอบคำตอบที่ได้ถือว่าเป็นคำตอบที่เกิดขึ้นจากความรู้อันจริงและเป็นความจริงที่เกิดขึ้น โดยบันทึกคำพูด ข้อคิดเห็นและข้อสรุปรวบรวมไว้ กรณีที่มีความเห็นที่แตกต่างกันจะทำการตรวจสอบทานให้ชัดเจน

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

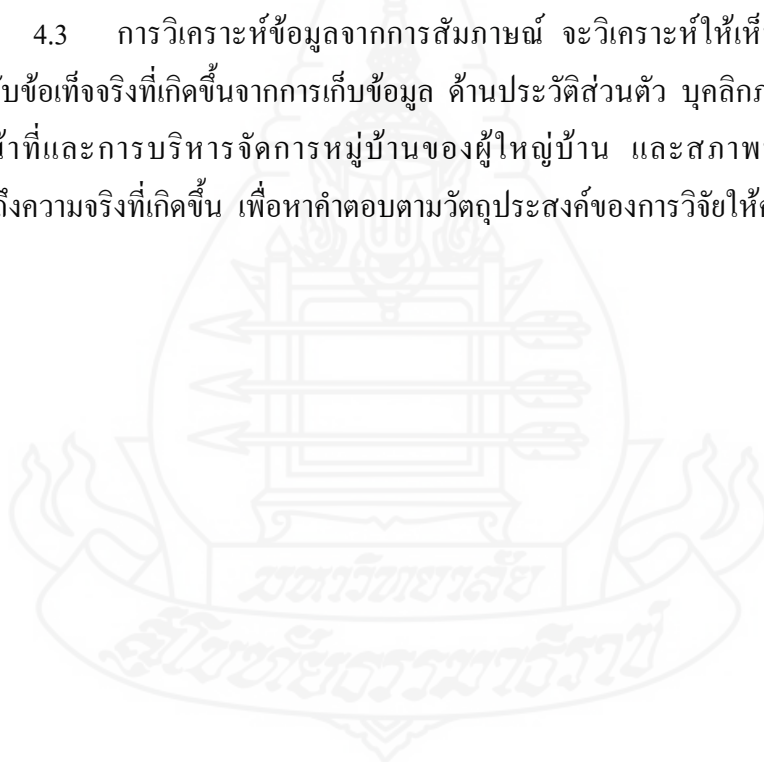
การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้ศึกษาจะได้นำข้อมูลที่รวบรวมมาจากแหล่งต่างๆ และข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกของกลุ่มประชากรตัวอย่าง มาจัดให้อยู่ในระเบียบ โดยทำการตรวจสอบและเลือกสรรเนื้อหา ตัดส่วนที่ไม่เกี่ยวข้องออก มีการจัดเรียงลำดับ และจัดกลุ่มข้อมูลเพื่อให้ง่ายต่อการนำไปวิเคราะห์ และสามารถตอบคำถามตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้อย่างครบถ้วน ทั้งนี้ ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method) เพื่อค้นหาคำตอบของการวิจัย และสรุปผลการศึกษารวมข้อเสนอนั้นๆ เพื่อใช้เป็นแนวทางแก้ไข ปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

4.1 แบบสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำทอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน มุ่งหาข้อเท็จจริงและความจริงที่เกิดขึ้น ด้านประวัติส่วนตัว บุคลิกภาพ แนวทางในการปฏิบัติหน้าที่และการบริหารจัดการหมู่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน มีส่วนในการเอื้อและสนับสนุนการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอย่างไร ในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน การติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และการส่งเสริมการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบ

ประชาธิปไตยแก่ประชาชน ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัด แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

4.2 แบบสัมภาษณ์ กลุ่มตัวอย่างอื่น มุ่งหาข้อเท็จจริงและความจริงที่เกิดขึ้น จากกรปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ในเรื่องเกี่ยวกับการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน การติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และการส่งเสริมการให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน จากความรู้สึกรจริงและเป็นความจริงที่เกิดขึ้นจากกลุ่มตัวอย่าง ว่าผู้ใหญ่บ้านมีส่วนในการส่งเสริมและเอื้อให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอย่างไร ตลอดจนปัญหาอุปสรรค ข้อจำกัด แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน ในการส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

4.3 การวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ จะวิเคราะห์ให้เห็นถึงจุดเด่น จุดด้อย ประกอบกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการเก็บข้อมูล ด้านประวัติส่วนตัว บุคลิกภาพ แนวทางการปฏิบัติหน้าที่และการบริหารจัดการหมู่บ้านของผู้ใหญ่บ้าน และสภาพบริบทของหมู่บ้าน มาอธิบายถึงความจริงที่เกิดขึ้น เพื่อหาคำตอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยให้ครบถ้วนทุกประเด็น

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย : กรณีศึกษาบ้านกิวป่าห้า ตำบลถീมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน” มีวัตถุประสงค์เพื่อ

- 1) ศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 2) ศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 3) เสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่างข้าราชการส่วนภูมิภาค คือ ปลัดอำเภอผู้ประสานงานประจำตำบล 1 คน, กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน, กลุ่มตัวอย่างข้าราชการส่วนท้องถิ่น คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน, กลุ่มตัวอย่างกำนัน 1 คน, กลุ่มตัวอย่างผู้ใหญ่บ้าน 4 คน, กลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการหมู่บ้าน 2 คน, และกลุ่มตัวอย่างประชาชน 2 คน

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์

1.1 นางสาวชนันท์ วงศ์นันท์ ตำแหน่ง ปลัดอำเภอ อายุ 45 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท อาชีพ รับราชการ รายได้เฉลี่ยเดือนละ 28,000 บาท ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตำบลถீมตองรวมระยะเวลา 8 ปี

1.2 นายภานุพันธ์ ศรีนวน ตำแหน่ง นายกองค์การบริหารส่วนตำบลถீมตอง อายุ 36 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาโท อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยเดือนละ 30,000 บาท ดำรงตำแหน่งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตั้งแต่ปี พ.ศ.2551 จนถึงปัจจุบัน

1.3 นายสุรินทร์ เมืองเส้น ตำแหน่ง ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลถீมตอง อายุ 48 ปี จบการศึกษาระดับปริญญาตรี อาชีพ รับราชการ รายได้เฉลี่ยเดือนละ 30,000 บาท ปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตำบลถீมตองรวมระยะเวลา 10 ปี

1.4 นายน่าน โปธิวัง ตำแหน่ง กำนันตำบลถ้ำทอง อายุ 53 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพ เกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยเดือนละ 30,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 53 ปี

1.5 นายบรรจง มหาวงศ์นันท์ ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำทอง อายุ 54 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพ เกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยเดือนละ 25,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 54 ปี

1.6 นายโพ สารจักร ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านถ้ำทอง ตำบลถ้ำทอง อายุ 56 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพ เกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยเดือนละ 30,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 56 ปี

1.7 นายกิจจา ทองสุข ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านวังหม้อ ตำบลถ้ำทอง อายุ 42 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยเดือนละ 30,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 19 ปี

1.8 นางบุญเทียม จุมปา ตำแหน่ง ผู้ใหญ่บ้าน บ้านใหม่สุขสันต์ ตำบลถ้ำทอง อายุ 52 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยเดือนละ 15,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 52 ปี

1.9 นางปรานอม การิยศ ตำแหน่ง คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำทอง อายุ 42 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย อาชีพ เกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 42 ปี

1.10 นายภัทรกร สอนใจ ตำแหน่ง คณะกรรมการหมู่บ้าน บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำทอง อายุ 31 ปี จบการศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 31 ปี

1.11 นางกัญณภัทร์ รัศมีธานี ประชาชน บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำทอง อายุ 57 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพ ธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 24 ปี

12. นายบุญทรง ฦ น่าน ประชาชน บ้านกิวป่าห้า ตำบลถ้ำทอง อายุ 58 ปี จบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น อาชีพ เกษตรกรรม รายได้เฉลี่ยเดือนละ 10,000 บาท อาศัยอยู่ในพื้นที่ตำบลถ้ำทองรวมระยะเวลา 58 ปี

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลประวัติ บุคลิกภาพ แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิ้วป่าห้า

2.1 ข้อมูลประวัติ

นายบรรจง มหาวงศ์นันท์ ผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิ้วป่าห้า เกิดเมื่อวันที่ 5 สิงหาคม 2501 ปัจจุบันอายุ 54 ปี มีญาติพี่น้องด้วยกัน 5 คน ชาย 2 คน หญิง 3 คน จบการศึกษาระดับประถมศึกษาโรงเรียนบ้านถ้ำตอง ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นโรงเรียนนันทบุรีวิทยา และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายศึกษาศูนย์การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยอำเภอเมืองน่าน ชีวิตครอบครัวได้สมรสกับนางสุภาพ มหาวงศ์นันท์ มีบุตรชายด้วยกัน 1 คน ในช่วงวัยเรียนระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาตอนต้น นายบรรจงฯ ได้รับการคัดเลือกให้เป็นนักกีฬาตัวของโรงเรียนมาโดยตลอด แต่ไม่ได้มีบทบาทในการเป็นผู้นำในระดับโรงเรียนเช่น ประธานนักเรียน หัวหน้าห้องเรียน เป็นต้น จากบทสัมภาษณ์ “ช่วงในวัยเรียนของผมนั้นก็จะเป็นนักกีฬาตัวของโรงเรียนมาตลอดแต่ไม่มีการเป็นประธานนักเรียนหรือประธานรุ่นหรอก” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)

การทำงานก่อนที่จะมาดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน นายบรรจงฯ เคยถูกเกณฑ์เข้ารับราชการทหารโดยสังกัดค่ายสุริยพงษ์ จังหวัดทหารบกน่าน ในช่วงปี พ.ศ.2522 - 2524 หลังจากพ้นจากการรับราชการทหารนายบรรจงฯ ได้เข้าไปทำงานทำในกรุงเทพฯ โดยได้งานทำที่บริษัทกระทิงแดงจำกัด ในช่วงปี พ.ศ.2524 - 2548 จนได้รับความไว้วางใจจากบริษัทฯ ให้เป็นหัวหน้าควบคุมพนักงานในสังกัดของบริษัทฯ ในภาคกลางทั้งหมด มีพนักงานอยู่ในควบคุมบังคับบัญชากว่า 1,000 คน และรถบรรทุกของบริษัทฯกว่า 400 คัน หลังจากนั้นเกิดความเบื่อหน่ายกับการทำงานในกรุงเทพฯ และคิดว่าสามารถเก็บออมทรัพย์เงินทองพอได้เป็นทุนในการกลับมาประกอบอาชีพที่ถิ่นฐานบ้านเกิด จากบทสัมภาษณ์ “ก่อนที่ผมจะเข้าไปทำงานที่กรุงเทพฯ ผมมีโอกาสดำเนินชีวิตที่หน่วยทหารด้วยการจับใบแดงให้ไปเป็นทหารอยู่ 2 ปี ที่ค่ายสุริยพงษ์ จังหวัดน่าน และหลังจากนั้นผมก็เข้ากรุงเทพฯ ทำงานอยู่บริษัทกระทิงแดง ท่านเชื่อไหมสมัยผมทำงานอยู่บริษัทกระทิงแดงผมมีหน้าที่ต้องดูแลลูกน้องเป็นพันคนและรถอีก 400 กว่าคัน ดูแลทั้งภาคกลางเลย” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)

การก้าวเข้าสู่ตำแหน่งนักปกครองท้องถิ่น นายบรรจงฯ ตัดสินใจกลับจากการทำงานที่กรุงเทพฯ ด้วยความพร้อมทั้งด้านประสบการณ์การทำงาน ด้านครอบครัว และด้านเศรษฐกิจ เสนอตัวลงสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2550 ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องถิ่น พระพุทธศักราช 2457 ที่กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี นับแต่วันที่ราษฎรเลือก โดยทำการเลือกผู้ใหญ่บ้านในวันที่ 17 กรกฎาคม 2550 ผลการเลือก

มีผู้สมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านจำนวน 3 คน นายบรรจงฯ ได้รับคะแนนจากผู้มาใช้สิทธิลำดับที่ 1 จำนวน 89 คะแนน และผู้สมัครอีก 2 คน ได้คะแนนจากผู้มาใช้สิทธิ 72 คะแนน และ 6 คะแนนตามลำดับ ได้รับการแต่งตั้งจากนายอำเภอให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านเป็นครั้งแรก เมื่อได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านเพียง 3 เดือน ตำแหน่งกำนันตำบลเดิมต้องได้ว่างลงเนื่องจากครบวาระการดำรงตำแหน่ง นายบรรจงฯ ได้ตัดสินใจลงสมัครรับเลือกเป็นกำนันตำบลเดิมตอง ภายใต้อำนาจพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ ที่กำหนดให้ประชาชนทั้งตำบลเป็นผู้เลือกกำนันโดยตรง โดยทำการเลือกกำนันในวันที่ 11 พฤศจิกายน 2555 ผลการเลือกกำนันมีผู้สมัครทั้งหมด 3 คน นายบรรจงฯ ได้รับคะแนนจากผู้มาใช้สิทธิเป็นลำดับที่ 1 จำนวน 997 คะแนน และผู้สมัครอีก 2 คน ได้คะแนนจากผู้มาใช้สิทธิ 642 คะแนน และ 38 คะแนนตามลำดับ ทำให้ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งกำนันตำบลเดิมตองอีกตำแหน่งตั้งแต่วันเลือก และมาสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งทั้งตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันในวันที่ 1 เมษายน 2555 ด้วยการขอลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและกำนันเนื่องจากเห็นว่าขณะนั้นตนเองมีความได้เปรียบหากมีการเลือกผู้ใหญ่บ้านในขณะนั้น และทางอำเภอได้จัดให้มีการเลือกผู้ใหญ่บ้านแทนตำแหน่งที่ว่างในวันที่ 27 เมษายน 2555 ปรากฏว่านายบรรจงฯ ได้รับคะแนนจากผู้มาใช้สิทธิเป็นลำดับที่ 1 จำนวน 87 คะแนน ลำดับที่ 2 จำนวน 74 คะแนน และลำดับที่ 3 จำนวน 31 คะแนน ได้รับการแต่งตั้งจากนายอำเภอให้ดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน เป็นสมัยที่สองจนถึงปัจจุบัน เป็นการได้รับเลือกและดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านภายใต้พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 11 (พ.ศ.2551) ที่กำหนดวาระการดำรงตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้าน จากที่ต้องพ้นจากตำแหน่งเมื่อดำรงตำแหน่งครบ 5 ปี มาเป็นการพ้นจากตำแหน่งเมื่อมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ทำให้ นายบรรจงฯ สามารถดำรงอยู่ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ปกครองราษฎรในเขตหมู่บ้านตามอำนาจหน้าที่อย่างต่อเนื่องจนกว่าจะมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ ในปี พ.ศ.2561 จากบทสัมภาษณ์ “ผมกลับจากกรุงเทพฯ มาไม่ถึงเดือนก็มีการรับสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้านผมก็ตัดสินใจลงสมัครและก็ได้เป็นจริงๆ ใครจะคิดว่าผมกลับมาไม่ถึงเดือนลงสมัครผู้ใหญ่ก็ได้เป็นผู้ใหญ่และทำงานไม่ถึง 3 เดือน ผมก็ลงสมัครเป็นกำนันก็ได้กำนัน มาลาออกจากตำแหน่งกำนันและเป็นผู้ใหญ่บ้านในช่วงเมษายนที่ผ่านมาเพราะผมคิดว่าตอนนั้นผมได้เปรียบถ้าผมรอคู่แข่งก็จะมาก เนื่องจากตอนนั้นก็มีการสมัครนายก อบต.ด้วย และการตัดสินใจลาออกก็ทำให้ผมกลับมาเป็นผู้ใหญ่อีกครั้ง” (บรรจง มหาวงศนันท์, สัมภาษณ์ 2555)

2.2 ข้อมูลบุคลิกภาพ

บุคลิกภาพของนายบรรจงฯ เป็นคนที่กล้าตัดสินใจด้วยความรวดเร็ว และลงมือปฏิบัติงานทันที โดยบางอย่างที่ประชาชนบางส่วนยังไม่เห็นด้วยหรือยังหาข้อสรุปไม่ได้แต่ทางผู้ใหญ่บ้านเห็นว่าการดำเนินการจะเป็นประโยชน์ของประชาชนและหมู่บ้าน ก็จะตัดสินใจดำเนินการไปก่อนแล้วคอยชี้แจงทำความเข้าใจกับประชาชนในภายหลัง เช่น การบูรณะพระธาตุวัดถ้ำมดตอง เมื่อปี พ.ศ.2553 มีประชาชนบางส่วนทักท้วงไม่ให้มีการดำเนินการและไม่มีงบประมาณ นายบรรจงฯ ก็ตัดสินใจดำเนินการและเป็นผู้นำในการบูรณะพระธาตุถ้ำมดตอง แต่การดำเนินการก็ได้รับการสนับสนุนและมีผลสำเร็จด้วยดี เป็นต้น การเป็นคนที่มีความเด็ดขาด กล้าตัดสินใจ แต่เมื่อทำผิดก็จะยอมรับผิดในสิ่งตนเองกระทำ และเป็นผู้นำหมู่บ้านที่มีความเป็นกลางไม่ลำเอียง รับฟังข้อมูลและความคิดเห็นจากทุกฝ่ายก่อนตัดสินใจพิพาทและความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านเกิดความสงบเรียบร้อยและเป็นที่พักของประชาชนได้ เช่น เมื่อเกิดการทะเลาะวิวาทระหว่างสามีภรรยาในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็จะเชิญคณะกรรมการหมู่บ้านมารับฟังคู่กรณีทั้งสองฝ่ายว่าแต่ละฝ่ายมีเหตุผลอะไรและมีสาเหตุอะไรถึงทะเลาะกันจนได้ข้อเท็จจริงก็ทำการเจรจาไกล่เกลี่ยและยุติข้อพิพาทให้จบลงได้ เป็นต้น จากบทสัมภาษณ์ “ผมเป็นคนใจร้อนถ้าอยากจะทำแต่ยังมีคนไม่เห็นด้วย แต่ถ้าเป็นประโยชน์กับส่วนรวม ผมก็จะตัดสินใจทำเลย ส่วนงบประมาณน้อยกว่ากันทีหลัง เดี่ยวถ้าดีชาวบ้านก็จะเข้าร่วม และที่สำคัญผมเป็นคนทีกล้าตัดสินใจ เป็นกลาง ไม่ลำเอียง จะตัดสินใจเรื่องอะไรในหมู่บ้าน ก็ทำในแบบคณะกรรมการ และฟังคู่กรณีก่อนจึงจะร่วมกันเจรจาให้จบในหมู่บ้าน” (บรรจง มหาวงศนันท์, สัมภาษณ์ 2555)

การเป็นคนใจกว้างของนายบรรจงฯ ยังทำให้เกิดบรรยากาศของการเป็นคนที่เปิดรับการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจดำเนินการต่างๆ การรับฟังข้อคิดเห็นที่แตกต่างของบุคคลอื่น การรับฟังการวิพากษ์วิจารณ์การปฏิบัติหน้าที่ของตนเองจากบุคคลรอบข้าง เช่น การประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านในแต่ละเดือนผู้ใหญ่บ้านจะดำเนินการประชุมโดยจัดทำเป็นวาระการประชุมเป็นข้อๆ ให้ประชาชนที่เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและถกเถียงกันจนได้ข้อสรุปที่เป็นมติที่ประชุมแล้วจึงถามอีกว่าประชาชนมีอะไรจะสอบถามอีกหรือไม่ จึงจะดำเนินการประชุมเพื่อพิจารณาในประเด็นอื่นต่อไป เป็นต้น การเป็นคนกันเอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ และดำรงชีวิตแบบพออยู่พอกินตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ภายในบริเวณบ้านของนายบรรจงฯ จะปลูกพืชผัก เลี้ยงปลา และเลี้ยงไก่ ที่สามารถนำมาประกอบอาหารได้โดยไม่ต้องไปซื้อที่ตลาด พืชผักที่เหลือบางส่วนก็แบ่งปันให้กับญาติพี่น้อง บ้านใกล้เรือนเคียง และประชาชนนำไปรับประทาน และยังสามารถเป็นวิทยากรบรรยายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบพออยู่พอกินให้กับผู้ที่มาเยี่ยมที่บ้าน ตลอดจนผู้ที่ต้องการมาแลกเปลี่ยนเรียนรู้ จากบทสัมภาษณ์ “ผมเป็นคนใจ

กว้างทั้งรับฟังและยินดีรับรู้อุทิศทุกความคิด เสียงตื้นนินทาทุกอย่างบอกผมได้ โดยเฉพาะการประชุม ต้องให้เขาแสดงเต็มทีก่อนอย่าด่วนสรุป และส่วนใหญ่การประชุมจะมาเป็นเรื่องๆ ให้ชาวบ้าน พิจารณาทีละประเด็นพอได้ข้อสรุปก็ต่อประเด็นอื่น ส่วนบ้านของผมจะปลูกและเลี้ยงทุกอย่าง ที่นำมาเป็นอาหาร เหลือกก็แบ่งให้กับชาวบ้านบ้าง ญาติบ้างไปกินกัน บางทีมีคนมาเยี่ยมบ้านผมก็พูด ในสิ่งที่ผมทำให้เขาฟังและแลกเปลี่ยนความรู้กัน” (บรรจง มหาวงศนันท์, สัมภาษณ์ 2555)

2.3 ข้อมูลแนวทางการปฏิบัติหน้าที่

การปฏิบัติหน้าที่ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ในการปกครองราษฎรใน เขตหมู่บ้าน นายบรรจงฯ มีแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ ด้วยการดำเนินงานแบบเชิงรุกเข้าถึงปัญหา มากกว่าจะให้ปัญหาเข้ามาหาตัวเองหรือให้ประชาชนเข้ามาบอกปัญหา โดยวิธีการเข้าไปพูดคุย พบปะประชาชนถึงบ้านในตอนเย็นหรือตอนเช้าช่วงที่ประชาชนมีเวลาว่าง เป็นการส่งเสริมให้ ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการของประชาชน และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เข้าไปหาเอง การปฏิบัติ หน้าที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันคิดและ ลง มือทำร่วมกัน โดยคิดถึงประโยชน์ของหมู่บ้านมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ใช้เวทีการประชุมของ หมู่บ้านที่มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือนเป็นจุดระดมความคิดเห็น ปัญหาและความต้องการของ ประชาชนในหมู่บ้าน ปัญหาและความต้องการไหนที่สามารถแก้ไขปัญหาในระดับหมู่บ้านได้ก็จะ มอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่แบ่งออกเป็นคณะทำงานด้านต่างๆ ประกอบด้วย คณะทำงานด้านอำนวยการ คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย คณะทำงาน ด้านแผนพัฒนา คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ คณะทำงานด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและ สาธารณสุข และคณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เช่น ประชาชนมีปัญหาประสบ ภัยหนาวก็จะมอบหมายให้คณะทำงานด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขเข้าไปสำรวจ ประชาชนมีปัญหาเรื่องทุนในการประกอบอาชีพก็จะมอบหมายให้คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ เข้าไปดูว่าจะให้เขาเข้าถึงแหล่งทุนยังไง อาทิ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ส่วน ปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการที่เกินศักยภาพของหมู่บ้านที่จะดำเนินการก็จะมอบหมายให้ คณะทำงานด้านแผนพัฒนาจัดทำโครงการหรือกิจกรรมส่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วน ราชการที่รับผิดชอบต่อไป แนวทางการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัย ต่างๆ เช่น การรับผ้าห่มกันหนาวจากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือจะมีการจัดทำทะเบียนเป็น รายครัวเรือนโดยจัดลำดับความสำคัญของครัวเรือนที่จะได้รับก่อนหลังจาก ผู้ที่ยากจน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และคนปกติ ไปจนกว่าจะครบทุกหลังคาเรือน เป็นต้น ส่วนการช่วยเหลือจากภัยอื่นๆ ก็จะมีแนวทางการให้ความช่วยเหลือเหมือนกัน และที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของนายบรรจงฯ

จะเน้นเรื่องของความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยนายบรรจงฯ จะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเงินของหมู่บ้าน เช่น เงินกองกลางหมู่บ้าน เงินกองทุนหมู่บ้าน เงินกองทุนออมทรัพย์ เป็นต้น โดยแต่ละกองทุนจะมอบอำนาจในการบริหารจัดการเงินกองทุนให้แก่คณะกรรมการของแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่การรับสมาชิก การพิจารณาอนุมัติเงินช่วยเหลือสมาชิก และการเก็บรักษาเงิน แต่จะคอยกำกับดูแลการบริหารจัดการกองทุนต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์กับสมาชิกทุกคน จากบทสัมภาษณ์ “ผมจะไม่ถือเงินต่างๆ ในหมู่บ้าน ให้กรรมการเขาบริหารกัน เราก็ดูไม่ให้เกิดปัญหา และเป็นประโยชน์กับชาวบ้านก็พอ ส่วนการทำงานผมจะเข้าไปหาชาวบ้านมากกว่าจะให้ชาวบ้านมาหาบอก บางทีก็ตอนเย็นหรือว่าตอนที่ชาวบ้านว่าง เราเข้าไปหาชาวบ้านแบบนี้ เขามีปัญหาที่บอก เดือดร้อนที่บอก บางทีก็แนะนำการทำงานด้วย เปรียบเหมือนเรานั่งกินเหล้ากันเป็นกลุ่มใครมีเรื่องดีเรื่องชั่วก็จะเล่าให้กันฟังหมด และที่สำคัญอยากให้ชาวบ้านใช้การประชุมหมู่บ้านที่เรามีกันทุกเดือนให้เป็นประโยชน์กับชาวบ้านเอง ด้วยการเข้ามาเสนออะไรก็ได้ เช่น ความเดือดร้อน ปัญหาเกี่ยวกับถนนหนทาง เรื่องอาชีพเพื่อผมและคณะกรรมการจะได้แก้ปัญหาให้ถ้าแก้ในหมู่บ้านได้ก็แก้ไขเลยโดยมอบฝ่ายต่างๆ ที่ได้แบ่งกันแล้วเข้าไปดู ถ้าอันไหนมันเกินกำลังก็ให้ฝ่ายแผนเสนอไปที่ อบต. หรือหน่วยงานโดยตรง การช่วยเหลือจากการแจกของจากหน่วยงานต่างๆ ก็จะพิจารณาจากความเดือดร้อนและจำเป็นของคนที่ยากจน แก่ชรา พิการ ไปถึงคนปกติไปจนครบแต่ละรอบ” (บรรจง มหาวงศนันท์, สัมภาษณ์ 2555)

ส่วนอนาคตหลังจากครบวาระการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ.2561 นายบรรจงฯ มีการวางบุคคลที่จะอาสาประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน โดยการถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด เพื่อเป็นการเรียนรู้แนวคิดและฝึกปฏิบัติการปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน เช่น การเป็นตัวแทนผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับประชาชนในหมู่บ้าน การนำปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนไปแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ การเป็นประธานประชุมหมู่บ้าน การประสานงานและติดต่อราชการกับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ให้กับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลที่จะขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านต่อจากตนเองหลังจากครบวาระการดำรงตำแหน่ง จากบทสัมภาษณ์ “ถ้าผมหมดสมัยในปี 2561 ผมจะให้ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านเข้ามาอาสาชาวบ้านแทนผมตอนนี้ผมก็พยายามถ่ายทอดทุกสิ่งทุกอย่างให้กับเขา ทั้งวิธีการทำงาน วิธีคิด การเข้าชาวบ้านและส่วนราชการ รวม อบต. ด้วย” (บรรจง มหาวงศนันท์, สัมภาษณ์ 2555)

จากข้อมูลสัมภาษณ์ สามารถนำมาวิเคราะห์เป็นจุดเด่น จุดด้อยของของผู้ใหญ่บ้าน แยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) จุดเด่น ของผู้ใหญ่บ้าน

(1) การปฏิบัติหน้าที่บนพื้นฐานของการเข้าถึงประชาชนและให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน สอดคล้องกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ในประเด็นที่ผู้ใหญ่บ้านสามารถปรับตัวในการเผชิญกับการขยายตัวของ การเข้ามามี ส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน และสามารถสมานข้อขัดแย้งและผลประโยชน์ของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) บุคลิกภาพของการเป็นคนใจกว้าง รับฟังความคิดเห็นที่แตกต่างของ บุคคลอื่น และการรับฟังข้อวิพากษ์วิจารณ์จากบุคคลรอบข้าง สอดคล้องกับการพัฒนาการเมือง ประชาธิปไตย ในประเด็นที่ผู้ใหญ่บ้านเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจใดๆ ของผู้ใหญ่บ้าน จะเสริมสร้างให้ประชาชนในหมู่บ้านมีความกิน ดียุติโดยเสมอภาคกัน

(3) การทำงานเป็นทีมมีการแบ่งหน้าที่กันทำอย่างชัดเจนและให้อิสระในการ บริหารจัดการของกลุ่มอาชีพและกลุ่มกองทุนต่างๆ ในหมู่บ้าน เอื้อให้เกิดการพัฒนาการเมือง ประชาธิปไตย ในการเสริมสร้างให้มีการแบ่งโครงสร้างการบริหารงานในระดับหมู่บ้านให้มีความ แตกต่าง ตามความสามารถ และมีความรับผิดชอบเฉพาะเจาะจง ภายใต้รูปแบบของคณะกรรมการ หมู่บ้าน

2) จุดด้อย ของผู้ใหญ่บ้าน

- การเป็นคนใจร้อน ใช้อำนาจตัดสินใจดำเนินการด้วยตนเองในเรื่องที่ ประชาชนบางส่วนยังไม่เห็นด้วยหรือยังไม่สามารถหาข้อสรุปได้ แต่เห็นว่าเป็นประโยชน์ต่อ ประชาชน และลงมือทำงานทันทีเมื่อตัดสินใจจะดำเนินการเรื่องใดเรื่องหนึ่ง อาจรับฟังความคิดเห็น ไม่ครบทุกด้าน ไม่เอื้อต่อการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการและดำเนิน กิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ตอนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ใหญ่วัยบ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

การนำเสนอข้อมูล ผู้ศึกษาวิจัยได้แยกประเด็นหลักๆ ที่ได้จากการสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ประเด็น เพื่อให้เกิดความชัดเจนในการรวบรวมข้อมูลในการวิเคราะห์ ดังนี้

- 1) กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน
- 2) การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน
- 3) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน
- 4) การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

กลุ่มประชากรตัวอย่างที่ทำการเก็บข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างข้าราชการส่วนภูมิภาค คือ ปลัดอำเภอผู้ประสานงานประจำตำบล 1 คน, กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ นายกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน, กลุ่มตัวอย่างข้าราชการส่วนท้องถิ่น คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน, กลุ่มตัวอย่างกำนัน 1 คน, กลุ่มตัวอย่างผู้ใหญ่บ้าน 4 คน, กลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการหมู่บ้าน 2 คน, และกลุ่มตัวอย่างประชาชน 2 คน

3.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้สัมภาษณ์ กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
1. การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการได้มาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างไร	“การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศให้ประชาชนได้รับทราบกันหรือกระจายเสียงของหมู่บ้าน ว่าวันนี้จะมีการประชุมเพื่อพิจารณาจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ให้ประชาชนทุกคนมาร่วมกันพิจารณาและแสดงความคิดเห็นในการจัดทำระเบียบดังกล่าว เมื่อประชาชนพิจารณาแล้วผู้ใหญ่บ้านก็จะขอมติที่ประชุมว่าจะเห็นชอบให้ใช้หรือไม่โดยการยกมือในที่ประชุมชาวบ้านคนหนึ่งก็ยกมือออกเสียงได้หนึ่งครั้ง” (นายบุญทรง ฒ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>1. การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการได้มาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างไร</p>	<p>“การทำกฎหมายหมู่บ้าน ทางผู้ใหญ่บ้านจะจัดทำร่างมาเสนอ ก่อนแล้วให้ชาวบ้านได้ร่วมกันพิจารณาในที่ประชุมของหมู่บ้าน ใครเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วยอย่างไร ให้เสนอที่ประชุมก่อนที่จะสรุปและขอให้ที่ประชุมยกมือว่าจะเอาหรือไม่เอา” (นางกัญญกัทร์ รัชชานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ผมจะต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุดเนื่องจากเป็นระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านและประชาชนต้องปฏิบัติตาม โดยลำดับแรกจะต้องให้คณะกรรมการมาประชุมเพื่อหารือจัดทำร่างระเบียบข้อบังคับก่อน แล้วจึงนำร่างดังกล่าวเข้าที่ประชุมหมู่บ้านแสดงความคิดเห็น ก่อนที่จะลงมติให้ความเห็นชอบการลงมติว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบก็ใช้การยกมือผู้เข้าประชุมก็ยกมือว่าเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบได้หนึ่งครั้ง และเมื่อเห็นชอบก็ประกาศให้ประชาชนในหมู่บ้านได้รับทราบต่อไป ” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ในการทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะแจ้งเชิญให้คณะกรรมการหมู่บ้านทุกคน เข้าร่วมประชุมเพื่อปรึกษาหารือกันก่อนว่าจะระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน ที่ครอบคลุมประเด็นไหนบ้าง และมีกฎอะไรบ้าง เพื่อที่จะเสนอให้ที่ประชุมหมู่บ้านได้พิจารณาและแสดงความคิดเห็นก่อนที่จะมีการใช้กฎระเบียบดังกล่าว” (ปรานอม การยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผมเป็นคณะกรรมการหมู่บ้าน เมื่อจะทำกฎหมายของหมู่บ้าน กรรมการต้องมาประชุมกันก่อนว่าเราจะทำกฎเรื่องอะไรบ้าง แล้วจึงช่วยกันทำร่างเสนอให้ที่ประชุมประจำเดือนหมู่บ้านว่าจะเอาหรือไม่เอาหรือว่าจะแก้ไข” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>1. การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการได้มาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างไร</p>	<p>“ทุกหมู่บ้านในพื้นที่ตำบลถ้ำทอง จะมีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน โดยให้คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมจัดทำตั้งแต่ร่วมกันคิดและแสดงความคิดเห็น การให้ความเห็นชอบ และที่สำคัญประชาชนต้องปฏิบัติตามด้วย” (น่าน โพธิ์วัง, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ส่วนใหญ่หรือแทบทุกหมู่บ้านในตำบลถ้ำทอง จะมีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านโดยชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่ร่วมกันคิดเสนอความคิดเห็น พิจารณาลงมติว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบ แล้วจึงจะเป็นระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านต่อไป” (กัจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“แน่นอนการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านต้องให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมทุกกระบวนการ ถ้าชาวบ้านไม่มีส่วนร่วม เขาก็จะไม่ปฏิบัติตามและระเบียบข้อบังคับก็จะใช้ไม่ได้” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ก่อนที่จะทำระเบียบข้อบังคับหรือกฎของหมู่บ้านขึ้นมาเป็นกติกาในดูแลปกครองหมู่บ้าน ต้องมีการจัดทำร่างระเบียบแบบคร่าวๆ ก่อน แล้วจึงนำเสนอที่ประชุมหมู่บ้านพิจารณาว่าจะเห็นชอบให้ใช้บังคับหรือไม่ และจึงบังคับใช้กฎหมู่บ้านกับทุกคนในหมู่บ้าน” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านส่วนมากหรือเกือบทั้งตำบลถ้ำทองจากการลงพื้นที่สัมผัสทุกหมู่บ้านจะให้ราษฎรเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่คิดร่วมกันว่าจะทำกฎกติกาอะไรบ้างพิจารณาร่วมกันในที่ประชุมหมู่บ้านว่าจะให้ใช้บังคับหรือไม่” (สุรินทร์ เมืองเส้น, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.2 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
1. การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการใดมาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างไร	<p>“กระบวนการได้มาของระเบียบและข้อบังคับหมู่บ้าน จะทำผ่านเวทีประชาคมหมู่บ้าน โดยวิธีการลงมติแบบเปิดเผยหรือแบบลับ ซึ่งขึ้นอยู่กับเรื่องที่จะนำมาจัดทำระเบียบข้อบังคับ ซึ่งส่วนใหญ่ใช้วิธีแบบเปิดเผยด้วยการยกมือหลังจากที่ประชุมมีมติเห็นชอบก็จะมีกระบวนการระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านปิดประกาศและบังคับใช้ต่อไป” (กาญจน์ พันธุ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“จากการลงพื้นที่ปฏิบัติหน้าที่ปลัดอำเภอผู้ประสานงานประจำตำบล โดยสอบถามจากผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และประชาชนในพื้นที่ เห็นว่าการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านผู้ใหญ่บ้านจะเรียกคณะกรรมการหมู่บ้านมาประชุมปรึกษาหารือกันก่อน เพื่อจัดทำร่างระเบียบข้อบังคับ และเมื่อจัดทำร่างเสร็จก็จะนำเข้าไปประชุมหมู่บ้านเพื่อร่วมกันแสดงความคิดเห็น และพิจารณาให้ความเห็นระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน” (สรลชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการใดมาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ตามกระบวนการและวิธีการดังต่อไปนี้

1) จัดประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อระดมความคิดเห็น และประเด็นปัญหาของหมู่บ้านให้ครอบคลุมทุกด้าน อาทิ การแก้ไขปัญหาเสพติด การรักษาความสงบเรียบร้อย การแก้ไขปัญหาเล็กน้อย การบุกรุกที่สาธารณะ การทะเลาะเบาะแว้งในหมู่บ้าน และการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ พร้อมทั้งร่วมกันจัดทำร่างระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

2) จัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนในหมู่บ้าน ได้ร่วมกันพิจารณาร่างระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน แสดงความคิดเห็น เพิ่มเติมระเบียบข้อบังคับ และให้ที่ประชุมประชาคมหมู่บ้าน ได้พิจารณาให้ความเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบกับร่างระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน โดยให้ประชาชนแสดงมติเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบด้วยการยกมือ โดยเปิดเผยในที่ประชุม

3) เมื่อที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านพิจารณาให้ความเห็นชอบร่างระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน จึงจะประกาศใช้ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน โดยการปิดประกาศและประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนทุกคนได้รับทราบโดยทั่วกัน และปัจจุบันบ้านกิ้วป่าห้า มีระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านที่บังคับใช้กับสมาชิกในหมู่บ้านทุกคน ดังนี้

- ข้อ 1 ถ้ามีการพนันในงานศพ ปรับเจ้าภาพ 2,000 บาท
- ข้อ 2 ถ้าผู้นำเล่นการพนัน ปรับเป็น 2 เท่า
- ข้อ 3 ถ้าเจ้าหน้าที่ของรัฐเล่นการพนัน ปรับเป็น 5 เท่า
- ข้อ 4 ถ้าเป็นเจ้ามือเล่นการพนัน ปรับ 3,000 บาท
- ข้อ 5 ถ้าเป็นคนเล่นการพนัน ปรับ 1,000 บาท
- ข้อ 6 ห้ามมีการพนันในกีฬาเปตองทุกสถานที่
- ข้อ 7 กรณีหวยไต้ดิน, แשר คนขาย ปรับคนละ 2,000 บาท และคนซื้อปรับคนละ 1,000 บาท
- ข้อ 8 มีรางวัลแจ้งจับการพนัน คนละ 600 บาท ต่อ 1 ครั้ง
- ข้อ 9 เดิมพันการเล็อกตั้งทุกระดับ ปรับ 1,000 - 5,000 บาท
- ข้อ 10 คนดื่มเหล้าในงานศพ ปรับ 1,000 บาท
- ข้อ 11 เจ้าภาพให้ดื่มเหล้าในงานศพ ปรับ 1,000 บาท
- ข้อ 12 กรณีลักลอบดื่มเหล้าในหมู่บ้าน ปรับ 1,000 บาท

4) การแก้ไขระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านเพิ่มเติม จะต้องดำเนินการแก้ไขโดยผ่านที่ประชุมประชาคมของหมู่บ้านตามกระบวนการทุกครั้งจึงจะประกาศบังคับใช้ได้

จากกระบวนการและวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านได้สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมเสนอความคิดเห็น ร่วมพิจารณาให้ความเห็นชอบ และบังคับใช้กับทุกคนด้วยความเท่าเทียมกัน เพื่อให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยด้วยการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านด้วยความเท่าเทียมกัน

3.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้สัมภาษณ์ การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>2. การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีวิธีดำเนินการอย่างไร</p>	<p>“การปฏิบัติหน้าที่ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม และการบริหารงานในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถที่จะตัดสินใจดำเนินการด้วยตนเองหรือลำพังเพียงคนเดียวเหมือนแต่ในอดีต แต่จะต้องให้คณะกรรมการหมู่บ้าน และชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่การร่วมกันคิดเสนอปัญหาและความต้องการ เพื่อที่จะจัดทำโครงการหรือกิจกรรม การร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรม อาทิ การจัดซื้อจัดจ้าง การตรวจรับงานและตรวจสอบโครงการ และท้ายที่สุดเมื่อดำเนินการเสร็จสิ้น ก็จะต้องสรุปรายงานให้ที่ประชุมหมู่บ้านได้รับทราบ ยกตัวอย่างโครงการ SML ปี 55 ที่ผ่านมาราก็ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดและตัดสินใจร่วมด้วยทุกอย่าง” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การตัดสินใจดำเนินโครงการในหมู่บ้าน เมื่อผู้ใหญ่บ้านได้รับแจ้งจากหน่วยงาน ไม่ว่าจะเป็น อำเภอ หรือ องค์การบริหารส่วนตำบล ก็จะเรียกประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อระดมความคิดเห็นและปรึกษาหารือการที่จะนำงบประมาณมาดำเนินโครงการในหมู่บ้าน เพื่อให้ได้ข้อสรุปโครงการจากที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านก่อน จึงจะนำเข้าสู่ที่ประชุมหมู่บ้าน เพื่อให้ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาและความต้องการเพิ่มเติม เสนอโครงการที่จะดำเนินการเพิ่มเติม และพิจารณาให้ความเห็นชอบโครงการที่จะดำเนินการ” (ปรานอม การิยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
2. การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีวิธีดำเนินการอย่างไร	<p>“การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่มีงบประมาณจากหน่วยงาน องค์กรการบริหารส่วนตำบล หรือชาวบ้านสมทบ การพัฒนาหมู่บ้าน การดูแลรักษาความสงบเรียบร้อย ผู้ใหญ่บ้านก็จะมีการประชุมหมู่บ้านเพื่อให้ชาวบ้านได้เสนอปัญหา ความต้องการ และเสนอโครงการหรือกิจกรรม พร้อมทั้งให้ที่ประชุมให้ความเห็นชอบก่อนที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆ และที่สำคัญจะมีการแต่งตั้งตัวแทนของชาวบ้านร่วมเป็นคณะกรรมการดำเนินงานในด้านต่างๆ ด้วย” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านจะได้เข้ามามีส่วนในการดำเนินโครงการของหมู่บ้าน ลำดับแรกต้องมาช่วยกันคิดและเสนอต่อที่ประชุมหมู่บ้าน ว่าการที่หมู่บ้านเราจะทำอะไรหรือได้งบประมาณมาแล้วจะทำอะไร จนได้โครงการที่เห็นพ้องต้องกันในหมู่บ้านจึงจะดำเนินการ และที่สำคัญผู้ใหญ่บ้านจะให้ชาวบ้านเข้าไปเป็นคณะกรรมการต่างๆ ในการทำโครงการ” (กัญณภัทร์ รัชชานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การจะพัฒนาหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นโครงการของ อบต. อำเภอ โครงการ SML ผู้ใหญ่บ้านก็จะมีการนัดประชุมชาวบ้านว่าวันนี้จะมีการพิจารณาโครงการต่างๆ ที่จะทำในบ้านของเราให้แต่ละครัวเรือนส่งตัวแทนมาเข้าร่วมประชุมด้วย การประชุมผู้ใหญ่บ้านก็จะให้เราแสดงความคิดเห็นว่าจะทำอะไร และจะมาลงมติว่าอะไรสำคัญที่จะทำก่อน” (บุญทรง ณ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
2. การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีวิธีดำเนินการอย่างไร	<p>“ปัจจุบันการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจถือเป็นเรื่องสำคัญ เราจะมาคิดเอง ทำเอง ไม่ได้แล้ว มีโครงการหรือจะทำกิจกรรมอะไรต้องให้ชาวบ้านมารับรู้ และร่วมกันคิดตัดสินใจก่อนที่จะลงมือทำ” (กัจจาทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้าน ไม่กล้าตัดสินใจเองหรือครับ เพราะตอนนี้ชาวบ้านรับรู้ว่าข่าวสารเยอะและมีสื่อหลายช่องทางการได้รับงบประมาณมาและจะไปดำเนินการใดๆ ต้องให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการประชุมและขอมติที่ประชุมว่าจะเห็นชอบให้ดำเนินการเรื่องอะไรจึงจะดำเนินการ” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“งบประมาณที่จะมาดำเนินการในหมู่บ้านส่วนใหญ่ก็มาจาก อบต. และส่วนราชการเกือบทั้งหมด การดำเนินการก็ต้องถามชาวบ้านก่อนว่าปัญหา ความต้องการ ของชาวบ้านและบ้านเราคืออะไร โดยอาศัยการเรียกประชุมหมู่บ้าน เพื่อเป็นเวทีในการระดมความคิดเห็นและขอมติว่าจะทำอะไร” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การตัดสินใจทุกเรื่องในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะคิดเองทำเอง ตัดสินใจเองทุกอย่างโดยไม่ให้ประชาชนรู้เหมือนในอดีตไม่ได้แล้ว จะต้องมีการปรับเปลี่ยนโดยการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในการรับรู้และตัดสินใจที่จะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน โดยอาศัยการประชุมประชาสัมพันธ์ การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน และการประชุมประชาคมหมู่บ้าน เป็นเวทีให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรม เพราะประชาชนคือผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม” (น่าน โพธิ์วัง, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.3 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>2. การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีวิธีดำเนินการอย่างไร</p>	<p>“การตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ ผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านไม่สามารถตัดสินใจด้วยตัวเอง จะต้องมีการนำเข้าสู่ที่ประชุมหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา ความต้องการ และร่วมกันตัดสินใจที่จะดำเนินการโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน อย่างเช่นเวลาที่ อบต. จะทำแผนพัฒนาท้องถิ่นผู้ใหญ่บ้านก็จะเรียกประชุมประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อมาร่วมกันเสนอปัญหา ความต้องการ และลงมติเรียงลำดับความสำคัญของโครงการที่จะดำเนินการในหมู่บ้านของตน ก่อนส่งให้ อบต. นำไปเข้าแผนพัฒนาท้องถิ่นต่อไป” (กานุกพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะ เป็นงบประมาณของส่วนราชการหรือของท้องถิ่น ผู้ใหญ่บ้านจะต้องมีการนำเข้าสู่ที่ประชุมหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจว่าควรที่จะนำงบประมาณไปจัดทำโครงการอะไร และจะเกิดประโยชน์อะไรกับหมู่บ้าน” (สุรินทร์ เมืองเถิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“นายอำเภอ ได้มอบหมายให้ปลัดอำเภอผู้ประสานงานประจำตำบลลงพื้นที่คอยให้คำปรึกษาและเป็นพี่เลี้ยงให้กับผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้านในการสร้างเวทีให้คณะกรรมการหมู่บ้านและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน การจัดทำเวทีประชุมหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนเสนอปัญหา ความต้องการ เพื่อเสนอโครงการตามโครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านและชุมชน (SML) และการดำเนินงานตามนโยบายของรัฐบาล” (สรัลชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีวิธิดำเนินการดังต่อไปนี้

1) ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อระดมความคิดเห็น ในเรื่องของปัญหาที่เป็นประเด็นปัญหาของหมู่บ้าน ความต้องการร่วมกันของหมู่บ้าน และแนวทางที่จะแก้ไขปัญหา หรือตอบสนองความต้องการ และจัดทำรอบโครงการหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการในเบื้องต้น

2) จัดประชุมประชาคมหมู่บ้าน เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา และความต้องการ ในการเป็นข้อมูลประกอบการพิจารณาจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่จะดำเนินการตามที่ได้รับ การสนับสนุนงบประมาณ และที่สำคัญการจะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมใดๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านก่อนจึงจะดำเนินการต่อไป

3) การดำเนินงานโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ จะให้ที่ประชุมประชาคมหมู่บ้านแต่งตั้ง คณะทำงานด้านต่างๆ อาทิ คณะทำงานดำเนินงาน คณะทำงานจัดซื้อจัดจ้าง คณะทำงานตรวจสอบ การดำเนินงาน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสและป้องกันการทุจริตในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมตามที่ได้รับ การสนับสนุนงบประมาณ ยกตัวอย่าง โครงการพัฒนาศักยภาพหมู่บ้านและชุมชน (SML) ปี 2555 ที่หมู่บ้านกิ้วป่าห้ำ ได้รับการสนับสนุนงบประมาณ 300,000 บาท ผู้ใหญ่บ้านได้มีการเรียกประชุมราษฎรทุกครัวเรือนเพื่อระดมความคิดเห็นและเสนอปัญหาความต้องการในวันที่ 30 พฤศจิกายน 2554 โดยมีราษฎรเข้าร่วมประชุม 72 คน จากจำนวน 130 ครัวเรือน ราษฎรที่เข้าร่วมประชุมได้เสนอปัญหาของหมู่บ้าน คือ น้ำไม่เพียงพอต่อการอุปโภคในหมู่บ้าน จึงมีการเสนอโครงการเพื่อแก้ไขปัญหาจำนวน 2 โครงการ คือ โครงการสร้างประปาถังสูง และโครงการปรับปรุงระบบประปาเดิม เมื่อมีการเสนอโครงการเกินกว่างบประมาณที่ได้รับ ผู้ใหญ่บ้านจึงให้ราษฎรที่เข้าร่วมประชุมได้ลงมติด้วยการยกมืออย่างเปิดเผยว่าหมู่บ้านจะดำเนินการโครงการใดก่อนหลัง ผลการลงมติของราษฎรปรากฏว่า 57 เสียง ให้ดำเนินโครงการสร้างประปาถังสูง และราษฎร 15 เสียง ให้ดำเนินการโครงการปรับปรุงระบบประปาเดิม จึงเป็นอันว่าที่ประชุมหมู่บ้านมีมติให้นำงบประมาณโครงการ SML ปี 2555 จำนวน 300,000 บาท ไปดำเนินโครงการสร้างประปาถังสูง

4) การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมเมื่อดำเนินการเสร็จจะต้องมีการสรุปผลการดำเนินงานรายงานให้ที่ประชุมประชาคมได้รับทราบผลการดำเนินการทุกครั้ง

จากข้อมูลสรุปได้ว่าการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน สอดคล้องกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ผู้ใหญ่บ้านสามารถเผชิญกับความตื่นตัวและความสนใจของประชาชนที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถที่จะประสานความต้องการของกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในหมู่บ้าน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ได้มีโอกาสเสนอปัญหา ความคิดเห็น และความต้องการ ผ่านเวทีการประชุมหมู่บ้าน เพื่อให้การจัดสรรแบ่งปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดของหมู่บ้านให้ทั่วถึงและเท่าเทียมกัน ช่วยสมานข้อขัดแย้งและความคิดเห็นที่แตกต่างกันของประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ

การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน

ตารางที่ 4.4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
3. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านอย่างไรบ้าง	<p>“การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน จะต้องทำงานด้วยความโปร่งใส และต้องให้ประชาชนสามารถเข้ามาตรวจสอบการทำงานได้ตลอดเวลา ในส่วนของผมได้เปิดโอกาสและสร้างช่องทางให้ประชาชนสามารถติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ โดยผ่านการสอบถามหรือตั้งกระทู้ถามด้วยการยกมือในที่ประชุมหมู่บ้าน การตรวจสอบโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน และการเปิดให้ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านเป็นที่รับรองเรียนร้องทุกข์ตลอด 24 ชั่วโมง”(บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้านได้หลากหลายช่องทางทั้งยกมือสอบถามที่ประชุมของหมู่บ้านทุกเดือน ผู้ใหญ่บ้านก็จะบอกว่าชาวบ้านมีใครจะสอบถามอะไรใหม่ทั้งเรื่องที่ผู้ใหญ่แจ้งที่ประชุมและการทำงานของผู้ใหญ่หรือไปที่บ้านผู้ใหญ่บ้านเพื่อสอบถามข้อสงสัยหรือแจ้งปัญหาของชาวบ้าน” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>3. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านอย่างไรบ้าง</p>	<p>“การตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน สามารถติดตามการทำงาน การปฏิบัติหน้าที่ จากการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านได้อีกช่องทางหนึ่ง นอกจากที่ประชุมประจำเดือน และไปยังที่ทำการผู้ใหญ่บ้านโดยตรง โดยผู้ใหญ่บ้านจะชี้แจงทุกเรื่องที่ชาวบ้านสงสัย” (ปรานอมการยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“เราเป็นชาวบ้าน ช่องทางที่จะถามผู้ใหญ่บ้านเกี่ยวกับการทำงาน การทำโครงการต่างๆ น่าจะเป็นที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่ก็จะเปิดโอกาสให้เราถามทุกเรื่องทั้งเรื่องดีและไม่ดี และอาจเป็นเรื่องเกี่ยวกับผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่ก็จะรับฟังและชี้แจงให้ชาวบ้านทราบ” (กัญณภัทร์ รัชชานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่ก็บอกในที่ประชุมเป็นประจำ ใครมีอะไรก็พูดในที่ประชุมได้ สอบถามได้ทั้งเรื่องการทำงานของผู้ใหญ่และปัญหาความเดือดร้อน บางที่ถ้าที่ประชุมไม่สะดวกก็ไปหาที่บ้านของผู้ใหญ่ได้” (บุญทรง ณ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน การดำเนินโครงการ และการบริหารจัดการหมู่บ้าน ในปัจจุบัน ได้สร้างช่องทางและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่และการทำงานมากกว่าในอดีต ไม่ว่าจะเป็นการประชุมหมู่บ้าน ชาวบ้านสามารถสอบถามหรือตั้งประเด็นถามเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านได้ เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านตอบชี้แจงหรือตอบคำถาม การตรวจสอบโดยคณะกรรมการหมู่บ้าน ซึ่งประกอบไปด้วยทั้งผู้ทรงคุณวุฒิ และตัวแทนของประชาชนทุกกลุ่ม และที่สำคัญก็เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาสอบถาม ร้องเรียน ร้องทุกข์ ได้ที่ทำการผู้ใหญ่บ้านโดยตรง” (น่านโพธิวัจ, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>3. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของ ผู้ใหญ่บ้านอย่างไรบ้าง</p>	<p>“ผู้ใหญ่บ้านจะมีช่องทางให้ชาวบ้านสามารถตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ และการจัดทำโครงการต่างๆ ในหมู่บ้านอยู่เป็นประจำก็คือ การประชุมประเดือนทุกเดือนหลังจากประชุมที่อำเภอมาแล้ว ชาวบ้านก็จะยกมือถามไถ่ในสิ่งที่เขาสงสัย และที่สำคัญบ้านของผู้ใหญ่บ้านเองชาวบ้านก็สามารถเข้ามาสอบถามได้โดยตรงอยู่แล้ว” (กัจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านจะมีโอกาสตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้าน และโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน ผ่านหลายช่องทาง ที่สำคัญคือ การประชุมหมู่บ้านที่จัดขึ้นเป็นประจำทุกเดือน การทำหนังสือไปยังอำเภอหรือหน่วยงานอื่น การมาพบผู้ใหญ่ด้วยตนเอง และถ้ามีการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านก็จะช่วยกันตรวจสอบได้” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ปัจจุบันชาวบ้านรู้ข่าวสารทุกอย่างผ่านสื่อต่างๆ เราไม่สามารถปิดกั้นการตรวจสอบจากทั้งชาวบ้านหรือหน่วยงานต่างๆ ได้ ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องปรับตัวในการปฏิบัติหน้าที่และการทำโครงการต่างๆ ต้องให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมและสามารถตรวจสอบการทำงานได้ทุกเรื่อง” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านจะเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถเข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ การดำเนินโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน และการบริหารจัดการหมู่บ้าน โดยการสอบถามผ่านที่ประชุมหมู่บ้าน การประชุมกรรมการหมู่บ้าน ที่มีประจำทุกเดือน และจากที่เคยเข้าร่วมประชุมกับหมู่บ้านก็ว่าห้า ก็จะเห็นบรรยากาศการเปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถซักถามเกี่ยวกับการทำงานของผู้ใหญ่บ้านและการดำเนินโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน” (ภานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.4 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
3. การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของ ผู้ใหญ่บ้านอย่างไรบ้าง	<p>“ผมเคยเข้าร่วมประชุมหมู่บ้าน เห็นบรรยากาศของที่ประชุมหมู่บ้านจะพบว่าผู้ใหญ่บ้านจะให้โอกาสชาวบ้านสามารถยกมือถามในสิ่งที่ชาวบ้านอยากรู้ ทั้งเรื่องกิจกรรมในหมู่บ้าน การดำเนินโครงการต่างๆ ของหน่วยงานของรัฐในหมู่บ้าน รวมถึงการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านด้วย” (สุรินทร์ เมืองเส้น, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน นอกจากจะถูกตรวจสอบโดยประชาชนแล้ว ผู้ใหญ่บ้านยังต้องถูกติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติหน้าที่ การดำเนินโครงการ และการบริหารจัดการหมู่บ้าน จากอำเภอ ส่วนราชการเจ้าของงบประมาณ เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปด้วยความโปร่งใส” (สรัดชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านดังต่อไปนี้

1) การติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบโดยคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือน โดยการสอบถามหรือตั้งกระทู้ถามในที่ประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านชี้แจงหรือตอบข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม และการบริหารจัดการหมู่บ้าน

2) การซักถามหรือตั้งกระทู้ถามในที่ประชุมของหมู่บ้าน เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านชี้แจงหรือตอบคำถามตามประเด็นที่ประชาชนสงสัยหรือมีความเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม และการบริหารจัดการหมู่บ้าน

3) การเปิดที่ทำการผู้ใหญ่บ้านให้ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็น ร้องเรียนการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม และการบริหารจัดการหมู่บ้านมายังผู้ใหญ่บ้านโดยตรง

สรุปได้ว่าประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน ได้หลากหลายช่องทางทั้งอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ประชาชนสามารถเข้ามาตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านได้ในทุกประเด็น ทั้งการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน เอื้อให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย เป็นการเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านจากประชาชนและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในหมู่บ้าน

3.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ตารางที่ 4.5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
4. การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทอย่างไร	<p>“การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผมจะส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้โดยการเป็นสื่อกลางเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทั้งทางหอกระจายเสียง และที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน เมื่อได้รับข้อมูลข่าวสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง อำเภอ องค์การบริหารส่วนตำบล และที่สำคัญได้นำโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ของกรมการปกครอง ที่ทางอำเภอมอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้าน นำหลักการสำคัญของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการยึดหลักกฎหมาย ความมีเหตุผล และสันติวิธี การปฏิบัติตามเสียงข้างมาก รับฟังเสียงข้างน้อย การรับผิชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม และการมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเมืองมาพูดคุยกับชาวบ้าน ในที่ประชุมประจำเดือนทุกเดือน และแนะนำให้ประชาชนนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน” (บรรจง มawangศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>4. การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยผู้ใหญ่มิบทบาทอย่างไร</p>	<p>“ชาวบ้านจะได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย จากการประชาสัมพันธ์ของผู้ใหญ่บ้านทางหอกระจายเสียง การชี้แจงที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้านทุกเดือน” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่ก็จะบอกในที่ประชุมหมู่บ้านว่าการเลือกผู้แทนเป็นหน้าที่เราต้องไปใช้สิทธิเลือกตั้ง หรือไม่ก็ประกาศทางหอกระจายเสียงในช่วงที่มีการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็น ส.ส. ส.ว. บอกในที่ส.อบต. และในที่ประชุมหมู่บ้านก็จะมีการลงมติว่าจะทำอะไร โดยถือเอาเสียงส่วนใหญ่มาตัดสินใจและก็ต้องฟังเหตุผลฟังผลของเสียงส่วนน้อยด้วย” (ถัญญภัทร์ รักษณานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านจะบอกในที่ประชุมเสมอว่าการมาประชุมถือเป็นจุด เริ่มต้นของประชาธิปไตย เพราะเป็นเวทีที่ชาวบ้านมาแสดงความคิดเห็น ด้วยเหตุด้วยผล และตัดสินใจร่วมกันในทุกๆ เรื่อง และถ้าอยู่ในช่วงของการเลือกตั้งก็จะมีการประชุมประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการไปใช้สิทธิเลือกตั้งให้ชาวบ้านได้ทราบ” (บุญทรง ณ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้าน มีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ด้านประชาธิปไตย เป็นสื่อกลางให้ความรู้ที่ใกล้ชิดกับประชาชนมากที่สุด หน่วยงานต่างๆ ที่จะมาให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยในหมู่บ้าน จะต้องเข้ามาติดต่อประสานงานผ่านผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะพยายามให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ในการพิจารณาเลือกตั้งบุคคลเข้าไปดำรงตำแหน่งทางการเมือง ว่าควรพิจารณาที่คุณสมบัติและผลงานมากกว่าจะพิจารณาเลือกจากการซื้อสิทธิขายเสียง จะทำให้เกิดผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเราในอนาคต” (น่าน โพธิ์วัง, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>4. การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยผู้ใหญ่มิบทบาทอย่างไร</p>	<p>“ผู้ใหญ่มิบ้านก็จะใช้เวลาที่ประชุมหมู่บ้านที่มีทุกเดือน เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ไม่ว่าจะเป็นการถกเถียงกันด้วยเหตุด้วยผล การตัดสินใจด้วยเสียงข้างมาก แต่ก็ต้องรับฟังเหตุผลของเสียงส่วนน้อย การจะต้องเคารพกฎกติกาของหมู่บ้าน เพื่อจะอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข” (กิจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ถ้ามีการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็น ส.ส. ส.ว. หรือนายก อบต. และส.อบต. ก็จะประกาศตามเสียงตามสายให้ประชาชนได้ทราบถึงวิธีการเลือกตั้ง วันลงคะแนน วัลย์รับสมัคร และกฎระเบียบต่างๆ ให้ชาวบ้านทราบ” (บุญเทียม จุมปลา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้กับชาวบ้านถือเป็นเรื่องสำคัญ ผู้ใหญ่มิบ้านก็จะให้ความรู้กับลูกบ้านทั้งการประชาสัมพันธ์เสียงตามสาย การแจ้งในที่ประชุมหมู่บ้าน การพูดคุยกันในกลุ่มเล็กในงานบุญ งานศพ งานกิจกรรมของหมู่บ้าน” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ปัจจุบันประชาชนมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพราะผู้ใหญ่มิบ้านสามารถเป็นสื่อกลางในการนำความรู้เกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และกรณีที่มีการเลือกตั้งท้องถิ่นทั้งในที่ประชุมหมู่บ้าน การใช้หอกระจายข่าว การใช้สื่อรูปแบบต่างๆ เช่น แผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ เป็นต้น” (กานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.5 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>4. การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยโดยผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทอย่างไร</p>	<p>“ถ้ามีการเลือกตั้งทาง อบต.มีการเลือกตั้ง ก็จะมีหนังสือขอให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยแจ้งข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับการเลือกตั้งให้กับชาวบ้านได้รับทราบทั้งขั้นตอนการเลือกตั้ง การรับสมัครเลือกตั้ง วันลงคะแนนเลือกตั้ง และรณรงค์ให้ชาวบ้านไปใช้สิทธิเลือกตั้ง” (สุรินทร์ เมืองเดิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ผู้ใหญ่บ้านมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้ทั้งในบทบาทของการเป็นสื่อกลางในการนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเลือกตั้งในทุกระดับ ไปแจ้งให้แก่ประชาชน การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้ง และที่ผ่านมามีการปกครอง โดยอำเภอได้มอบหมายให้ผู้ใหญ่บ้านนำหลักการวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยไปเผยแพร่ให้ประชาชนในหมู่บ้านนำไปปรับใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันอย่างต่อเนื่อง” (สรัดชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าผู้ใหญ่บ้านมีบทบาทในการส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย ดังนี้

1) การให้ความรู้เกี่ยวกับการเลือกตั้งทุกระดับไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การเลือกตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล (นายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล) การรณรงค์ให้ประชาชนไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยถือว่าการเลือกตั้งเป็นหน้าที่ของประชาชน การให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรระหว่างผู้สมัครฯที่ชื้อเสี่ยงกับผู้สมัครฯที่ไม่ชื้อเสี่ยง จะมีผลตามมาต่อสังคมและประเทศอย่างไร เพื่อให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกในการเป็นประชาชนที่อยู่ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยผ่านการประชาสัมพันธ์ตามหอกระจายข่าวของหมู่บ้านและชี้แจงผ่านที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน

2) การส่งเสริมให้ประชาชนนำหลักการสำคัญของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยมาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตประจำวันตามโครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยมีหลักการสำคัญ 4 ประการ คือ ประการแรก การยึดหลักกฎหมาย ความมีเหตุผล และสันติวิธี ประการที่สอง การปฏิบัติตามเสียงข้างมาก รับฟังเสียงข้างน้อย ประการที่สาม การรับผิชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม และประการที่สี่ การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเมือง มาปรับใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน อาทิ การประชุมหมู่บ้านก็มีการถกเถียงกันด้วยเหตุผล โดยให้ประชาชนสามารถเสนอความคิดเห็นและปัญหาบนความมีเหตุมีผล การตัดสินใจดำเนินการเรื่องต่างของหมู่บ้าน เช่น โครงการ SML โครงการประจำปีของ อบต. เป็นต้น ที่ประชุมก็จะใช้หลักเสียงข้างมากในการตัดสินใจแต่ก็ต้องบันทึกเหตุผลของเสียงข้างน้อยเอาไว้ การมีระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านเพื่อเป็นกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันของชาวบ้าน และการชักชวนให้ชาวบ้านเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม เช่น การพัฒนาหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือนและทุกวันสำคัญ การมาร่วมประชุมประจำเดือนอย่างน้อยครั้งเว้นหนึ่งคน การร่วมทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น

สรุปได้ว่า การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของผู้ใหญ่บ้าน ส่งผลให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ เป็นการกระตุ้นและสร้างความกระตือรือร้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับอย่างมีคุณภาพด้วยความเท่าเทียมกัน ส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

ตอนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

4.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.6 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>1. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน</p>	<p>“ตอนทำระเบียบข้อบังคับชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมไม่ครบทุกครัวเรือน พอเราบังคับใช้บางคนที่ไม่เข้าร่วมประชุมก็จะไม่ยอมรับและไม่ปฏิบัติตาม” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านอย่างเราก็จะไม่กล้าแสดงความคิดเห็นเวลาประชุมจัดทำกฎของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่และคณะกรรมการว่ายังไงชาวบ้านก็จะเอาตามนั้น” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ถึงแม้ผู้ใหญ่จะให้แสดงความคิดเห็นหรือเสนอกฎของหมู่บ้านเราก็จะไม่ค่อยมีใครเสนอ ผู้ใหญ่ถามก็ไม่มีใครเสนอและก็จะเอาตามทีผู้ใหญ่เสนอมา” (กัญญภัทร์ รัชชธานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“มันจะมีปัญหาตรงที่ว่าถ้าใครที่เข้าร่วมประชุมก็จะมีโอกาสได้ถกเถียงกันในการจัดทำกฎหมู่บ้านและยอมรับปฏิบัติตามแต่คนที่ไม่เข้าร่วมเขาก็จะทำเฉยๆ” (ปรานอม การิยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การที่ชาวบ้านบางส่วนคือไม่รับรู้และไม่ปฏิบัติตามทำให้กฎกติกาของหมู่บ้านไม่สามารถเข้าไปบังคับได้เนื่องจากไม่เหมือนกฎหมายที่จะมาอ้างว่าไม่รู้เหมือนกฎหมายหมู่บ้านไม่ได้” (บุญทรง ฦ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>1. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน</p>	<p>“ประชาชนขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน มาประชุมน้อยบ้าง มากบ้าง บางคนก็เห็นว่าถ้าทำผิดกฎหมายก็ไปดำเนินคดีที่สถานีตำรวจตามกฎหมายได้เลย” (น่าน โปธิวิง, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านบางส่วนไม่สนใจที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำกฎของหมู่บ้าน อาจเพราะว่าในแต่ละเรื่องมีกฎหมายกำหนดห้ามและมีโทษอยู่แล้ว จึงไม่สนใจและปฏิบัติตาม” (บุญเทียม จุมปลา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านก็เข้าร่วมกันเยอะถ้าทำกฎของหมู่บ้านเพราะเป็นสิ่งที่กระทบกับตัวเองและชีวิตความเป็นอยู่ และในที่ประชุมก็จะช่วยกันคิดช่วยกันแสดงความคิดเห็นว่าจะทำกฎกันอย่างไร มองแล้วก็ไม่มีปัญหาอะไร” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ตอนที่เราประชุมกันอยู่ในที่ประชุมว่าเราจะทำกฎหมู่บ้านกันอย่างไร ก็จะไม่มีการแสดงความคิดเห็นและเห็นชอบตามนั้น แต่พอออกนอกห้องประชุมก็มักมีการแสดงความคิดเห็นกันมากเป็นกลุ่มเล็กๆ นอกเหนือจากการประชุม” (กัจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ปัญหาก็คือชาวบ้านบางส่วนไม่ยอมรับและปฏิบัติตาม เพราะไม่มีกฎหมายรองรับ โดยถือว่าเป็นเพียงมาตรการทางสังคมที่ตกลงกันเองในระดับหมู่บ้านไม่มีสภาพบังคับทางกฎหมาย” (ภานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“กฎหมู่บ้านเป็นเรื่องที่ดีส่วนมากก็ไม่มีปัญหาอะไรหมู่บ้านก็จัดทำกันและชาวบ้านก็ปฏิบัติตาม ช่วยให้หมู่บ้านมีความสงบเรียบร้อยมากขึ้นและบางที่อาจมีประสิทธิภาพในการห้ามมากกว่าการใช้กฎหมาย” (สุรินทร์ เมืองเส้น, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.6 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
1. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน	“ปีที่ผ่านมาอำเภอก็มีนโยบายและแนวทางให้ผู้ใหญ่บ้านทุกหมู่บ้านไปจัดทำกฎระเบียบของหมู่บ้าน เพื่อเป็นกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันของหมู่บ้าน โดยการมีส่วนร่วมของชาวบ้าน ส่วนใหญ่การจัดทำก็ไม่มีปัญหาอุปสรรคอะไรเพราะเรื่องนี้ชาวบ้านเค้าทำกันมานานแล้วและก็ถือปฏิบัติกันอยู่” (สรุตนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านแยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) ปัญหาอุปสรรค

ประชาชนไม่ให้ความสนใจมากเท่าที่ควรในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ทำให้กระบวนการจัดระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านไม่ได้มาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งการร่วมระดมความคิดเห็นและกำหนดประเด็นปัญหาที่จะนำมาสู่การจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านอย่างแท้จริง ไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยในการส่งเสริมการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนด้วยความเท่าเทียมกัน

2) ข้อจำกัด

ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านจะถือว่าตนเองไม่รับรู้และไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน ทำให้การบังคับใช้ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านไม่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน อาจบังคับใช้ได้เฉพาะบางกลุ่มที่ร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน และอาจบังคับใช้ไม่ได้กับบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน ไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยในประเด็นการบังคับใช้กฎหมายจะต้องเสมอภาคเท่าเทียมกัน ประชาชนไม่ว่าจะยากดีมีเงิน ไม่ว่าจะเชื้อชาติ และนับถือศาสนาใด จะต้องได้รับความคุ้มครองและอยู่ภายใต้ระเบียบข้อบังคับอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

4.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.7 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>2. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน</p>	<p>“ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน มี 2 ประเด็น คือ (1) ตัวชาวบ้านเองไม่กระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้านในทุกๆ ด้าน โดยคิดว่าไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของตนเอง เป็นเรื่องของผู้นำหมู่บ้านที่จะต้องดำเนินการแทน (2) ชาวบ้านจะให้ความสำคัญเรื่องปากท้องและการทำมาหากินมากกว่าจะให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการ และการบริหารจัดการหมู่บ้าน แต่เราก็ต้องเข้าใจและเห็นใจชาวบ้านนะ และต้องช่วยกันให้ความรู้และกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมให้ได้” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“บางครั้งชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมน้อย เนื่องจากบางที่สิ่งที่ชาวบ้านเสนอปัญหา เสนอความต้องการ และแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับทุกเรื่องในหมู่บ้าน แต่ไม่ได้ได้รับความสนใจหรือ ได้รับการสนองตอบตามที่ชาวบ้านต้องการ” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ถ้าเป็นโครงการที่กระทบกับชาวบ้านชีวิตชาวบ้านเยอะ ก็จะมีคนสนใจเข้ามาประชุมกันมากและถกเถียงกันมาก แต่ถ้าไม่กระทบกับชาวบ้านมากคนก็จะมาน้อยและไม่ค่อยแสดงความคิดเห็น” (กัญญภัทร์ รัชชานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>2. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน</p>	<p>“ถ้าจะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องให้ความสำคัญกับทุกความเห็นของชาวบ้าน และรับฟังทุกเรื่องที่เสนอและนำไปประกอบการตัดสินใจจริงๆ” (ปรานอม การยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ส่วนใหญ่ก็ไม่มี ถ้ามีโครงการอะไรมา เช่น SML โครงการ อบต. เราก็จะใช้การประชุมในการแสดงความคิดเห็นว่าจะทำอะไร ใช้งบเท่าไร อะไรสำคัญก่อนหลัง อยู่แล้ว” (บุญทรง ฌ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ประชาชนยังขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการ และบริหารจัดการหมู่บ้าน ซึ่งประชาชนคิดว่าไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของตนเอง แต่เป็นหน้าที่ของผู้นำที่มีเงินเดือนประจำ” (น่าน โพธิ์วัง, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการ และบริหารงานหมู่บ้าน โดยส่วนใหญ่ยังคิดว่าไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของตนเอง เป็นบทบาทและหน้าที่ของผู้นำหมู่บ้านที่จะต้องดำเนินโครงการ และบริหารงานหมู่บ้าน” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การที่ชาวบ้านบางส่วนยังมีแนวคิดที่ว่าเรื่องการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน ยังเป็นเรื่องของผู้นำหมู่บ้านที่มีเงินเดือนประจำ จะต้องดำเนินการแทนชาวบ้าน ไม่ใช่บทบาทของชาวบ้าน และชาวบ้านยังให้ความสำคัญการทำมาหากินมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการมีส่วนร่วมในการคิด ทำโครงการต่างๆ” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>2. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน</p>	<p>“ผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันจะดำเนินโครงการหรือกิจกรรมอะไรในหมู่บ้านก็ต้องนำเข้าปรึกษาหารือที่ประชุมหมู่บ้านอยู่แล้ว แต่ปัญหาก็คือชาวบ้านมาบ้างน้อยบ้างจึงไม่ได้ข้อมูลประกอบการพิจารณาที่ครบถ้วน” (กิจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้าน ก็จะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ อยู่แล้ว เช่น เวลา อบต. จะทำแผนพัฒนา ก็จะให้ผู้ใหญ่บ้านเรียกประชุมชาวบ้านว่าหมู่บ้านมีปัญหาอะไร จะทำโครงการอะไร และจะทำโครงการอะไรก่อนหลัง แต่อาจมีปัญหาบ้างก็บางครั้งชาวบ้านมาร่วมประชุมบ่อย ก็อยากให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกันมากๆ เพื่อจะได้แก้ปัญหาได้ตรงจุดและตามความต้องการ” (ภานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผมว่าการจะทำโครงการหรือกิจกรรมในหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านก็อาศัยการประชุมหมู่บ้านนี้แหละให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจว่ามีงบประมาณจะทำโครงการหรือกิจกรรมอะไร แต่ปัญหาที่เห็นก็คือ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมยังไม่มากเท่าที่ควร เนื่องจากอาจจะตรงกับช่วงการทำเกษตรของชาวบ้านจึงมาไม่มาก” (สุรินทร์ เมืองเส้น, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.7 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
2. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน	“การดำเนินโครงการทุกโครงการไม่ว่าจะเป็นโครงการของรัฐบาล เช่น SML โครงการของ อบต. และโครงการของส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่ จะมีการกำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านต้องจัดทำประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นและปัญหาความต้องการของประชาชนก่อนจะตัดสินใจดำเนินโครงการอยู่แล้ว แต่จากที่เคยลงพื้นที่ถ้าเรื่องไหนที่ไม่มีผลกระทบกับประชาชนมากคนก็จะมาน้อยแต่ถ้าเรื่องไหนมีผลกระทบกับประชาชนมากคนก็จะมามาก” (สรลชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน แยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) ปัญหาอุปสรรค

(1) ประชาชนขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ โดยคิดว่าเรื่องดังกล่าวไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของตนเอง เป็นเรื่องของผู้นำหมู่บ้าน

(2) ผู้ใหญ่บ้าน ไม่สามารถสนองตอบปัญหา ความต้องการ ของประชาชนได้ทุกประเด็นตามที่ประชาชนแสดงความคิดเห็น และต้องการให้จัดทำโครงการหรือกิจกรรมตามความต้องการ

2) ข้อจำกัด

ประชาชนให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องและการทำมาหากินมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในหมู่บ้าน

สรุปได้ว่า ประชาชนในหมู่บ้านยังขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน บางส่วนยังคิดว่าไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของตนเองเป็นเรื่องของผู้นำหมู่บ้าน และที่สำคัญประชาชนยังให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องและการทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในหมู่บ้าน ไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนเองด้วยความเท่าเทียมกัน

4.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน

ตารางที่ 4.8 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
3. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน	<p>“ผมว่าไม่มีนะ เพราะผมก็ให้โอกาสชาวบ้านตรวจสอบผมได้ในทุกเรื่องทั้งหน้าที่การงานและความประพฤติ โดยผ่านที่ประชุมหมู่บ้านทุกเดือน การเข้ามาหาที่บ้านผมก็ได้ หรือจะบอกผ่านคณะกรรมการหมู่บ้านก็ยิ่งได้ ไม่ใช่เฉพาะเรื่องร้องเรียนแต่ยังรวมถึงปัญหาความเดือดร้อนด้วย ถ้าจะมีปัญหาที่ตรงที่ชาวบ้านไม่กล้าสอบถาม” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านก็บอกในที่ประชุมเสมอว่ามีอะไรก็สอบถามได้นะทั้งเรื่องการปฏิบัติหน้าที่และแจ้งปัญหาความเดือดร้อนได้” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การตรวจสอบการทำงานของคนอื่นบางทีก็กลัวว่าจะมีผลกระทบตามมาต่อตนเอง เราไม่รู้ไว้ในหมู่บ้านคนไหนที่ชอบเราคนไหนที่ไม่ชอบเรา” (กัญณภัทร์ รักษ์ธานี, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>3. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของ ผู้ใหญ่บ้าน</p>	<p>“การตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันสามารถทำได้หลายช่องทางนะ เช่น ยกมือถามในที่ประชุม ผู้ใหญ่บ้านก็จะชี้แจง การทำหนังสือไปอำเภอให้ช่วยตรวจสอบก็ทำได้ ปัญหาที่น่าเนื่องจากประชาชนต้องทำมาหากินและบางส่วนต้องไปทำงานต่างจังหวัดจึงไม่ค่อยสนใจที่จะตรวจสอบนอกจากจะเป็นเรื่องที่มีผลกระทบกับชาวบ้านจริงๆ” (บุญทรง ฌ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ความสัมพันธ์ส่วนตัวและระบบเครือข่ายระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับชาวบ้านทำให้ชาวบ้านเกิดความเกรงใจไม่กล้าไม่กล้าแสดงความคิดเห็น หรือตั้งประเด็นคำถาม เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านชี้แจงข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ การดำเนินงานโครงการ และการบริหารจัดการหมู่บ้าน” (น่าน โปธิวัจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ตอนนี้การตรวจสอบสามารถทำได้หลายช่องทางและมีหน่วยงานหลายหน่วยที่รับเรื่องตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐ ปัญหาจึงอยู่ที่ว่าชาวบ้านจะทราบช่องทางหรือแนวทางตามกฎหมายที่กำหนดให้สามารถตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ใหญ่บ้านหรือไม่” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ประชุมประจำเดือนทุกครั้งก็จะเป็นเวทีในการให้ชาวบ้านตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้านอยู่แล้ว แต่บางทีคนที่เป็นผู้ใหญ่บ้านก็มีญาติพี่น้องในหมู่บ้านมาก ก็อาจเกิดความเกรงใจกันที่จะสอบถามและตรวจสอบได้” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.8 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>3. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน</p>	<p>“ชาวบ้านไม่กล้าที่จะสอบถามอย่างเป็นทางการ เช่น การประชุมประจำเดือนทุกเดือน แต่มักจะพูดคุยวิพากษ์วิจารณ์ และแสดงความคิดเห็นกันหลังจากเสร็จประชุมหรือนอกสถานที่ประชุม” (กัจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผมว่าช่องทางตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันสามารถทำได้หลายช่องทาง ส่วนปัญหาคือชาวบ้านจะทราบหรือไม่ว่าเขาสามารถตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้านได้” (ภานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนแต่ก็ต้องปฏิบัติตามคำสั่งและนโยบายของรัฐทำให้ผู้ใหญ่บ้านถูกตรวจสอบทั้งสองทางคือ จากหน่วยงานของรัฐที่กำกับดูแลและชาวบ้านที่เลือกผู้ใหญ่บ้านมาจึงคิดว่าปัญหาอุปสรรคน่าจะไม่มี” (สุรินทร์ เมืองเส้น, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ระบบเครือข่ายและระบบอุปถัมภ์ ก็มีส่วนทำให้ประชาชนมีความเกรงใจผู้นำหมู่บ้านซึ่งมาจากผู้ที่เป็นที่เคารพนับถือของประชาชนในหมู่บ้าน ทำให้ไม่กล้าแสดงความคิดเห็น ไม่กล้าแสดงออก ไม่กล้าที่จะติดตาม และตรวจสอบ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน กลัวจะมีกระทบต่อตนเอง แต่ถึงชาวบ้านจะไม่ตรวจสอบผู้ใหญ่บ้านก็ต้องได้รับการติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่จากอำเภออยู่เสมอ” (สรัดชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านแยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) ปัญหาอุปสรรค

(1) ระบบเครือข่ายและระบบอุปถัมภ์ ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ ไม่กล้าเสนอความคิดเห็น ตั้งประเด็นคำถามข้อสงสัย ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม และการบริหารจัดการหมู่บ้าน

(2) ประชาชนไม่ทราบแนวทางการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด

(3) ประชาชนเกรงว่าการตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้าน อาจจะมีผลกระทบต่อตนเอง จึงไม่กล้าที่จะตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

2) ข้อจำกัด

ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในเขตหมู่บ้านความสัมพันธ์ทางเครือญาติและความสัมพันธ์ส่วนตัวมีผลต่อการได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูล ซึ่งกันและกัน

สรุปได้ว่า ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและความสัมพันธ์ส่วนตัวมีผลต่อการได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้าน เกิดเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับประชาชน เกิดเป็นความเกรงใจทำให้ประชาชนไม่กล้าติดตามกำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน และบางส่วนยังเกรงว่าการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านอาจจะมีผลกระทบกับตนเอง ไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ในการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามาควบคุม กำกับและตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน

4.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ตารางที่ 4.9 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
4. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง	“ประชาชนยังขาดความกระตือรือร้นและสนใจที่จะรับรู้เกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากยังมองว่าเป็นเรื่องไกลตัว และคิดว่าการทำมาหากินเป็นเรื่องสำคัญกว่าเรื่องการเมืองการปกครอง ที่ส่งผลกระทบต่อปากท้องของตนเอง” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>4. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง</p>	<p>“เราก็มองเห็นการให้ความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยจะมากก็ ช่วงเลือก ส.ส. ส.ว. และนายก อบต. หลังจากนั้นที่ผู้ใหญ่บ้านก็จะแจ้งในที่ประชุมบ้างหรือประกาศให้ฟังอยู่ที่ บ้านบ้าง” (กัญณภัทร์ รัชชานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การให้ความรู้ยังเหมือนเดิมไม่ค่อยมีการปรับปรุง เช่น แจ้งให้ทราบที่ประชุม การประกาศหอกระจายข่าว น่าจะ ปรับปรุงให้เป็นที่สนใจของชาวบ้านมากขึ้น” (บุญทรง ณ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านยังต้องคืนรนทำมาหากินบางคนต้องทำงาน ทุกวัน บางคนต้องไปทำงานต่างจังหวัด นานๆ กลับมาที่ การให้ความสนใจการเมืองจึงมีน้อย เนื่องจากอาชีพยังไม่ มั่นคง” (ปรานอม การิยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ส่วนใหญ่ก็จะทราบในช่วงที่มีการเลือกตั้งมากที่สุด เช่น อบต. สจ. ส.ส. นอกจากนั้นก็ไม่ค่อยมีมากเท่าช่วงเลือกตั้ง” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“สื่อประชาสัมพันธ์ต้องมีการปรับปรุงให้ทันสมัยและเข้า กับวิถีชีวิตของประชาชน เช่น จากการประกาศตามหอ กระจายข่าวมาเป็นประกาศออกทางวิทยุ หรือปรับปรุง เนื้อหาการประชาสัมพันธ์ให้เป็นที่สนใจของชาวบ้านแต่ สอดแทรกเนื้อหาการให้ความรู้เข้าไปด้วย” (น่าน โภธิวัง, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของการส่งเสริมให้ ประชาชนได้รับความรู้การเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย คือ สื่อที่ใช้ในการสื่อสารความรู้ปัจจุบันไม่มี ความทันสมัย ทันสถานการณ์ และเข้ากับสภาพปัจจุบัน โดยอดีตใช้การประชุมหมู่บ้าน และหอกระจายเสียงหมู่บ้าน ปัจจุบันก็ยังคงใช้อยู่” (โพ จักรสาร, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>4. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง</p>	<p>“ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด อีกอย่างหนึ่งของการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ การที่ชาวบ้านบางส่วนยังไม่ให้ความสนใจที่จะรับรู้โดยสมัครใจ ส่วนใหญ่ได้รับรู้เพราะการบังคับ เช่น ที่ประชุมหมู่บ้าน และการกระจายเสียงของหมู่บ้าน เพราะชาวบ้านยังต้องตื่นนอนทำมาหากิน และให้ความสำคัญกับการประกอบอาชีพมากกว่าการเมืองการปกครอง” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การให้ความรู้เรื่องนี้ส่วนใหญ่จะมีการประชาสัมพันธ์กันมากในช่วงเลือกตั้งเท่านั้น นอกจากนั้นก็มีแต่ไม่มากเท่าช่วงที่มีการเลือกตั้ง ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้กับประชาชนได้รับทราบ” (กิจจาทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“สื่อหรือเครื่องมือที่ให้ความรู้เรื่องการเมืองการปกครองมีการนำเสนอที่เข้าใจยากสำหรับประชาชน และการประชาสัมพันธ์ในเรื่องดังกล่าวยังขาดความต่อเนื่อง จะมีมากก็ในช่วงของการเลือกตั้งเท่านั้น” (กานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แม้จะมี กทศ. แต่ก็ยังมีอีกหลายหน่วยงานที่มีหน้าที่สนับสนุนในเรื่องนี้ แต่ปัจจุบันยังขาดการบูรณาการการทำงานในด้านนี้เข้าเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในการให้ความรู้กับประชาชน” (สุรินทร์ เมืองเส้น, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.9 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
4. ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยมีอะไรบ้าง	“ประชาชนไม่เข้าใจหลักการสำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมองจากการเลือกตั้งในระดับต่างๆ ประชาชนยังตัดสินใจเลือกโดยระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์มากกว่าจะตัดสินใจโดยพิจารณาจากคุณสมบัติและผลงานของผู้สมัคร” (สร้อยชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) ปัญหาอุปสรรค

(1) ประชาชนขาดความกระตือรือร้นที่จะรับทราบและทำความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากต้องดิ้นรนในการทำมาหากินและประกอบอาชีพเลี้ยงครอบครัวมากกว่าจะสนใจในเรื่องของการเมืองการปกครอง

(2) การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยจะมีมากในช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น แต่ช่วงหลังจากนั้นจะมีไม่มากทำให้ขาดความต่อเนื่องในการให้ความรู้กับประชาชน

2) ข้อจำกัด

สื่อประชาสัมพันธ์ให้ความรู้กับประชาชนยังมีรูปแบบเดิม ไม่ทันกับสถานการณ์ปัจจุบัน เช่น การประชาสัมพันธ์ตามหอกระจายข่าว การชี้แจงที่ประชุมหมู่บ้าน เป็นต้น

สรุปได้ว่า ประชาชนยังขาดความกระตือรือร้นที่จะทำความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เนื่องจากต้องดิ้นรนในการทำมาหากินและประกอบอาชีพ และที่สำคัญการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยยังขาดความต่อเนื่องส่วนใหญ่จะมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้มากในช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้งทั้งในระดับท้องถิ่นหรือระดับชาติแต่หลังจากการเลือกตั้งเสร็จสิ้นก็จะมีไม่มากเท่าช่วงเลือกตั้ง ไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย เนื่องจากประชาชนขาดความต่อเนื่องในการได้รับความรู้และข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ

ตอนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนา
ศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

5.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.10 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนา
ศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านต่อกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบ
ข้อบังคับของหมู่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>1. แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนา ศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านต่อ กระบวนการหรือวิธีการจัดทำ ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน</p>	<p>“ต้องกระตุ้นให้ชาวบ้านรู้ว่าการมาร่วมกันจัดทำกฎ หมู่บ้านเขาจะได้รับประโยชน์จากการมีกฎกติกาในการอยู่ ร่วมกันและทำให้หมู่บ้านเกิดความสงบเรียบร้อยมากขึ้น” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“จะต้องแจ้งและย้าให้ชาวบ้านทุกครัวเรือนเข้าร่วมเวลาจะ ทำกฎของหมู่บ้านเมื่อทุกคนเข้าร่วมก็จะได้ช่วยกันคิดว่าจะ เอาอย่างไรและเมื่อใช้กฎหมู่บ้านทุกคนก็จะปฏิบัติตาม” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่ต้องอธิบายให้ชาวบ้านเข้าใจว่าการเข้าร่วมกัน จัดทำกฎหมู่บ้านจะมีผลกระทบกับเขาและหมู่บ้านเราอย่างไร เพื่อสร้างจุดสนใจให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมให้มากขึ้น” (กัญณภัทร์ รักษัธานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การจัดทำกฎหมู่บ้านต้องทำให้ชาวบ้านคิดว่าเป็นเรื่องที่มี ความสำคัญต่อชาวบ้านและหมู่บ้านโดยรวมซึ่งชาวบ้านต้อง เข้าร่วมทำและปฏิบัติร่วมกัน” (ปรานอม การิยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“เราต้องทำให้ชาวบ้านเห็นว่ากฎหมู่บ้านใช้ได้จริงและมี ประโยชน์กับหมู่บ้านถ้าทุกคนเข้าร่วมกันจัดทำและปฏิบัติ ตามกันทุกคนหมู่บ้านก็จะสงบสุข” (บุญทรง ณ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>1. แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนา ศักยภาพของ ผู้ใหญ่บ้าน ต่อ กระบวนการหรือวิธีการจัดทำ ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน</p>	<p>“ผู้นำก็ต้องถือปฏิบัติตามกฎระเบียบของหมู่บ้านอย่างเคร่งครัดเพื่อให้ชาวบ้านเห็นว่าผู้นำยังต้องปฏิบัติตามก็จะทำให้กฎหมู่บ้านมีความน่าเชื่อถือและชาวบ้านก็จะปฏิบัติตาม” (น่าน โปธิวงษ์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“เราก็ต้องสร้างความเข้าใจกับชาวบ้านว่าการมีระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านจะเป็นการแก้ไขปัญหาในเบื้องต้นของหมู่บ้านก่อนที่จะนำเรื่องไปแก้ปัญหที่สถานีตำรวจหรือศาล” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ทำอย่างไรที่จะหาจุดรวมที่เป็นปัญหาของหมู่บ้านมาเป็นตัวนำในการจุดประกายให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำกฎระเบียบหมู่บ้านให้มากกว่าเดิม” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านต้องอดทนถ้าวันนี้ชาวบ้านมาไม่มากเราก็ยังไม่ดำเนินการจัดทำกฎระเบียบของหมู่บ้านแล้วนัดประชุมกันใหม่ถ้ามาตามเป้าหมายเราจึงจะดำเนินการจัดทำกฎของหมู่บ้าน” (กิจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านต้องทำให้กฎหมู่บ้านมีความน่าเชื่อถือและได้รับความศรัทธาจากชาวบ้าน และสามารถใช้แก้ปัญหาหมู่บ้านได้จริงก็จะทำให้ชาวบ้านเห็นความสำคัญและเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำกฎหมู่บ้าน” (ถานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่คิดว่าอะไรคือปัญหาจะแก้ปัญหและป้องกันอย่างไร แล้วร่วมกันจัดทำกฎของหมู่บ้านเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหของหมู่บ้าน” (สุรินทร์ เมืองเส้น, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.10 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
1. แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนา ศักยภาพของ ผู้ใหญ่บ้าน ต่อ กระบวนการหรือวิธีการจัดทำ ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน	“ถ้าจะให้กฎหมายหมู่บ้านมีประสิทธิภาพมากขึ้นกว่าเดิมต้องให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนจัดทำทุกขั้นตอนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมร่าง กฎหมู่บ้าน ให้ความเห็นชอบร่วมกัน และถือปฏิบัติร่วมกัน โดยเคร่งครัด” (สรลชนนท์ วงศ์นนท์, สัมภาษณ์ 2555)

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าแนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนา ศักยภาพของ ผู้ใหญ่บ้านต่อกระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านแยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) แนวทางแก้ไขปัญหา

(1) ให้ความรู้กับประชาชนว่าระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านเป็นกฎกติกาในการ อยู่ร่วมกันของสมาชิกในหมู่บ้าน ทำให้ทุกคนอยู่ร่วมกันด้วยความสงบสุขและภายใต้กฎกติกา เดียวกัน

(2) การบังคับใช้ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านจะต้องปฏิบัติต่อทุกคนด้วยความ เสมอภาคเพื่อสร้างความน่าเชื่อถือและศรัทธาจากประชาชนว่าจะได้รับความยุติธรรมจากระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกัน

(3) สร้างประเด็นร่วมที่เป็นปัญหาสำคัญและมีผลกระทบต่อประชาชนในหมู่บ้านมา เป็นประเด็นนำในการสร้างความสนใจให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับ ของหมู่บ้านตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมจัดทำระเบียบข้อบังคับ และถือปฏิบัติร่วมกัน

2) แนวทางพัฒนา ศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านต้องถือปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน โดยเคร่งครัด เพื่อเป็น ต้นแบบให้กับประชาชน ในการสร้างความน่าเชื่อถือและศรัทธาจากประชาชนทำให้ระเบียบ ข้อบังคับของหมู่บ้านสามารถบังคับใช้ได้อย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

สรุปได้ว่า การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านจะต้องเป็น กติกาในการอยู่ร่วมกันของประชาชนในหมู่บ้านบนพื้นฐานของความมีเหตุมีผล การบังคับใช้และให้ ความคุ้มครองกับทุกคนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลบางกลุ่ม และที่ สำคัญการได้มาซึ่งระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านต้องมาจากการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในการ จัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านและสามารถสมานข้อแย้งในหมู่บ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ตารางที่ 4.11 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนา ศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>2. แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนา ศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน</p>	<p>“การที่จะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมคิด ร่วมทำ การดำเนินโครงการและกิจกรรม ตลอดจนการ ดำเนินงานในหมู่บ้าน ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านจะต้องสร้าง เวทีทั้งในระดับที่ประชุมหมู่บ้าน ระดับคุ้ม และระดับกลุ่มย่อย เพื่อเป็นเวทีในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วม ในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหาความต้องการ และ ผู้ใหญ่บ้านต้องสร้างความมั่นใจและศรัทธาจากชาวบ้านว่าสิ่ง ที่ชาวบ้านแสดงความคิดเห็น ปัญหาความเดือดร้อน และสิ่ง ที่ชาวบ้านต้องการ จะได้รับการตอบสนองด้วย” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“บางครั้งชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการประชุมน้อย เนื่องจากบางทีสิ่งที่ชาวบ้านเสนอปัญหา เสนอความต้องการ และแสดงความคิดเห็น เกี่ยวกับทุกเรื่องในหมู่บ้าน แต่ไม่ได้ รับความสนใจหรือได้รับการสนองตอบตามที่ชาวบ้าน ต้องการ ดังนั้น ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องมึวิธีการในรวบรวมข้อ เรียกร้อง และความต้องการของชาวบ้านมาทำเป็นโครงการ หรือกิจกรรมที่สอดคล้องกับปัญหา ความต้องการของ ประชาชน” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การจะให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมประชุมเพื่อระดมความคิด ระดมปัญหา และร่วมตัดสินใจว่าจะทำอะไรในหมู่บ้าน ก็ต้องมีการประชาสัมพันธ์รายละเอียดที่จะให้ชาวบ้านร่วม ตัดสินใจให้ชาวบ้านทราบล่วงหน้า 3 วัน แล้วค่อยประชุมก็ จะทำให้ชาวบ้านมีเวลาได้คิดและจะเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น” (กัญณภัทร์ รัชชธานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>2. แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน</p>	<p>“ถ้าจะให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจผู้ใหญ่บ้านก็ต้องให้ความสำคัญกับทุกความเห็นของชาวบ้านและรับฟังทุกเรื่องที่เสนอและนำไปประกอบการตัดสินใจจริงๆ” (ปรานอม การยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านส่วนใหญ่ก็เข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจเพราะโครงการส่วนใหญ่ก็มีผลกระทบกับทุกคนและได้รับประโยชน์กันทุกคนจึงเข้ามาร่วมประชุม” (บุญทรง ฅ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนรับบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคมว่ามีบทบาทอะไรบ้าง เช่น การเข้าร่วมประชุม การร่วมกิจกรรม และรับรู้ว่าจะได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบกับตนเองอย่างไรในการที่ไม่เข้าร่วมตัดสินใจดำเนินงานโครงการต่างๆ ในหมู่บ้าน” (น่าน โพธิ์วัง, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“เราจะต้องช่วยกันทำความเข้าใจกับชาวบ้าน ว่าเป็นบทบาทหน้าที่ของชาวบ้านในฐานะเป็นสมาชิกของหมู่บ้านและสังคม ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้านในทุกๆ ด้าน เพราะผู้ที่ได้รับผลประโยชน์และผลกระทบคือตัวชาวบ้านเอง และเราจะต้องหาประเด็นที่เป็นปัญหาร่วมหรือปัญหาที่มีผลกระทบกับคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน มาเป็นประเด็นในการกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา และความ ต้องการของชาวบ้าน และที่สำคัญเราต้องมีการสร้างอาชีพหรือความมั่นคงทางรายได้ให้แก่ชาวบ้านควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานหมู่บ้าน” (บุญเทียม จูมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.11 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>2. แนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน</p>	<p>“เราจะต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพและรายได้ที่มั่นคงควบคู่ไปกับการสร้างจิตสำนึกที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานหมู่บ้าน ตั้งแต่การร่วมคิด ร่วมทำ และร่วมตรวจสอบ” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้าน เราต้องมีความจริงใจและจริงใจที่รับฟังความคิดเห็น ปัญหา ความต้องการที่ประชาชนเสนอมา มาเป็นข้อมูลในการดำเนินโครงการหรือกิจกรรม เพื่อให้ชาวบ้านเกิดความมั่นใจและมั่นใจว่าสิ่งที่ชาวบ้านเสนอมาจะได้รับการตอบสนอง” (กิจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“เสริมสร้างให้ประชาชนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในฐานะสมาชิกของสังคม ที่จะต้องเข้ามามีส่วนร่วมในการรับรู้และตัดสินใจดำเนินโครงการของหมู่บ้าน เนื่องจากมีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเอง” (ภานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การจัดประชุมบางทีก็ต้องคำนึงถึงการทำมาหากินของชาวบ้านว่าเขาวางตอนไหนเราก็จัดประชุมเวลานั้น บางบ้านอาจประชุมเช้าตรู่และบางบ้านอาจประชุมตอนค่ำ ถ้าเราคำนึงถึงเรื่องนี้ก็จะทำให้ชาวบ้านเข้าร่วมประชุมในเรื่องต่างๆ ของหมู่บ้านมากขึ้น” (สุรินทร์ เมืองเดิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“สร้างเวทีระดับหมู่บ้านอย่างต่อเนื่องในการรับฟังความคิดเห็น ปัญหา และความต้องการของประชาชนก่อนที่จะมีการจัดทำโครงการหรือกิจกรรมในหมู่บ้าน เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมคิด และร่วมตัดสินใจในการดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน คู่กับการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักบทบาทหน้าที่ในฐานะเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน” (สรลชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าแนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาศักยภาพ ผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรม ต่างๆ ในหมู่บ้านแยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) แนวทางแก้ไขปัญหา

(1) ผู้ใหญ่บ้าน ต้องสร้างเวทีทั้งในระดับที่ประชุมหมู่บ้าน ระดับคุ้ม และระดับ กลุ่ม เพื่อให้ประชาชนได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา และความต้องการ เพื่อเป็น ข้อมูลประกอบการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

(2) ส่งเสริมให้ประชาชนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของตนเอง ในการเป็นสมาชิกของหมู่บ้าน และได้รับผลประโยชน์หรือผลกระทบจากการเข้ามามีส่วนร่วม ตัดสินใจในการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

(3) การหาประเด็นปัญหาที่มีผลกระทบต่อคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน มาเป็นหัวข้อในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหา ความต้องการ และแนวทางในการแก้ไขปัญหา เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน และที่สำคัญสิ่งที่ประชาชน เสนอปัญหาและความต้องการ ผู้ใหญ่บ้านต้องรวบรวมมาเป็นข้อมูลในการแก้ปัญหาและจัดทำ โครงการหรือกิจกรรมสนองปัญหาและความต้องการของชาวบ้านด้วย จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและ ศรัทธาจากประชาชน และให้ความสำคัญกับการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน

(4) สร้างอาชีพและรายได้ที่มั่นคงให้กับประชาชน ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน ตั้งแต่กระบวนการร่วมกันระดมความคิด เห็น เสนอปัญหาความต้องการ การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

2) แนวทางพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่รวบรวมผลประโยชน์ของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน นำเสนอไปยังหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อสนองตอบต่อข้อ เรียกร้องและความต้องการของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน

สรุปได้ว่า การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ผู้ใหญ่บ้านต้องให้ความสำคัญกับการเข้า มามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ด้วยความเท่าเทียมกัน และส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองในการเป็นสมาชิกหมู่บ้านที่จะต้องเข้ามามี ส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของตนเอง และที่สำคัญผู้ใหญ่บ้านต้องปรับตัวให้สามารถเผชิญกับการขยายตัวของ การเข้ามามีส่วนร่วมของ ประชาชนในการบริหารจัดการหมู่บ้านในทุกด้าน และสามารถสมานข้อขัดแย้ง รวบรวม ผลประโยชน์ ความต้องการและปัญหาของประชาชนไปสู่การบริหารจัดการได้อย่างมีประสิทธิภาพ

5.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน

ตารางที่ 4.12 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนา ศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>3. แนวทางแก้ไขปัญหา และ พัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการ ให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการ ติดตาม กำกับดูแล และ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของ ผู้ใหญ่บ้าน</p>	<p>“ให้ความรู้กับชาวบ้านว่าเขาสามารถตรวจสอบการทำงานของ ผู้ใหญ่บ้านได้ทุกเรื่องทั้งตามที่กฎหมายปกครองท้องถิ่น กำหนด หรือในส่วนที่กฎหมายไม่ได้กำหนดก็ตรวจสอบได้ เพราะผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของชาวบ้าน ดังนั้นชาวบ้าน สามารถตรวจสอบการทำงานได้” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ปัจจุบันชาวบ้านมีอะไรก็ตามผู้ใหญ่บ้านในที่ประชุมอยู่แล้ว ก็เป็นการตรวจสอบการทำงานไปในตัว” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“การตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้าน ควรมี คณะกรรมการตรวจสอบของหมู่บ้านที่มีหน้าที่ในการตรวจสอบ การทำงานของผู้ใหญ่บ้านโดยตรงและให้ชาวบ้านเป็นผู้เสนอ” (กัญฉภัทร์ รัชชานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ชาวบ้านต้องมีความรู้ว่าจะสามารถตรวจสอบการทำงานของ ผู้ใหญ่บ้านได้ทางไหน กฎหมายปกครองท้องถิ่นว่าอย่างไร วิธีการตรวจสอบเป็นอย่างไร จึงจะทำให้ชาวบ้านไม่เกรงใจที่จะ เข้าไปตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน” (บุญทรง ณ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>3. แนวทางแก้ไขปัญหา และ พัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน</p>	<p>“บางทีการที่ชาวบ้านต้องทำมาหากินเลี้ยงครอบครัวก็ไม่สนใจที่จะตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านสักเท่าไร? เข้ามาก็ไปไร่ไปสวน ไปทำงานก่อสร้าง ตอนเย็นมีดค้ำก็กลับบ้าน ถ้าชาวบ้านมีอาชีพและรายได้ที่ดีก็จะทำให้ชาวบ้านหันมาสนใจการทำหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านมากขึ้น” (น่าน โปธิวัจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ประชาสัมพันธ์หรือให้ความรู้กับชาวบ้านทราบเกี่ยวกับช่องทางหรือแนวทางตามกฎหมายที่กำหนดให้สามารถตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่ของรัฐและผู้ใหญ่บ้านได้ ว่ามีวิธีการและขั้นตอนการดำเนินการอย่างไร” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านต้องมีความอดทนและใจกว้างกล้ารับการตรวจสอบจากชาวบ้านทุกเรื่องในการทำหน้าที่ ไม่ว่าจะเป็เวทีประชุมหมู่บ้านก็ต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านสามารถสอบถามข้อสงสัยได้ หรือจะเข้าไปพูดคุยพบปะที่บ้านของผู้ใหญ่ก็ได้ตลอดเวลา” (โพ สารจักร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ส่งเสริมให้ชาวบ้านใช้เวทีการประชุมหมู่บ้านที่มีเป็นประจำทุกเดือนเป็นเวทีที่ใช้ในการตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านและคณะกรรมการหมู่บ้าน หรือแก้ไขปัญหาต่างๆ ของหมู่บ้านอย่างจริงจังและต่อเนื่อง” (กัจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ต้องให้ความรู้กับชาวบ้านว่าเขามีสิทธิที่จะตรวจสอบการทำหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านได้ ไม่เป็นเรื่องที่ผิด แต่เป็นการช่วยกันสอดส่องดูแลให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเป็นไปเพื่อประโยชน์ของประชาชน” (ภานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.12 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
3. แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน	<p>“การตรวจสอบการทำงานผู้ใหญ่บ้านปัจจุบันก็สามารถทำได้อยู่แล้วทั้งสอบถามในที่ประชุมประจำเดือนหมู่บ้าน หรือจะทำหนังสือถึงอำเภอให้มาตรวจสอบก็ได้ ผมคิดว่าปัจจุบันก็ทำอยู่แล้ว” (สุรินทร์ เมืองเส้น, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชน ก็ต้องพร้อมที่จะรับการตรวจสอบจากประชาชนทุกเรื่องที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณ การปฏิบัติหน้าที่ และการดำเนินโครงการต่างๆ ในหมู่บ้านทางอำเภอก็จะเน้นย้ำอยู่เสมอให้ผู้ใหญ่บ้านทำงานด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้” (สรัดชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าแนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านแยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) แนวทางแก้ไขปัญหา

(1) ส่งเสริมให้เวทีการประชุมหมู่บ้านเป็นเวทีในการตรวจติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

(2) ให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับแนวทางการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด

2) แนวทางพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนต้องเปิดใจรับและให้โอกาสประชาชนสามารถเข้ามาติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

สรุปได้ว่า การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ผู้ใหญ่บ้านต้องเปิดรับการควบคุม กำกับ และตรวจสอบจากประชาชน เนื่องบทบาทของผู้ใหญ่บ้านเป็นทั้งเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นตัวแทนของหน่วยงานราชการและรัฐบาลนโยบายไปปฏิบัติให้บังเกิดเป็นผลสำเร็จในพื้นที่หมู่บ้าน และอีกบทบาทหนึ่งของการเป็นตัวแทนที่มาจาก การเลือกของประชาชนต้องทำงานเพื่อสนองต่อความต้องการของประชาชนที่เลือกมา จึงต้องพร้อมรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน

5.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ตารางที่ 4.13 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนา ศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ การเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>4. แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย</p>	<p>“ต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง และจริงจัง และสร้างเวทีเสวนา เพื่อให้ประชาชนเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับหลักการของการปกครองในระบอบประชาธิปไตยนำมาใช้ในการบริหารงานหมู่บ้านควบคู่กับการส่งเสริมอาชีพและสร้างรายได้ที่มั่นคงให้กับประชาชน ตลอดจนสร้างจิตสำนึกให้ประชาชนว่าเรื่องการเมืองการปกครองเป็นเรื่องใกล้ตัวและมีผลกระทบกับชีวิตและความเป็นอยู่ของประชาชน” (บรรจง มหาวงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ถ้าเรามีอาชีพที่ดี รายได้ที่ดี และครอบครัวอยู่ดีกินดี ก็จะทำให้มีเวลาที่จะสนใจและหาความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองมากขึ้น” (กัญฉกรภัทร์ รัชชานิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“พัฒนาสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้แก่ชาวบ้านให้มีความทันสมัยกับยุคปัจจุบัน ใกล้ตัวชาวบ้าน และเป็นที่น่าสนใจของชาวบ้านมากขึ้น” (บุญทรง ฌ น่าน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“อาชีพและรายได้ต้องมั่นคงก่อนชาวบ้านถึงจะสนใจเรื่องการเมืองการปกครองมากขึ้น” (ปรานอม การิยศ, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>4. แนวทางแก้ไขปัญหา และ พัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการ ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ ความเข้าใจการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย</p>	<p>“ชาวบ้านมีความสนใจที่จะเรียนรู้เกี่ยวกับการเมืองการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยแต่ด้วยการที่ชาวบ้านต้อง คิ่รณในการทำมาหากินในการหาเลี้ยงครอบครัว จึงให้ ความสำคัญกับการทำมาหากินมากกว่าการเรื่องการเมืองการ ปกครอง ดังนั้น ต้องสร้างความมั่นคงทางรายได้และอาชีพ ควบคู่กับการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง” (ภัทรกร สอนใจ, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องให้ความสำคัญกับผู้ใหญ่บ้าน ในฐานะเป็นสื่อกลางที่นำความรู้เกี่ยวกับการเมืองการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยไปเผยแพร่ให้แก่ประชาชน ในหมู่บ้าน ด้วยการเพิ่มพูนความรู้เรื่องดังกล่าวให้แก่ ผู้ใหญ่บ้านอย่างจริงจังและต่อเนื่อง สามารถนำไปเผยแพร่ได้ อย่างมีประสิทธิภาพ” (น่าน โพธิ์วัง, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“พัฒนาสื่อที่ใช้ในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการ ปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนให้มีความ ทันสมัย ทันสถานการณ์ และเข้ากับสภาพปัจจุบัน เช่น ห้องสมุดของหมู่บ้าน อินเทอร์เน็ตหมู่บ้าน ที่สามารถให้ ความรู้ได้ตลอดเวลา” (โพ จักรสาร, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ผู้ใหญ่บ้านจะต้องมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยที่เป็นแก่นแท้และหลักการที่สำคัญ จริงๆ ที่จะสามารถมาถ่ายทอดให้กับชาวบ้านอย่างถูกต้อง ส่วนชาวบ้านเราก็ต้องมีการสร้างเวทีเรียนรู้การเมืองการ ปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยให้ชาวบ้านเรียนรู้ ประสบการณ์จริง มากกว่าการอบรมและประชาสัมพันธ์ให้ ความรู้เพียงอย่างเดียว และที่สำคัญชาวบ้านยังให้ความสำคัญ กับการทำมาหากินมากกว่าที่จะสนใจเรื่องดังกล่าว” (บุญเทียม จุมปา, สัมภาษณ์ 2555)</p>

ตารางที่ 4.13 (ต่อ)

ประเด็นสัมภาษณ์	ข้อมูลสัมภาษณ์
<p>4. แนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย</p>	<p>“การให้ความรู้ต้องอย่างต่อเนื่อง ไม่ทำเฉพาะช่วงของการจัดการเลือกตั้ง และที่สำคัญต้องต่อยอดความรู้ในเรื่องนี้ให้แก่ผู้ใหญ่บ้านให้มากขึ้น เพื่อสามารถนำมาถ่ายทอดให้ชาวบ้านได้รับทราบอย่างถูกต้องต่อไป” (กิจจา ทองสุข, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องมาส่งเสริมเพิ่มพูนความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง เพราะผู้ใหญ่บ้านเป็นสื่อกลางที่จะนำความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยไปเผยแพร่ให้แก่ประชาชนในพื้นที่หมู่บ้าน รวมทั้งการพัฒนาสื่อประชาสัมพันธ์ให้มีความทันสมัยทันสถานการณ์ปัจจุบัน” (ภานุพันธ์ ศรีนวน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“มีการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ไม่ทำเฉพาะในช่วงที่มีการเลือกตั้งเท่านั้น” (สุรินทร์ เมืองเดิน, สัมภาษณ์ 2555)</p> <p>“ส่งเสริมให้ประชาชนเข้าใจหลักการสำคัญของการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะการเลือกตั้งในระดับต่างๆ ให้พิจารณาผู้สมัครจากผลงาน การมีคุณธรรมจริยธรรมมากกว่าการเห็นแก่อามิสสินจ้างหรือการที่เคยให้การช่วยเหลือกันมามาก่อน” (สรลชนันท์ วงศ์นันท์, สัมภาษณ์ 2555)</p>

จากข้อมูลผู้ให้สัมภาษณ์ สรุปได้ว่าแนวทางแก้ไขปัญหา และพัฒนาศักยภาพ ผู้ใหญ่บ้านในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยแยกเป็น 2 ประเด็นดังนี้

1) แนวทางแก้ไขปัญหา

(1) ส่งเสริมให้ประชาชนมีอาชีพและการทำมาหากินที่มั่นคง ควบคู่กับการส่งเสริม ให้ประชาชนได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

(2) การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย แก่ประชาชนต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องและจริงจัง

(3) สร้างเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน และ ประชาชนในหมู่บ้าน เกี่ยวกับหลักการสำคัญของการดำรงชีวิตตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอย่าง สม่่าเสมอและต่อเนื่อง

2) แนวทางพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน

การสนับสนุนให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ให้แก่ผู้ใหญ่บ้านอย่างต่อเนื่องและจริงจังในฐานะเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดความรู้ให้กับประชาชน ในหมู่บ้าน

สรุปได้ว่า การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่เป็นสื่อกลางให้ ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและจริงจังทั้งในช่วงมีการ จัดการเลือกตั้งและหลังจากเสร็จสิ้นการเลือกตั้งในทุกระดับ เพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจที่ ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย และที่สำคัญต้องส่งเสริมให้ประชาชน สามารถประกอบอาชีพและมีรายได้ที่มั่นคง เพื่อกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหาร จัดการหมู่บ้านในทุกด้าน และมีความสนใจมากขึ้นในการรับรู้และทำความเข้าใจเรื่องการเมือง การปกครองในระบอบประชาธิปไตย

บทที่ 5

สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง “ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย: กรณีศึกษาบ้านกิวป่าห้า ตำบลถืมตอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน” ผู้ศึกษาจะนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลในประเด็นสำคัญมานำเสนอโดยจำแนกออกเป็นสามส่วน คือ สรุปการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. สรุปการวิจัย

1.1 วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 2) เพื่อศึกษาปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย
- 3) เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

1.2 วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ใช้ระเบียบวิธีการวิจัยเป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Sources) ใช้การเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากกลุ่มประชากรตัวอย่างที่ทำการเลือกโดยเฉพาะเจาะจง ประกอบด้วย กลุ่มตัวอย่างข้าราชการส่วนภูมิภาค คือ ปลัดอำเภอผู้ประสานงานประจำตำบล 1 คน กลุ่มตัวอย่างผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น คือ นายกองค้การบริหารส่วนตำบล 1 คน กลุ่มตัวอย่างข้าราชการส่วนท้องถิ่น คือ ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน กลุ่มตัวอย่างกำนัน 1 คน กลุ่มตัวอย่างผู้ใหญ่บ้าน 4 คน กลุ่มตัวอย่างคณะกรรมการหมู่บ้าน 2 คน และกลุ่มตัวอย่างประชาชน 2 คน โดยกลุ่มตัวอย่างกระจายอยู่ในพื้นที่ตำบลและหมู่บ้าน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างและการสังเกตการณ์กลุ่มประชากรตัวอย่างในพื้นที่ ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Sources) ใช้วิธีการเก็บและรวบรวมข้อมูลโดยการวิจัยทางเอกสาร โดยเอกสารข้อมูลต่างๆ

ที่เป็นผลงานวิจัย วิทยานิพนธ์ วารสาร หนังสือพิมพ์ บทความ ผลสำรวจ สถิติ และเอกสารทางวิชาการ รวมทั้งข้อมูลที่รวบรวมจากอินเทอร์เน็ต

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล เนื่องจากการวิจัยเรื่องนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ การวิเคราะห์ข้อมูลจึงใช้การวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Method)

1.3 ผลการวิจัย

จากการดำเนินการตามขั้นตอนของการวิจัย เรื่อง ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย: กรณีศึกษาบ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ปรากฏผลการศึกษาวิจัยแยกตามวัตถุประสงค์ดังนี้

1.3.1 ผลการวิจัยผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย แยกเป็น 5 ประเด็นดังนี้

1) **ประวัติ บุคลิกภาพ และแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านบ้านกิ้วป่าห้า** แยกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

(1) **ประวัติของผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิ้วป่าห้า** พบว่า ผู้ใหญ่บ้านก่อนข้างจะเป็นผู้ที่มีความพร้อมทั้งทางด้านประสบการณ์การทำงาน จากการที่เคยเข้ารับราชการทหารผ่านการฝึกทั้งภาคปฏิบัติในภาคสนามและการที่ต้องอยู่ในระเบียบวินัยอย่างเข้มงวดในค่ายทหารกว่า 2 ปี และการทำงานในบริษัทเอกชนที่ต้องดูแลพนักงานกว่า 1,000 ชีวิต และรถบรรทุกกว่า 400 คัน ด้านครอบครัว อาศัยอยู่กับภรรยาและลูกชาย โดยการใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงปลูกและเลี้ยงทุกอย่างที่ครอบครัวต้องใช้ในการบริโภคและเหลือก็สามารถแบ่งปันให้กับบุคคลอื่นได้ ส่วนความมั่นคงด้านการเงิน มองจากการทำงานกับบริษัทเอกชนมาเป็นระยะเวลาเกินกว่า 15 ปี สามารถเก็บออมเงินและสะสมทรัพย์สินในระดับหนึ่ง ทำให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถอุทิศทั้งเวลาและความคิดไปกับการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างเต็มที่

การก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ.2550 ภายใต้บทบัญญัติของพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ที่กำหนดให้ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในตำแหน่งคราวละ 5 ปี มาสิ้นสุดวาระการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านสมัยแรกในวันที่ 1 เมษายน 2555 ด้วยการขอลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านและได้รับการเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านอีกสมัยในวันที่ 27 เมษายน 2555 ดำรงตำแหน่งจนถึงปัจจุบัน และอนาคตหลังจากครบวาระการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านในปี พ.ศ.2561 ผู้ใหญ่บ้านได้วางตัวบุคคลที่จะอาสาประชาชนเข้ามาทำหน้าที่ในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน โดยการถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ตามกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านนอกเหนือจากที่กฎหมายกำหนด เพื่อเป็นการเรียนรู้แนวคิดและการปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้าน เช่น การเป็นตัวแทนผู้ใหญ่บ้าน

เข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับประชาชนในหมู่บ้าน การนำปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนไปแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ การเป็นประธานประชุมหมู่บ้าน การประสานงานและติดต่อราชการกับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นต้น ให้กับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลที่จะขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านต่อจากตนเองหลังจากครบวาระการดำรงตำแหน่ง

(2) *บุคลิกภาพของผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิวป่าห้ำ* พบว่า ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่คิดเร็ว ทำเร็ว และลงมือทำงานทันที ทำให้การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมบางอย่างผู้ใหญ่บ้านก็ใช้อำนาจในฐานะหัวหน้าผู้ปกครองราษฎรในหมู่บ้าน ตัดสินใจดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านเพียงผู้เดียว โดยไม่ฟังเสียงทักท้วงจากประชาชนและผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะจากประชาชนผ่านเวทีการประชุมหมู่บ้าน โดยคิดว่าโครงการหรือกิจกรรมที่ตัดสินใจเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมมากกว่าจะเป็นประโยชน์ต่อตนเอง สามารถจะอธิบายและชี้แจงให้ประชาชนรับทราบในภายหลังได้ บุคลิกภาพดังกล่าวส่วนหนึ่งน่าจะมาจากการเคยรับราชการทหารที่ต้องใช้ชีวิตอยู่ภายใต้กฎระเบียบและวินัยอย่างเข้มงวดและการทำงานบริษัทเอกชนที่ต้องควบคุมพนักงานกว่า 1,000 คน ทำให้มีบุคลิกภาพที่เด็ดขาด และกล้าตัดสินใจในสิ่งที่ตนเองคิดว่าถูกต้องและเกิดประโยชน์ต่อหมู่บ้าน แต่อีกด้านหนึ่งผู้ใหญ่บ้านมีอุปนิสัยเป็นคนใจกว้าง ยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อวิพากษ์วิจารณ์ที่เป็นเหตุเป็นผลจากบุคคลอื่นในสิ่งที่ถูกต้องและเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

(3) *ข้อมูลแนวทางการปฏิบัติหน้าที่* พบว่า ผู้ใหญ่บ้านปฏิบัติหน้าที่แบบเชิงรุกเข้าถึงปัญหามากกว่าจะให้ปัญหาเข้ามาหาตัวเองหรือให้ประชาชนเข้ามาบอกปัญหา โดยการเข้าไปพูดคุย พบปะประชาชนถึงบ้านในตอนเย็นหรือตอนเช้าช่วงที่ประชาชนมีเวลาว่างเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการเสนอปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการของประชาชน และความคิดเห็นต่อการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้เข้าไปหาเอง การปฏิบัติหน้าที่เน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน โดยให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกันคิดและลงมือทำร่วมกัน โดยคิดถึงประโยชน์ของหมู่บ้านมากกว่าประโยชน์ส่วนตัว ใช้เวทีการประชุมของหมู่บ้านที่มีการประชุมเป็นประจำทุกเดือนเป็นจุดระดมความคิดเห็นปัญหาและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน ปัญหาและความต้องการไหนที่สามารถแก้ไขปัญหानะดับหมู่บ้านได้ก็จะมอบหมายให้คณะกรรมการหมู่บ้าน ที่แบ่งออกเป็นคณะทำงานด้านต่างๆ ประกอบด้วย คณะทำงานด้านอำนวยการ คณะทำงานด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย คณะทำงานด้านแผนพัฒนา คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจ คณะทำงานด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุข และคณะทำงานด้านการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เช่น ประชาชน

มีปัญหาประสพภัยหนาวก็จะมอบหมายให้คณะทำงานด้านสังคมสิ่งแวดล้อมและสาธารณสุขเข้าไปสำรวจ ประชาชนมีปัญหาเรื่องทุนในการประกอบอาชีพก็จะมอบหมายให้คณะทำงานด้านส่งเสริมเศรษฐกิจเข้าไปดูว่าจะให้เขาเข้าถึงแหล่งทุนยังไง อาทิ กองทุนหมู่บ้าน กองทุนกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น ส่วนปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการที่เกินศักยภาพของหมู่บ้านที่จะดำเนินการก็จะมอบหมายให้คณะทำงานด้านแผนพัฒนาจัดทำโครงการหรือกิจกรรมส่งให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและส่วนราชการที่รับผิดชอบต่อไป แนวทางการให้ความช่วยเหลือประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนจากภัยต่างๆ เช่น การรับผ้าห่มกันหนาวจากหน่วยงานต่างๆ ที่เข้ามาช่วยเหลือจะมีการจัดทำทะเบียนเป็นรายครัวเรือนโดยจัดลำดับความสำคัญของครัวเรือนที่จะได้รับก่อนหลังจากผู้ที่ยากจน ผู้สูงอายุ ผู้พิการ และคนปกติ ไปจนกว่าจะครบทุกหลังคาเรือน เป็นต้น ส่วนการช่วยเหลือจากภัยอื่นๆ ก็จะมีแนวทางการให้ความช่วยเหลือเหมือนกัน และที่สำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ของนายบรรจงฯ จะเน้นเรื่องของความโปร่งใสและตรวจสอบได้ โดยผู้ใหญ่บ้านจะไม่เข้าไปยุ่งเกี่ยวกับเรื่องการเงินของหมู่บ้าน เช่น เงินกองกลางหมู่บ้าน เงินกองทุนหมู่บ้าน เงินกองทุนออมทรัพย์ เป็นต้น โดยแต่ละกองทุนจะมอบอำนาจในการบริหารจัดการเงินกองทุนให้แก่คณะกรรมการของแต่ละกลุ่ม ตั้งแต่การรับสมาชิก การพิจารณาอนุมัติเงินช่วยเหลือสมาชิก และการเก็บรักษาเงิน แต่จะคอยกำกับดูแลการบริหารจัดการกองทุนต่างๆ ให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประโยชน์กับสมาชิกทุกคน

2) กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน พบว่าผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถดำเนินการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านได้ด้วยตนเองเพียงลำพัง โดยอาศัยอำนาจของผู้ใหญ่บ้านในฐานะหัวหน้าผู้ปกครองราษฎรในหมู่บ้านได้ เนื่องจากในหมู่บ้านแต่ละหมู่บ้านยังมีองค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน ที่มีการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบในการปฏิบัติหน้าที่อย่างชัดเจนออกเป็นคณะทำงานด้านต่างๆ เช่น ด้านอำนวยการ ด้านการปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านแผนพัฒนา เป็นต้น เพื่อช่วยเหลือและให้คำแนะนำแก่ผู้ใหญ่บ้านในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ใหญ่บ้านได้อาศัยองค์กรคณะกรรมการหมู่บ้าน เป็นจุดเริ่มต้นในการระดมความคิดเห็นในการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน เพื่อให้คณะกรรมการหมู่บ้านที่ถือว่าเป็นตัวแทนของประชาชนทุกกลุ่มในหมู่บ้าน เข้ามาคุยกันก่อนว่าแต่ละกลุ่มบ้าน (คุ้มบ้าน) ตัวแทนกลุ่มกองทุนต่างๆ (กองทุนหมู่บ้าน, กองทุนออมทรัพย์) และผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน (ผู้เฒ่าผู้แก่, ปราชญ์ชาวบ้าน) มีปัญหาอะไรที่จะนำมาเป็นประเด็นในการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน และจะมีวิธีการจัดการกับปัญหาเหล่านั้นอย่างไร เพื่อนำมาจัดทำร่างระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

การนำร่างระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านเข้าสู่การรับฟังและระดมความคิดเห็นจากที่ประชุมหมู่บ้าน โดยผู้ใหญ่บ้านจะชี้แจงถึงสภาพปัญหาของหมู่บ้าน เหตุผลที่จะต้องดำเนินการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน หลังจากนั้นก็จะเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ยกมือแสดงความคิดเห็นว่าจะเพิ่มเติมประเด็นไหนบ้าง จะตัดประเด็นไหนบ้าง ด้วยเหตุผลอะไร เพื่อให้เกิดบรรยากาศของการระดมความคิดเห็นในการสร้างกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันของประชาชนในหมู่บ้าน และที่สำคัญบางอย่างจะต้องมีผลกระทบต่อวิถีการดำรงชีวิตของประชาชนบางคน บางกลุ่มผู้ใหญ่บ้านจึงเปิดโอกาสให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ รับฟังทุกความเห็น และทุกเหตุผลมาประกอบการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน

เมื่อผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและได้ข้อสรุปจากที่ประชุมหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านจะให้ประชาชนสามารถลงมติว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบที่จะใช้ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านด้วยวิธีการลงคะแนนโดยเปิดเผย ด้วยการให้ประชาชนยกมือขึ้นเหนือศีรษะและหนึ่งคนสามารถยกมือได้หนึ่งครั้ง เพื่อหาฉันทามติว่าที่ประชุมหมู่บ้านจะเห็นชอบกับระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านหรือไม่ เมื่อเห็นชอบผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกัน โดยทำเป็นเอกสารปิดประกาศตามที่สาธารณะและการประกาศตามหอกระจายเสียงของหมู่บ้าน เพื่อบังคับใช้กับประชาชนทุกคนในหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกันและไม่สามารถเลือกปฏิบัติได้

3) การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน พบว่าผู้ใหญ่บ้าน ยังให้ความสำคัญในการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ไม่ว่าจะเป็นโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากรัฐบาลโดยตรง หน่วยงานราชการในพื้นที่ และองค์การบริหารส่วนตำบล โดยส่งเสริมให้ชาวบ้านเข้ามาเรียนรู้การจัดการตนเองในระดับหมู่บ้าน ตั้งการระดมความคิดเห็นถึงสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านว่ามีปัญหาอะไร และจะแก้ไขปัญหาอย่างไร ตลอดจนพิจารณาถึงลำดับความสำคัญของปัญหาและแนวทางแก้ไขว่าจะดำเนินการเรื่องอะไรก่อนหลัง

กระบวนการส่วนมากจะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจโดยตรงด้วยการใช้ที่ประชุมหมู่บ้านและแจ้งให้ประชาชนในหมู่บ้านอย่างน้อยครัวเรือนละ 1 คน เข้าร่วมประชุม โดยการแจ้งรายละเอียดถึงที่มาของงบประมาณว่ามีที่มาจากไหน จำนวนเท่าไร มีวัตถุประสงค์ให้หมู่บ้านไปดำเนินการเรื่องอะไรบ้าง ให้ที่ประชุมโดยประชาชนทุกคนที่เข้าร่วมประชุมได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นและปัญหาความเดือดร้อนที่ต้องการใช้เงินงบประมาณดังกล่าวไปแก้ไขปัญหาด้วยการแสดงเหตุผลว่าทำไมถึงจะต้องแก้ไขปัญหาดังนั้น และเมื่อแก้ไขแล้วจะเกิด

ประโยชน์อะไรกับหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดบรรยากาศของการการระดมความคิดเห็นในการหาข้อสรุป เป็นประเด็นว่าจะนำงบประมาณที่ได้รับมาไปดำเนินการหรือกิจกรรมอะไร

หลังจากได้ข้อสรุปประเด็นปัญหาที่จะนำจัดทำโครงการหรือกิจกรรมที่มีมากกว่าจำนวนงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไม่สามารถดำเนินการได้ทุกประเด็นปัญหา ผู้ใหญ่บ้านจะขอมติจากที่ประชุมหมู่บ้านว่าจะเห็นชอบให้ดำเนินการหรือกิจกรรมใดตามลำดับ ก่อนหลัง ด้วยวิธีการส่วนใหญ่ประชาชนคนหนึ่งสามารถออกเสียงด้วยการยกมือได้หนึ่งครั้ง และโครงการใดได้รับคะแนนสูงสุดก็จะใช้งบประมาณเพื่อจัดทำโครงการหรือกิจกรรมนั้น ส่วนโครงการหรือกิจกรรมที่เหลือก็จะเรียงลำดับไว้เพื่อรอบงบประมาณในครั้งต่อไป

4) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และ ตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถปิดกั้นการติดตามและ ตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจากประชาชนได้ กลับต้องสร้างช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้ามาติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการ บริหารงานหมู่บ้านและการปฏิบัติหน้าที่เป็นการดำรงรักษาสถานะของการเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลที่ประชาชนนับหน้าถือตา และเป็นภาพของการเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน ด้วยช่องทาง ต่างๆ ที่สำคัญ 3 ช่องทาง คือ (1) การประชุมคณะกรรมการหมู่บ้านที่ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจเรียก ประชุมทุกเดือนหลังจากประชุมรับข้อสั่งการและนโยบายจากอำเภอ คณะกรรมการหมู่บ้านที่มา จากหลายภาคส่วนในหมู่บ้าน เช่น หัวหน้าคุ้ม ผู้แทนกลุ่มกองทุนและอาชีพ สมาชิกสภาองค์กร บริหารส่วนตำบล ตลอดจนผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน เข้ามาร่วมรับรู้แนวทางการปฏิบัติหน้าที่และ การบริหารจัดการของผู้ใหญ่บ้านทุกชั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติงาน โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน สามารถใช้การประชุมนี้ซักถามและติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนตรวจสอบการ ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีการดำเนินการในหมู่บ้าน (2) การประชุมราษฎรในหมู่บ้าน เป็นประจำทุกเดือน เพื่อนำข้อราชการ นโยบายของรัฐบาล และข้อสั่งการจากอำเภอ มาแจ้งให้กับพื น้องประชาชนได้รับทราบ ในการประชุมนี้ประชาชนสามารถสอบถามและตั้งประเด็นข้อสงสัยถาม ผู้ใหญ่บ้านได้ทั้งการติดตามผลการดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน อาทิ โครงการ SML ดำเนินการไปถึงไหนแล้ว รวมถึงประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านได้ชี้แจงผลการดำเนินการและข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านให้ ประชาชนได้ทราบต่อที่ประชุมหมู่บ้าน และ (3) ผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเกือบ ตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ประชาชนสามารถพบปะได้ตลอดเวลา การเข้าถึงผู้ใหญ่บ้านจึงไม่ใช่เรื่อง ที่ยาก ประชาชนสามารถเข้าไปหาผู้ใหญ่บ้านเพื่อเล่าถึงปัญหาความเดือดร้อน การปฏิบัติหน้าที่ของ ผู้ใหญ่บ้านและการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ของหมู่บ้านที่มีผลกระทบต่อตนเอง ได้เกือบตลอดเวลา

5) การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครอง ในระบอบประชาธิปไตย พบว่า ผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทสำคัญในฐานะสื่อกลางในการให้ความรู้ เกี่ยวการเมืองการปกครองแก่ประชาชนด้วยการใช้กลไกการมีอำนาจเรียกประชุมหมู่บ้านทุกเดือน และการประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้าน รมรงค์และให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองให้แก่ ประชาชน โดยเฉพาะช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งสมาชิกวุฒิสภา การเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่น เพื่อให้ ประชาชนเข้าใจกระบวนการและวิธีการเลือกตั้ง ตลอดจนการรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิ เลือกตั้งและให้พิจารณาเลือกผู้สมัครที่ไม่ซื้อสิทธิขายเสียงเพราะจะมีผลกระทบต่อสังคมและ ประเทศชาติ และการให้ความรู้กับประชาชนเกี่ยวกับหลักการสำคัญของวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย มาเป็นแนวทางในการดำรงชีวิตประจำวัน ได้แก่ การยึดหลักกฎหมาย ความมีเหตุผล และสันติวิธี การปฏิบัติตามเสียงข้างมาก รับฟังเสียงข้างน้อย การรับผิชอบและเสียสละเพื่อส่วนรวม และการ มีส่วนร่วมกิจกรรมทางสังคมและการเมือง

1.3.2 ผลการวิจัยปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนา การเมืองประชาธิปไตย แยกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1) กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน พบว่า ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านเป็นกฎกติกาที่ประชาชนในหมู่บ้านร่วมกันกำหนดสิ่งที่คนในหมู่บ้าน ควรปฏิบัติหรือไม่ควรปฏิบัติในเรื่องใด เพื่อวางเป็นบรรทัดฐานให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันด้วย ความสงบสุขและหมู่บ้านมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย แต่ยังพบปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด แยกเป็น 2 ประเด็นคือ

(1) ปัญหาอุปสรรค พบว่า ประชาชนไม่ให้ความสนใจมากเท่าที่ควรในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ทำให้กระบวนการจัด ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน ไม่ได้มาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนทั้งการร่วมระดมความ คิดเห็นและกำหนดประเด็นปัญหาที่จะนำมาสู่การจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านอย่างแท้จริง

(2) ข้อจำกัด ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบ ข้อบังคับหมู่บ้านจะถือว่าตนเองไม่รับรู้และไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน ทำให้การบังคับใช้ ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านไม่มีความสมอบภาคเท่าเทียมกัน อาจบังคับใช้ได้เฉพาะบางกลุ่มที่ร่วมกัน จัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านและอาจบังคับใช้ไม่ได้กับบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำ ระเบียบข้อบังคับ

2) การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน พบว่าการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน ในประเด็นที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนตั้งแต่กระบวนการร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมปฏิบัติ และติดตามผล ยังพบปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดแยกเป็น 2 ประเด็นคือ

(1) ปัญหาอุปสรรค

ก. ประชาชนขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมตัดสินใจในการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ โดยคิดว่าเรื่องดังกล่าวไม่ใช่บทบาทหน้าที่ของตนเอง เป็นเรื่องของผู้นำหมู่บ้าน

ข. ผู้ใหญ่บ้าน ไม่สามารถสนองตอบปัญหา ความต้องการของประชาชนได้ทุกประเด็นตามที่ประชาชนแสดงความคิดเห็น และต้องการให้จัดทำโครงการหรือกิจกรรมตามความต้องการ

(2) ข้อจำกัด

ประชาชนให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องและการทำมาหากินมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้าน และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมในหมู่บ้าน

3) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในหมู่บ้าน มีบทบาทเสมือนหรือบทบาทสองด้าน คือ ด้านหนึ่งเป็นตัวแทนภาครัฐและระบบราชการ โดยเฉพาะกระทรวงมหาดไทย อีกด้านหนึ่งเป็นตัวแทนผู้นำตามธรรมชาติ เป็นผู้ที่พี่น้องประชาชนในหมู่บ้านให้การเคารพนับถือ เป็นผู้นำประชาชนในภาพของผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน การทำหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจึงต้องรับฟังทั้งนโยบายของรัฐบาล และคำสั่งตามสายการบังคับบัญชาของระบบราชการ และที่สำคัญต้องฟังเสียงจากประชาชนด้วย จึงจะทำให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถดำรงอยู่ในสถานะผู้นำตามธรรมชาติและผู้นำอย่างเป็นทางการได้อย่างสง่างามแต่ก็ยังพบปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดแยกเป็น 2 ประเด็นคือ

(1) ปัญหาอุปสรรค

ก. ระบบเครือญาติและระบบอุปถัมภ์ ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจ ไม่กล้าเสนอความคิดเห็น ตั้งประเด็นคำถามข้อสงสัย ในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน การดำเนินโครงการหรือกิจกรรม และการบริหารจัดการหมู่บ้าน

ข. ประชาชนไม่ทราบแนวทางการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด

ค. ประชาชนเกรงว่าการตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้านอาจจะมีผลกระทบต่อตนเอง จึงไม่กล้าที่จะตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

(2) *ข้อจำกัด*

ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในเขตหมู่บ้าน ความสัมพันธ์ทางเครือญาติและความสัมพันธ์ส่วนตัวมีผลต่อการได้รับเลือกเป็นผู้ใหญ่บ้านเกิดเป็นความสัมพันธ์ที่เกื้อกูลซึ่งกันและกัน

4) *การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย* พบว่า ผู้ใหญ่บ้านถือว่าบทบาทสำคัญในการให้ความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย ถือเป็นสื่อกลางในการรวบรวมข้อมูลและกระจายข่าวสาร ข้อมูลเกี่ยวกับการปกครองในระบอบประชาธิปไตยให้แก่ประชาชนในหมู่บ้านมาแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยอาศัยกลไกการประชุมหมู่บ้านที่มีอำนาจในการเรียกประชุมทุกเดือนและหอกระจายข่าวของหมู่บ้านในการเป็นช่องทางให้ข่าวสารแก่ประชาชน แต่ด้วยสถานการณ์และสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงในปัจจุบัน พบปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัดแยกเป็น 2 ประเด็นคือ

(1) *ปัญหาอุปสรรค*

ก. ประชาชนยังมองเรื่องการเมืองการปกครองเป็นเรื่องที่ไกลตัว เนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ประชาชนใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกและดูแลรักษาหลังการเพาะปลูกพืชตลอดทั้งปี อาทิ เมื่อทำนาและเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวเสร็จก็จะเตรียมพื้นที่ที่จะปลูกถั่วเหลืองต่ออีก และเมื่อเก็บเกี่ยวถั่วเหลืองเสร็จก็จะเตรียมพื้นที่สำหรับการทำนาปีต่อไป ทำให้ประชาชนมองเรื่องของการทำมาหากินที่เป็นรายได้หลักของครอบครัวเป็นเรื่องที่สำคัญกว่าการสนใจเข้าไปรับรู้และทำความเข้าใจกับเรื่องการเมืองการปกครอง

ข. การให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขาดความต่อเนื่อง อันเนื่องจากส่วนใหญ่การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยหน่วยงานของรัฐก็จะมีการรณรงค์ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับประชาชนในช่วงที่จะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเท่านั้น และในระดับท้องถิ่นเมื่อมีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ก็จะมีการรณรงค์ให้ความรู้กันมากเช่นเดียวกัน แต่หลังจากเสร็จการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะเห็นความแตกต่างว่าการให้ความรู้ในเรื่องนี้จะมีบ้างแต่ไม่มากเท่าช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้งในทุกๆระดับ

ค. ช่องทางการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่ประชาชนยังคงใช้รูปแบบเดิม เช่น อำเภอทำหนังสือแจ้งผู้ใหญ่บ้านช่วยประกาศประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบผ่านที่ประชุมหมู่บ้านและหอกระจายข่าวหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบล และหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องก็จะทำในลักษณะที่คล้ายคลึงกันไม่ต่างกันมากนัก เป็นต้น ทำให้ช่องทางการให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวแก่ประชาชนปรับตัวตามไม่ทันกับสถานการณ์ของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปมากในการให้ความรู้และเข้าถึงความรู้ของประชาชนในปัจจุบัน เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุชุมชน เป็นต้น

1.3.3 ผลการวิจัยข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย แยกเป็น 4 ประเด็นดังนี้

1) กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน 2 ประการ คือ

ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านต้องทำให้ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กับลูกบ้านทุกคนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และที่สำคัญประชาชนจะต้องให้ความสำคัญกับระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านว่าเป็นกติกาในการอยู่ร่วมกันของคนในหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านเกิดความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อยและเมื่อหมู่บ้านมีความสงบเรียบร้อยประชาชนเองก็จะดำเนินชีวิตได้อย่างปรกติเหมือนกัน ด้วยการสร้างศรัทธาและความเชื่อถือจากประชาชนที่มีต่อระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน โดยตัวผู้ใหญ่บ้านเองจะต้องมีความเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติในการบังคับใช้ เช่น ญาติของผู้ใหญ่บ้านทำผิดระเบียบข้อบังคับไม่เป็นไรแต่พ่อแม่ไม่ใช่ญาติของตนเองกลับถูกลงโทษด้วยการปรับ เป็นต้น

ประการที่สอง การหาประเด็นปัญหาาร่วมกันของประชาชนทุกคนในหมู่บ้านมาเป็นประเด็นในการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญที่หมู่บ้านจะต้องมีระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านในการเป็นกติกากติกาในการอยู่ร่วมกัน เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาอบายมุข ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย เป็นต้น

2) การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน 2 ประการคือ

ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านต้องสร้างเวทีที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ให้มีทั้งเวทีอย่างเป็นทางการ เช่น การประชุมหมู่บ้านที่จัดให้มีการประชุมทุกเดือน การประชุมภาคจัดทำแผนพัฒนาของ

องค์การบริหารส่วนตำบล การประชาคมเพื่อเสนอโครงการ SML เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นเวทีที่ให้ประชาชนระดมความคิดเห็นเสนอปัญหาความต้องการ และตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางและกระบวนการที่ระเบียบกฎหมายกำหนดให้ดำเนินการเท่านั้น และเวทีอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การให้ประชาชนที่มีการรวมกลุ่มเป็นหมู่บ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มกองทุนต่างๆ ได้มีโอกาสระดมความคิดเห็น และเสนอความต้องการของกลุ่มตนเอง เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น เป็นการสร้างช่องทางที่หลากหลายให้ประชาชนเข้ามาร่วมตัดสินใจดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ประการที่สอง ผู้ใหญ่บ้านต้องกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม และเห็นความสำคัญ ของการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ว่าประชาชนเองจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์และได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ โดยการหาประเด็นปัญหาาร่วมกันของคนในหมู่บ้านและมีผลกระทบกับคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน เช่น ปัญหาน้ำกินน้ำใช้ ปัญหาขยะในหมู่บ้าน เป็นต้น มาเป็นประเด็นในการระดมความคิดเห็น ถกเถียงกันในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเอง

ประการที่สาม ผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่รวบรวมผลประโยชน์ ปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณในการบริหารจัดการหมู่บ้านและตอบสนองปัญหาความต้องการของประชาชนได้ แต่ผู้ใหญ่บ้านต้องสร้างระบบการจัดการกับปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การส่งต่อปัญหาความต้องการของประชาชนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเร็ว อาทิ ปัญหาการเกษตรส่งต่อไปยังสำนักงานเกษตรอำเภอ ปัญหาถนนหนทางส่งต่อไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาว่าสิ่งที่ประชาชนร่วมกันคิด ร่วมกันเสนอ และร่วมกันตัดสินใจ จะได้รับการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการ เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

3) *การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแลและตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน* ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน 2 ประการคือ

ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านต้องพร้อมรับการตรวจสอบจากประชาชนและหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากที่มาของผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนและเป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับหน่วยงานราชการ ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในหมู่บ้าน แต่อีกด้านหนึ่งก็มีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยการกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งและนโยบายของทางราชการให้เกิดผลสำเร็จด้วย

ประการที่สอง การให้ความรู้กับประชาชนว่าการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ทั้งตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด และไม่มีระเบียบกฎหมายกำหนด อาทิ การร้องเรียนผ่านนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด การเข้าร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านทุก 5 ปี ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฉบับที่ 11 การสอบถามและตั้งข้อสงสัยในที่ประชุมหมู่บ้านทุกเดือนเพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านชี้แจงการปฏิบัติหน้าที่

4) *การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย* ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้าน 2 ประการคือ

ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านต้องได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและจริงจังจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในฐานะเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านได้รับความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องจากผู้ใหญ่บ้านโดยอาศัยกลไกการประชุมหมู่บ้านและการประชาสัมพันธ์ตามสายของหมู่บ้าน มากกว่าจะได้รับรู้เฉพาะในช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นเท่านั้น

ประการที่สอง ผู้ใหญ่บ้านต้องเน้นเรื่องการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของประชาชนควบคู่กับการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ มีเวลาที่จะเข้ามาเรียนรู้และแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองด้วยความสมัครใจมากกว่าการให้ประชาชนเข้ามารับรู้เรื่องดังกล่าวโดยความไม่สมัครใจ

2. อภิปรายผล

การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย คือ การเปลี่ยนแปลงให้เป็นสมัยใหม่เป็นเรื่องของความสามารถของระบบการเมืองในการรักษาเสถียรภาพทางการเมืองในขณะที่สังคมกำลังเปลี่ยนแปลง เป็นเรื่องของการสร้างความเป็นสถาบันให้กับระบบการเมือง ความสามารถของระบบการเมือง และความเท่าเทียมกัน

ความเป็นสถาบัน คือ การที่ระบบการเมืองนี้สามารถเผชิญกับการขยายตัวของการมีส่วนร่วมทางการเมืองและสมานข้อขัดแย้งของกลุ่มต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ขณะเดียวกันสามารถดูดซึมข้อเรียกร้องของกลุ่มทางสังคมได้อย่างดี จนไม่ทำให้ข้อขัดแย้งบานปลายออกไปจนเสียดุลยภาพในระบบการเมืองทำให้เกิดความแตกแยกกระส่ำระสายในที่สุด

ความสามารถของระบบการเมือง คือ ความสามารถที่ระบบการเมืองจะตอบสนองความต้องการของประชาชน ทั้งในทางสังคม เศรษฐกิจและการเมือง โดยที่ระบบการเมืองจะต้องเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน เพื่อให้มั่นใจได้ว่าการตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองจะเสริมสร้างให้ประชาชนมีความกินดีอยู่ดีโดยเสมอภาคกัน

ความเท่าเทียมกัน คือ ความเท่าเทียมกันนี้มีได้หมายแต่เฉพาะความเท่าเทียมกันตามกฎหมายหรือสิทธิเท่าเทียมกันในทางการเมืองของประชาชนเท่านั้น แต่ยังรวมความถึงการเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน และการเข้าดำรงตำแหน่งทางการเมืองเป็นเรื่องของความสามารถของบุคคล ไม่ใช่เรื่องชาติตระกูลเป็นเกณฑ์

การพัฒนาทางการเมือง จึงเป็นการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทางการเมืองไปในทิศทางที่ดีขึ้น เหมาะสมสอดคล้องกับสภาพความต้องการของสังคมและประชาชนอย่างมีคุณภาพ

2.1 ผลการวิจัยผู้ใหญ่วัยบ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย แยกเป็น 5 ประเด็นคือ

2.1.1 ประวัติ บุคลิกภาพ และแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่วัยบ้านกัวป่าห้า แยกเป็น 3 ประเด็นดังนี้

1) *ประวัติของผู้ใหญ่วัยบ้านกัวป่าห้า* พบว่า ผู้ใหญ่วัยบ้าน ปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่วัยบ้านในฐานะหัวหน้าผู้ปกครองราษฎรและเป็นผู้ช่วยเหลือนายอำเภอในการดูแลทุกข์สุขของประชาชนเป็นตัวแทนประสานงานระหว่างราษฎรและส่วนราชการต่างๆ ในพื้นที่ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2550 จนถึงปัจจุบันเป็นระยะเวลา 5 ปี และจะครบวาระการดำรงตำแหน่งในปี พ.ศ.2561 การเข้าสู่ตำแหน่งผู้ใหญ่วัยบ้านผ่านกระบวนการเลือกโดยประชาชนมาถึง 2 ครั้ง และแต่ละครั้งที่ลงสมัครรับเลือกเป็นผู้ใหญ่วัยบ้านแล้วแต่มีผู้สมัครรายอื่นร่วมลงแข่งขันด้วยแต่ก็ได้รับความไว้วางใจจากประชาชนให้มาปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่วัยบ้านทั้งสองครั้ง เป็นการสร้างความเป็นสถาบันให้กับผู้ใหญ่วัยบ้าน

ตามแนวคิดของ Samuel P. Huntington. (จุมพล หนิมพานิช 2548: 26) เนื่องจากผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติหน้าที่ของตนเองได้อย่างสมดุลทั้งบทบาทในการเป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านทำหน้าที่รวบรวมปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้านประสานไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้ามาดูแลและแก้ไขปัญหาก็กับประชาชนได้เป็นอย่างดีและอีกบทบาทคือการเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นตัวแทนของราชการในการนำนโยบายของรัฐบาลมาปฏิบัติในพื้นที่หมู่บ้านจนเกิดผลสำเร็จเป็นประโยชน์กับประชาชนในพื้นที่ เช่น กองทุนหมู่บ้าน โครงการ SML เป็นต้น ถือว่าผู้ใหญ่บ้านสามารถดูดซึมข้อเรียกร้องของประชาชนและกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ไม่ทำให้เกิดข้อขัดแย้งในการปฏิบัติหน้าที่ทั้งสองบทบาทระหว่างการเป็นตัวแทนประชาชนกับตัวแทนของรัฐ เกิดความสมดุลในการปฏิบัติหน้าที่ช่วยรักษาสถานะภาพการดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านของตนเอง

ผู้ใหญ่บ้านยังมีการวางตัวผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ให้เข้ามาทำหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านแทนตนเองหลังจากที่ผู้ใหญ่บ้านต้องพ้นจากตำแหน่งในปี พ.ศ.2561 เนื่องจากจะมีอายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ เป็นการปรับตัวของผู้ใหญ่บ้าน ตามแนวคิดของ Samuel P. Huntington. (จุมพล หนิมพานิช 2548: 26) เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถทำหน้าที่ของตนเองอย่างต่อเนื่องไปได้ แม้ว่าสภาพแวดล้อมจะเปลี่ยนแปลงไป เช่น การกระจายอำนาจลงสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การยกเลิกการบริหารราชการส่วนภูมิภาค เป็นต้น ด้วยการถ่ายทอดแนวทางการปฏิบัติหน้าที่ให้กับผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน การเป็นตัวแทนผู้ใหญ่บ้านเข้าร่วมประชุมกับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การลงพื้นที่พบปะพูดคุยกับประชาชนในหมู่บ้าน การนำปัญหาความเดือดร้อนของประชาชนไปแจ้งหน่วยงานที่รับผิดชอบ การเป็นประธานประชุมหมู่บ้าน การประสานงานและติดต่อกับราชการระดับหน่วยงานราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้กับบุคคลที่จะขึ้นมาดำรงตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านต่อจากตนเองหลังจากครบวาระการดำรงตำแหน่ง

2) **บุคลิกภาพของผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิวป่าห้ำ** พบว่า ผู้ใหญ่บ้าน ชอบลงพื้นที่เกาะประตูบ้านพบปะประชาชน เพื่อเข้าไปรับทราบปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการและข้อเสนอแนะจากประชาชนโดยตรง ทำให้ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านในรูปแบบที่ไม่เป็นทางการ เอื้อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของชงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2546: 17) เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเสนอปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนผ่านทางวิธีการที่ไม่เป็นทางการ และในขณะเดียวกันผู้ใหญ่บ้านเป็นคนที่คิดเร็ว ทำเร็ว และลงมือทำงานทันที ทำให้การดำเนินโครงการหรือกิจกรรมบางอย่าง ผู้ใหญ่บ้านก็ใช้อำนาจในฐานะหัวหน้าผู้ปกครองราษฎรในหมู่บ้าน

ตัดสินใจดำเนินการโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านเพียงผู้เดียว โดยไม่ฟังเสียงทักท้วงจากประชาชนและผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นตลอดจนข้อเสนอแนะจากประชาชนผ่านเวทีการประชุมหมู่บ้าน บุคลิกดังกล่าวไม่เอื้อให้เกิดการพัฒนาประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม ตามแนวคิดของธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2546: 17) ถึงแม้ว่าโครงการหรือกิจกรรมที่ตัดสินใจจะเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวมและถูกต้องก็ตามเป็นการตัดสินใจที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมแสดงความคิดเห็นและตัดสินใจดำเนินการในสิ่งที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

3) *ข้อมูลแนวทางการปฏิบัติหน้าที่* พบว่า ผู้ใหญ่บ้าน ได้อาศัยกลไกคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีการแต่งตั้งและแบ่งหน้าที่กันทำงานออกเป็นคณะทำงานฝ่ายต่างๆ อาทิ ด้านอำนวยการ ด้านปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย ด้านแผนพัฒนา ด้านสาธารณสุขสังคมและสิ่งแวดล้อม เข้าร่วมร่วมจัดการปัญหาความเดือดร้อนและความต้องการของประชาชนในหมู่บ้าน ส่งเสริมให้เกิดการแบ่งแยกการทำงานตามความสามารถ ตามแนวคิดของ Lucian W. Pye (สุจิต บุญบงการ 2546: 7-8) เพื่อให้การแก้ไขปัญหาในหมู่บ้านมีคณะทำงานที่รับผิดชอบชัดเจนและตรงตามความรู้ความสามารถ เช่น คณะทำงานด้านสาธารณสุข สังคมและสิ่งแวดล้อม จะดูแลประชาชนในเรื่องของสุขภาพพลานามัย ขยะในหมู่บ้าน การช่วยเหลือผู้สูงอายุ คนพิการ คณะทำงานด้านปกครองและรักษาความสงบเรียบร้อย จะดูแลในเรื่องของการตั้งเวรยามในหมู่บ้าน การเฝ้าระวังการแพร่ระบาดของยาเสพติด คณะทำงานด้านแผนพัฒนา จะดูแลเรื่องโครงการต่างๆ ในหมู่บ้านที่จะขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานราชการ เป็นต้น ทำให้ผู้ใหญ่บ้านสามารถปฏิบัติงานตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

การประชุมประจำเดือนหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านมีการเรียกประชุมลูกบ้านเป็นประจำทุกเดือน หลังจากเสร็จจากการประชุมกำนัน ผู้ใหญ่บ้านของอำเภอ การประชุมหมู่บ้านจะเป็นการชี้แจงข้อราชการที่ได้รับมาจากอำเภอให้ประชาชนได้รับทราบถึงนโยบายของรัฐบาลและราชการว่าจะมีการดำเนินการเรื่องอะไรบ้างและมีแนวทางการดำเนินการอย่างไร ประชาชนเองจะมีโอกาสได้เสนอปัญหาความเดือดร้อนของตนเองหรือกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน เช่น กองทุนหมู่บ้าน กองทุนกลุ่มอาชีพ กองทุนกลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มพ่อบ้าน กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มผู้สูงอายุ เป็นต้นว่ามีปัญหาหรือความเดือดร้อนที่จะเสนอให้ที่ประชุมได้รับทราบและร่วมกันพิจารณาว่าจะมีแนวทางแก้ไขปัญหายังไงหรือต้องแจ้งให้หน่วยงานไหนเข้ามาดำเนินการ ส่งเสริมให้สถาบันผู้ใหญ่บ้านสามารถเผชิญกับการขยายตัวของการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและสมานข้อขัดแย้งความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวคิดของ Samuel P. Huntington. (จุมพล นิมพานิช 2548: 26) โดยการใช้เวทีการประชุมหมู่บ้านที่มีขึ้นเป็นประจำ

ทุกเดือน ส่งเสริมให้ประชาชนสามารถเสนอปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการของตนเองและกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ ในหมู่บ้าน สร้างบรรยากาศของการปรึกษาหารือกันในเรื่องปัญหาความเดือดร้อน ความต้องการในทุกแง่มุมและพิจารณาทางเลือกในการแก้ไขปัญหาหรือทางออกร่วมกันก่อนตัดสินใจ

2) *กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน* พบว่า ผู้ใหญ่บ้านจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในหมู่บ้าน ตั้งแต่การวิเคราะห์สภาพปัญหาของหมู่บ้านว่าแต่ละด้านมีปัญหาอะไรบ้าง ประชาชนคิดอย่างไรกับปัญหาแต่ละด้านของหมู่บ้านเหล่านี้ แนวทางที่ประชาชนเสนอความคิดเห็นว่าจะสามารถแก้ไขปัญหานั้นๆ ได้ในระดับหมู่บ้านมาประกอบการจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน

การตัดสินใจเมื่อผ่านกระบวนการรับฟังความคิดเห็นและได้ข้อสรุปจากที่ประชุมหมู่บ้าน ประชาชนต้องมีความเห็นที่สอดคล้องตรงกันว่าจะใช้ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านเป็นกฎกติกาในการอยู่ร่วมกันของประชาชนในหมู่บ้าน เพื่อให้เกิดความผาสุกและความสงบเรียบร้อยในหมู่บ้าน และบังคับใช้กับประชาชนทุกคนในหมู่บ้านด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ไม่เลือกหญิงหรือชาย ไม่เลือกเด็กหรือผู้ใหญ่ ไม่เลือกหนุ่มหรือแก่ สามารถลงมติว่าจะเห็นชอบหรือไม่เห็นชอบที่จะใช้ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านด้วยวิธีการลงคะแนนโดยเปิดเผย ด้วยการให้ประชาชนยกมือขึ้นเหนือศีรษะและหนึ่งคนสามารถยกมือได้หนึ่งครั้ง เพื่อหาฉันทามติว่าที่ประชุมหมู่บ้านจะเห็นชอบกับระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านหรือไม่ เมื่อเห็นชอบผู้ใหญ่บ้านก็จะประกาศให้ประชาชนได้รับทราบโดยทั่วกัน โดยทำเป็นเอกสารปิดประกาศตามที่สาธารณะและการประกาศตามหอกระจายเสียงของหมู่บ้าน เพื่อบังคับใช้กับประชาชนทุกคนในหมู่บ้านอย่างเท่าเทียมกันและไม่สามารถเลือกปฏิบัติได้ สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตยในหลักกฎหมายของกมล ทองธรรมชาติ (สมบัติ ชำรงชัญญ์ 2543: 220 -231) ที่ต้องมีการบังคับใช้ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

3) *การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน* พบว่า ผู้ใหญ่บ้าน เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญโดยใช้เวทีประชาคมหมู่บ้านให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน โดยเฉพาะโครงการหรือกิจกรรมที่ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากรัฐบาลโดยตรง (SML) จากองค์การบริหารส่วนตำบลที่จัดสรรให้ทุกปี และส่วนราชการอื่นที่จัดสรรมาตามภารกิจของแต่ละหน่วยงาน ด้วยการให้ประชาชนสามารถเรียนรู้ที่จะวิเคราะห์ปัญหาของหมู่บ้านด้วยตนเอง ระดมความคิดเห็นถึงสภาพปัญหาและความต้องการของประชาชนทั้งที่เหมือนและแตกต่างกัน ว่ามีปัญหอะไร และจะแก้ไขปัญหาอย่างไร ตลอดจนพิจารณาถึงลำดับความสำคัญของปัญหาและแนวทางแก้ไขที่จะดำเนินการเรื่องอะไรก่อนหลัง

เกิดการปรึกษาหารือกันในหมู่ประชาชนจนได้ข้อยุติจึงตัดสินใจดำเนินการ ส่งเสริมให้สถาบันผู้ใหญ่บ้านสามารถเผชิญกับการขยายตัวของ การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนและสมานข้อขัดแย้ง ความต้องการของกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตามแนวคิดของ Samuel P. Huntington. (จุมพล หนิมพานิช 2548: 26) โดยการเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ในกระบวนการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน

กระบวนการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน เป็นการให้ประชาชนลงคะแนนโดยวิธีเปิดเผยด้วยยกมือหนึ่งคนสามารถยกมือให้คะแนนได้หนึ่งครั้ง เป็นการสร้างความเท่าเทียมกัน ตามแนวคิดของสมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2539: 35) ในสิทธิลงคะแนนตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน และใช้เกณฑ์เสียงของประชาชนที่ให้คะแนนปัญหาและความต้องการประเด็นไหนมากที่สุดก็จะนำงบประมาณที่ได้รับการจัดสรรไปดำเนินโครงการหรือกิจกรรมตามความต้องการของประชาชน สอดคล้องกับแนวคิดประชาธิปไตย ในหลักการเสียงข้างมากของกมล ทองธรรมชาติ (สมบัติ ชำรงธัญวงศ์ 2543: 220-231) เพื่อให้แน่ใจว่าการตัดสินใจของประชาชนโดยใช้หลักเสียงข้างมากจะสะท้อนถึงความต้องการของคนในหมู่บ้านส่วนใหญ่อย่างแท้จริง

4) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน พบว่า ผู้ใหญ่บ้านไม่สามารถปิดกั้นการติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านจากประชาชนได้ กลับต้องสร้างช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้ามาติดตามและตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้เกิดความโปร่งใสในการบริหารงานหมู่บ้านและการปฏิบัติหน้าที่เป็นการดำรงรักษาสถานะของการเป็นผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคลที่ประชาชนนับหน้าถือตา และเป็นภาพของการเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในหมู่บ้าน สอดคล้องกับแนวคิดของสมบัติ ชำรงธัญวงศ์ (2539: 35) “ระบบการเมืองต้องเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน” ด้วยการติดตาม และตรวจสอบการทำงานโดยอาศัยกลไกคณะกรรมการหมู่บ้านที่ประกอบด้วย หัวหน้าคุ้ม ผู้แทนกลุ่มกองทุนและอาชีพ สมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และผู้ทรงคุณวุฒิในหมู่บ้าน โดยมีการประชุมทุก เข้ามาร่วมรับรู้แนวทางการปฏิบัติหน้าที่และการบริหารจัดการของผู้ใหญ่บ้านทุกขั้นตอนและกระบวนการปฏิบัติงาน โดยการซักถามและติดตามผลการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน ตลอดจนตรวจสอบการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีการดำเนินการในหมู่บ้าน การประชุมราษฎรในหมู่บ้านเป็นประจำทุกเดือน เพื่อนำข้อราชการนโยบายของรัฐบาล และข้อสั่งการจากอำเภอ มาแจ้งให้กับพี่น้องประชาชนได้รับทราบ ในการประชุมนี้ประชาชนสามารถสอบถามและตั้งประเด็นข้อสงสัยถามผู้ใหญ่บ้านได้ทั้งการติดตามผลการ

ดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน อาทิ โครงการ SML ดำเนินการไปถึงไหนแล้ว รวมถึงประเด็นข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านได้ชี้แจงผลการดำเนินการและข้อสงสัยเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านให้ประชาชนได้ทราบต่อที่ประชุมหมู่บ้านและที่สำคัญผู้ใหญ่บ้านเป็นบุคคลที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้านเกือบตลอดเวลา 24 ชั่วโมง ประชาชนสามารถพบปะได้ตลอดเวลา การเข้าถึงผู้ใหญ่บ้านจึงไม่ใช่เรื่องที่ยาก ประชาชนสามารถเข้าไปหาผู้ใหญ่บ้านเพื่อเล่าถึงปัญหาความเดือดร้อน การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านและการดำเนินการในเรื่องต่างๆ ของหมู่บ้านที่มีผลกระทบต่อตนเองได้เกือบตลอดเวลา

5) *การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย* พบว่า ผู้ใหญ่บ้านยังมีบทบาทสำคัญในฐานะสื่อกลางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่ประชาชนด้วยการใช้กลไกการมีอำนาจเรียกประชุมหมู่บ้านทุกเดือนและการประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้านให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่ราษฎรในหมู่บ้าน ส่งผลต่อการพัฒนาการทางการเมือง ตามคำกล่าวของจุมพล นิมิพานิช (2546: 101 – 143) *“การอบรมกล่อมเกลากองการการเมืองมาดี ย่อมทำให้ระบบการเมืองการปกครองได้รับการพัฒนาไปในทิศทางที่สร้างสรรค์”* โดยเฉพาะช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งระดับชาติ (ส.ส., ส.ว.) หรือการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น (นายก, ส.อบต.) แต่มีข้อสังเกตว่าบทบาทดังกล่าวของผู้ใหญ่บ้านเป็นการดำเนินการโดยความตั้งใจที่จะให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่ประชาชนหรือทำตามหน้าที่ เนื่องจากทุกหน่วยงานที่จะเข้าไปในพื้นที่หมู่บ้านล้วนต้องอาศัยผู้ใหญ่บ้านเป็นตัวกลางประสานระหว่างเจ้าหน้าที่และประชาชนรวมถึงการประชาสัมพันธ์เรื่องต่างๆ ในหมู่บ้าน ทุกหน่วยงานก็ต้องอาศัยผู้ใหญ่บ้านเป็นสื่อกลางในการประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบ ซึ่งบทบาทตามที่กล่าวมาล้วนอยู่ในอำนาจหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่ต้องปฏิบัติอยู่แล้ว

2.1.2 ผลการวิจัยปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย แยกเป็น 4 ประเด็นคือ

1) *กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน* พบปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด 2 ประเด็นดังนี้

(1) *ปัญหาอุปสรรค* พบว่า ประชาชนไม่ให้ความสนใจมากเท่าที่ควร ในการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน อาจทำให้กระบวนการจัดระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านไม่ได้มาจากกระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างแท้จริง ตั้งแต่การร่วมระดมความคิดเห็นและกำหนดประเด็นปัญหาที่จะนำมาสู่การจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการเมืองของ Lucian W. Pye (สุจิต บุญบงการ 2546: 8) ที่พิจารณาถึงองค์ประกอบของการพัฒนาการเมือง โดยประชาชนจะต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองด้วย

ความเท่าเทียมกัน ส่วนหนึ่งน่าจะมากจากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีด้านการสื่อสาร เช่น โทรศัพท์มือถือ โทรศัพท์สาธารณะ อินเทอร์เน็ต เป็นต้น ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึง การได้รับการคุ้มครองในชีวิตและทรัพย์สิน ด้วยความสะดวกและรวดเร็วมากขึ้นกว่าในอดีต อาทิ เมื่อมีเหตุร้ายหรือการขโมยทรัพย์สินในหมู่บ้าน ก็สามารถโทรศัพท์แจ้งสถานีตำรวจในพื้นที่เข้ามา ดำเนินการได้ทันที ทำให้ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านถูกลดความสำคัญลงไปตามยุคสมัยและเวลา ที่ผ่านไป

(2) *ข้อจำกัด* ประชาชนไม่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดทำระเบียบ ข้อบังคับหมู่บ้านจะถือว่าตนเองไม่รับรู้และไม่ปฏิบัติตามระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน ทำให้การบังคับ ใช้ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านไม่มีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน อาจบังคับใช้ได้เฉพาะบางกลุ่มที่ ร่วมกันจัดทำระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านและอาจบังคับใช้ไม่ได้กับบางกลุ่มที่ไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการจัดทำระเบียบข้อบังคับ ไม่สอดคล้องกับหลักการของประชาธิปไตยของกมล ทองธรรมชาติ และคณะ (สมบัติ ธำรงธัญวงศ์ 2543: 220 -231) ที่ต้องมีการบังคับใช้ระเบียบข้อบังคับหมู่บ้านด้วย ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน

2) *การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน พบปัญหา อุปสรรคและข้อจำกัดอยู่ 2 ประเด็นดังนี้*

(1) *ปัญหาอุปสรรค* ประชาชนขาดความกระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วน ร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน โดยคิดว่าเรื่องดังกล่าวไม่ใช่ บทบาทหน้าที่ของตนเอง เป็นเรื่องของผู้นำหมู่บ้านที่มีเงินเดือนและค่าตอบแทน สอดคล้องกับ แนวคิดของจุมพล หนิมพานิช (2546: 101-143) ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการทางการเมืองไทย “วัฒนธรรมทางการเมืองของคนไทยไม่สนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองเพราะ ประชาชนโดยทั่วไปมีความเชื่อว่าการเมืองเป็นเรื่องของคนกลุ่มน้อยบางกลุ่ม”

(2) *ข้อจำกัด* ประชาชนยังให้ความสำคัญกับเรื่องปากท้องและการทำมาหากินมากกว่าการเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ยังประกอบอาชีพเกษตรกรรมเวลาส่วนใหญ่ถูกใช้ไปกับการประกอบ อาชีพและสร้างรายได้เลี้ยงครอบครัว สอดคล้องกับงานวิจัยของนัทธิ์หทัย ชันคุณจรรยารัตน์ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การประกอบอาชีพด้านการ เกษตรกรรมที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีการพัฒนาด้านกายภาพอย่าง ไม่หยุดนิ่ง จึงไม่มีเวลาว่างพอที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสารและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น

3) การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน พบปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด 2 ประเด็นดังนี้

(1) ปัญหาอุปสรรค ประชาชนเกิดความเกรงใจไม่กล้าเสนอความคิดเห็นหรือตั้งประเด็นข้อสงสัย และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน อันเนื่องมาจาก ผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งในเขตหมู่บ้านตัวผู้ใหญ่บ้านเองและ ประชาชนผู้มีสิทธิเลือกผู้ใหญ่บ้านส่วนใหญ่อีกจะมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เป็นพี่เป็นน้องกัน หรือความสัมพันธ์ส่วนตัวที่ต่างเคยพึ่งพาอาศัยเกื้อกูลกันมาในอดีต มีผลต่อการได้รับเลือกเป็น ผู้ใหญ่บ้านมากกว่าผู้ที่ไม่มีความสัมพันธ์อยู่ในหมู่บ้านและไม่มีมนุษยสัมพันธ์กับบุคคลอื่น เกิดเป็น ความสัมพันธ์ที่ต้องพึ่งพาอาศัยและเกื้อกูลซึ่งกันและกันระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับประชาชนในหมู่บ้าน และเกรงว่าการตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านอาจจะส่งผลกระทบต่อตนเอง อาทิ เกิดการ บาดหมางระหว่างผู้ใหญ่บ้านกับบุคคลที่ตรวจสอบการทำงานของผู้ใหญ่บ้านอาจจะไม่ได้รับความ สะดวกในการมาติดต่อให้ผู้ใหญ่บ้านช่วยยื่นยันหรือรับรองเอกสารต่างๆ ที่จะใช้ในการติดต่อ ราชการกับหน่วยงานของรัฐ ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการพัฒนาการเมืองของสมบัติ ชำรงชัญวงศ์ (2539: 35) ในเรื่องของความสามารถของระบบการเมืองที่จะต้องเปิดรับการควบคุม กำกับและตรวจสอบจากประชาชน เพื่อให้มั่นใจว่าการตัดสินใจใดๆ ทางการเมืองจะเสริมสร้างให้ ประชาชนมีความอยู่ดีกินดีโดยเสมอภาคกัน

(2) ข้อจำกัด ประชาชนยังไม่ทราบแนวทางการติดตามและตรวจสอบ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด โดยเฉพาะพระราชบัญญัติลักษณะ ปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 11) ที่กำหนดให้วาระการ ดำตำแหน่งของผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่งเมื่ออายุครบ 60 ปีบริบูรณ์ โดยให้มีการประเมินผลการ ปฏิบัติหน้าที่ผู้ใหญ่บ้านทุก 5 ปีนั้น ปัจจุบันยังไม่มีระเบียบที่กำหนดรายละเอียดและแนวทางการ ประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านแต่อย่างใด ประชาชนยังคงใช้ช่องทางของการตรวจสอบ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านที่เคยทำมาแต่เดิม เช่น การทำหนังสือร้องเรียนมาถึงนายอำเภอ การ สอบถามในที่ประชุมหมู่บ้านบ้าง เป็นต้น บางเรื่องอาจได้รับการตอบสนองและบางเรื่อง ก็เงียบหายบ้าง

4) การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองใน ระบบประชาธิปไตย พบปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัด 2 ประเด็นดังนี้

(1) ปัญหาอุปสรรค ประชาชนยังมองเรื่องการเมืองการปกครองเป็น เรื่องที่ไกลตัว เนื่องจากประชาชนในหมู่บ้านมีอาชีพหลักคือ เกษตรกรรม ประชาชนใช้เวลาส่วนใหญ่หมดไปกับการเตรียมพื้นที่เพาะปลูกและดูแลรักษาหลังการเพาะปลูกพืชตลอดทั้งปี

อาทิ เมื่อทำนาและเก็บเกี่ยวผลผลิตข้าวเสร็จก็จะเตรียมพื้นที่ที่จะปลูกถั่วเหลืองต่ออีก และเมื่อเก็บเกี่ยวถั่วเหลืองเสร็จก็จะเตรียมพื้นที่สำหรับการทำนาปีต่อไป ทำให้ประชาชนมองเรื่องของการทำมาหากินที่เป็นรายได้หลักของครอบครัวเป็นเรื่องที่สำคัญกว่าการสนใจเข้าไปรับรู้และทำความเข้าใจกับเรื่องการเมืองการปกครอง สอดคล้องกับงานวิจัยของนัทธ์หทัย ชันคุณจรูญรัตน์ (2552) ได้ทำการศึกษาวิจัย การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการพัฒนาประชาธิปไตย: กรณีศึกษาเทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การประกอบอาชีพด้านการเกษตรกรรมที่มีรายได้ไม่เพียงพอต่อการดำรงชีวิตในสังคมปัจจุบันที่มีการพัฒนาด้านกายภาพอย่างไม่หยุดนิ่ง จึงไม่มีเวลาว่างพอที่จะแสวงหาข้อมูลข่าวสารและเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมืองท้องถิ่น และที่สำคัญการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยขาดความต่อเนื่อง อันเนื่องจากส่วนใหญ่การให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยหน่วยงานของรัฐก็จะมีกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้และสร้างความเข้าใจกับประชาชนในช่วงที่จะมีการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรหรือสมาชิกวุฒิสภาเท่านั้น และในระดับท้องถิ่นเมื่อมีการเลือกตั้งนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ก็จะมีกิจกรรมรณรงค์ให้ความรู้กันมากเช่นเดียวกัน แต่หลังจากเสร็จการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่นจะเห็นความแตกต่างว่าการให้ความรู้ในเรื่องนี้จะมีบ้างแต่ไม่มากเท่าช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้งในทุกๆระดับ

(2) *ข้อจำกัด* ช่องทางในการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองแก่ประชาชนยังคงใช้รูปแบบเดิม เช่น อำเภอทำหนังสือแจ้งผู้ใหญ่บ้านช่วยประกาศประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนได้รับทราบผ่านที่ประชุมหมู่บ้านและหอกระจายข่าวหมู่บ้าน องค์การบริหารส่วนตำบลและหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องก็จะทำในลักษณะที่คล้ายคลึงกันไม่ต่างกันมากนัก เป็นต้น ทำให้ช่องทางในการให้ข้อมูลข่าวสารดังกล่าวแก่ประชาชนปรับตัวตามไม่ทันกับสถานการณ์ของเทคโนโลยีที่ก้าวหน้าไปมากในการให้ความรู้และเข้าถึงความรู้ของประชาชนในปัจจุบัน เช่น อินเทอร์เน็ต วิทยุชุมชน เป็นต้น

2.3 ผลการวิจัยข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของหมู่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย แยกเป็น 4 ประเด็นคือ

1) *กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน* ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน 2 ประการดังนี้

ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านต้องทำให้ระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กับลูกบ้านทุกคนด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน และที่สำคัญประชาชนจะต้องให้ความสำคัญกับระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านว่าเป็นกติกาในการอยู่ร่วมกันของ

คนในหมู่บ้าน ทำให้หมู่บ้านเกิดความสงบสุขเป็นระเบียบเรียบร้อยและเมื่อหมู่บ้านมีความสงบเรียบร้อยประชาชนเอง ก็จะดำเนินชีวิตได้อย่างปกติเหมือนกัน ด้วยการสร้างศรัทธาและความเชื่อถือจากประชาชนที่มีต่อระเบียบข้อบังคับหมู่บ้าน โดยตัวผู้ใหญ่บ้านเองจะต้องมีความเป็นกลางและไม่เลือกปฏิบัติในการบังคับใช้ เช่น ญาติของผู้ใหญ่บ้านทำผิดระเบียบข้อบังคับไม่เป็นไรแต่พอไม่ใช่ญาติของตนเองกลับถูกลงโทษด้วยการปรับ เป็นต้น

ประการที่สอง การหาประเด็นปัญหาาร่วมกันของประชาชนทุกคนในหมู่บ้าน มาเป็นประเด็นในการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญที่หมู่บ้านจะต้องมีระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านในการเป็นกฎกติกาในการอยู่ร่วมกัน เช่น ปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ปัญหาอบายมุข ปัญหาการลักเล็กขโมยน้อย เป็นต้น

2) การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน 2 ประการดังนี้

ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านต้องสร้างเวทีที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ให้มีทั้งเวทีอย่างเป็นทางการ เช่น การประชุมหมู่บ้านที่จัดให้มีการประชุมทุกเดือน การประชุมจัดทำแผนพัฒนาขององค์การบริหารส่วนตำบล การประชุมเพื่อเสนอโครงการ SML เป็นต้น เหล่านี้ล้วนเป็นเวทีที่ให้ประชาชนระดมความคิดเห็นเสนอปัญหาความต้องการ และตัดสินใจดำเนินโครงการต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อประชาชน เพื่อให้เป็นไปตามแนวทางและกระบวนการที่ระเบียบกฎหมายกำหนดให้ดำเนินการเท่านั้น และเวทีอย่างไม่เป็นทางการ เช่น การให้ประชาชนที่มีการรวมกลุ่มเป็นคุ้มบ้าน กลุ่มอาชีพ กลุ่มกองทุนต่างๆ ได้มีโอกาสระดมความคิดเห็น และเสนอความต้องการของกลุ่มตนเอง เพื่อเป็นข้อมูลในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้านที่มีผลกระทบต่อประชาชน เป็นต้น เป็นการสร้างช่องทางที่หลากหลายให้ประชาชนเข้ามาร่วมตัดสินใจดำเนินโครงการและกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

ประการที่สอง ผู้ใหญ่บ้านต้องกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและเห็นความสำคัญ ของการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ว่าประชาชนเองจะเป็นผู้ที่ได้รับประโยชน์และได้รับผลกระทบจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ โดยการหาประเด็นปัญหาาร่วมกันของคนในหมู่บ้านและมีผลกระทบกับคนส่วนใหญ่ในหมู่บ้าน เช่น ปัญหาหนี้สินน้ำใช้ ปัญหาขยะในหมู่บ้าน เป็นต้น มาเป็นประเด็นในการระดมความคิดเห็น ถกเถียงกันในการหาแนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว เพื่อกระตุ้นให้เกิดการอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ที่มีผลกระทบต่อตนเอง

ประการที่สาม ผู้ใหญ่บ้านต้องทำหน้าที่รวบรวมผลประโยชน์ ปัญหา และความต้องการของประชาชนในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าผู้ใหญ่บ้านไม่มีงบประมาณในการบริหารจัดการหมู่บ้านและตอบสนองปัญหาความต้องการของประชาชนได้ แต่ผู้ใหญ่บ้านต้องสร้างระบบการจัดการกับปัญหาและความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การส่งต่อปัญหาความต้องการของประชาชนไปยังหน่วยงานที่รับผิดชอบโดยเร็ว อาทิ ปัญหาการเกษตรส่งต่อไปยังสำนักงานเกษตรอำเภอ ปัญหาถนนหนทางส่งต่อไปยังองค์การบริหารส่วนตำบล เป็นต้น จะทำให้เกิดความเชื่อมั่นและศรัทธาว่าสิ่งที่ประชาชนร่วมกันคิด ร่วมกันเสนอ และร่วมกันตัดสินใจ จะได้รับการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการ เป็นการกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

3) *การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแลและตรวจสอบการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้าน* ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน 2 ประการดังนี้

ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านต้องพร้อมรับการตรวจสอบจากประชาชนและหน่วยงานของรัฐ เนื่องจากที่มาของผู้ใหญ่บ้านมาจากการเลือกของประชาชนและเป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านในการเป็นผู้ประสานงานระหว่างหมู่บ้านกับหน่วยงานราชการ ดูแลทุกข์สุขของประชาชนในหมู่บ้าน แต่อีกด้านหนึ่งก็มีฐานะเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยการกำกับดูแลของกระทรวงมหาดไทย ที่ต้องปฏิบัติหน้าที่ตามคำสั่งและนโยบายของทางราชการให้เกิดผลสำเร็จด้วย

ประการที่สอง การให้ความรู้กับประชาชนว่าการตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านเป็นเรื่องที่สามารถทำได้ทั้งตามที่ระเบียบกฎหมายกำหนด และไม่มีระเบียบกฎหมายกำหนด อาทิ การร้องเรียนผ่านนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด การเข้าร่วมประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ใหญ่บ้านทุก 5 ปี ตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฉบับที่ 11 การสอบถามและตั้งข้อสงสัยในที่ประชุมหมู่บ้านทุกเดือนเพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านชี้แจงการปฏิบัติหน้าที่

4) *การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย* ผลการศึกษาวิจัยในประเด็นนี้มีข้อสรุปว่าสิ่งที่ผู้ใหญ่บ้านต้องดำเนินการ เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพผู้ใหญ่บ้าน 2 ประการดังนี้

ประการแรก ผู้ใหญ่บ้านต้องได้รับการสนับสนุนองค์ความรู้ด้านการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่องและจริงจังจากหน่วยงานต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ในฐานะเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดองค์ความรู้ให้แก่ประชาชนในหมู่บ้าน และเป็นการส่งเสริมให้ประชาชนในหมู่บ้านได้รับความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างต่อเนื่อง

จากผู้ใหญ่บ้านโดยอาศัยกลไกการประชุมหมู่บ้านและการประกาศเสียงตามสายของหมู่บ้านมากกว่าจะได้รับรู้เฉพาะในช่วงที่มีการจัดการเลือกตั้งทั้งในระดับชาติและท้องถิ่นเท่านั้น

ประการที่สอง ผู้ใหญ่บ้านต้องเน้นเรื่องการพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของประชาชนควบคู่กับการให้ความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนเกิดความมั่นคงในอาชีพและรายได้ และมีเวลาที่จะเข้ามาเรียนรู้และแสวงหาความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองด้วยความสมัครใจมากกว่าการให้ประชาชนเข้ามารับรู้เรื่องดังกล่าวโดยความไม่สมัครใจ

3. ข้อเสนอแนะ

3.1 ข้อเสนอแนะในการนำผลการศึกษาวិจัยไปใช้

เพื่อให้การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านสอดคล้องกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน และเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้านด้วยความเสมอภาคเท่าเทียมกัน อันจะนำไปสู่การวางรากฐานการเมืองการปกครองระบอบประชาธิปไตย จึงจัดทำข้อเสนอแนะแยกออกเป็น 3 ด้านหลัก คือ

1) ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

(1) ผู้ใหญ่บ้าน ต้องปรับตัวให้เข้ากับสภาพแวดล้อมและบริบทของการเปลี่ยนแปลงทางการเมือง การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น และการยุบราชการส่วนภูมิภาค บนพื้นฐานของการปฏิบัติหน้าที่โดยกระบวนการมีส่วนร่วมและการตรวจสอบจากประชาชน

(2) ผู้ใหญ่บ้าน ต้องส่งเสริมให้เกิดวัฒนธรรมทางการเมืองแบบมีส่วนร่วมให้กับประชาชนในหมู่บ้าน มากกว่าจะคิดว่าการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนเป็นปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน

2) ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

(1) ผู้ใหญ่บ้าน ต้องแยกระหว่างบทบาทการเป็นผู้แทนของประชาชนในการดูแลทุกข์สุขและให้ความช่วยเหลือประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน มากกว่าการใช้ระบบอุปถัมภ์ ระบบเครือญาติ และความสัมพันธ์ส่วนตัว มาเกี่ยวข้องกับการปฏิบัติหน้าที่ ดูแลทุกข์สุขและให้ความช่วยเหลือประชาชน

(2) ผู้ใหญ่บ้าน ต้องสร้างความมั่นใจและศรัทธาจากประชาชน ว่าการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน การตัดสินใจดำเนินการใดๆ ของหมู่บ้าน และตรวจสอบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้าน เพื่อสร้างวัฒนธรรมการเข้ามามีส่วนร่วมด้วยการสมัครใจมากกว่าการเข้าร่วมเชิงถูกบังคับ

3) ข้อเสนอแนะเชิงวิชาการ

(1) หมู่บ้าน ถือเป็นจุดเริ่มต้นของการให้ประชาชนสามารถเรียนรู้การจัดการตนเองหรือปกครองตนเอง ตั้งแต่การเลือกผู้นำหมู่บ้าน และการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการหมู่บ้านในทุกด้าน การจะพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยให้มีคุณภาพ จึงต้องส่งเสริมให้ประชาชนมีจิตสำนึกในการรู้ถึงสิทธิและหน้าที่ในการเป็นพลเมืองหรือสมาชิกของหมู่บ้าน จึงจะนำไปสู่การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอย่างมีคุณภาพและมั่นคง

(2) ผู้ใหญ่บ้านต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการตนเองในการบริหารจัดการหมู่บ้าน การจัดทำกฎกติกาในการอยู่ร่วมกัน การตัดสินใจที่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ต่อตนเองและหมู่บ้าน เป็นการให้ความรู้ ทักษะหรือการฝึกปฏิบัติวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย และสร้างจิตสำนึกประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองในระดับท้องถิ่นและประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดความรักและหวงแหนการปกครองระบอบประชาธิปไตย

3.2 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาวิจัยเรื่อง ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย: กรณีศึกษาบ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ยังมีประเด็นต่อเนื่องอีกหลายประเด็นที่ผู้ใหญ่บ้านมีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย นอกจากประเด็นที่นำมาทำการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ประกอบกับการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะบ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน ทำให้ทราบเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านบ้านกิ้วป่าห้า ยังไม่สามารถที่จะเป็นข้อสรุปทั่วไปในการนำไปอธิบายการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยในทุกพื้นที่ได้ ผู้ศึกษาวิจัย จึงเห็นว่าควรที่จะมีการสนับสนุนการศึกษาวิจัยเชิงประจักษ์เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย ในประเด็นอื่นๆ อาทิ สิทธิทางการเมือง สิทธิทางเศรษฐกิจ สิทธิพลเมือง หรือทำการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย กับการศึกษาปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กนก วงษ์ตระหง่าน (2528) การเมืองในระบอบประชาธิปไตยไทย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- กรมการปกครอง (2551) คู่มือการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการหมู่บ้าน กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์อสาธาภิบาลดินแดน
- _____. (2552) คู่มือแก่นนำระดับจังหวัด อำเภอ และอาสาสมัครต้นแบบประชาธิปไตย
โครงการส่งเสริมวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
ประจำปี 2552 กรุงเทพมหานคร โรงพิมพ์อสาธาภิบาลดินแดน
- _____. (2553) คู่มือปฏิบัติงานสำหรับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ปี 2553 กรุงเทพมหานคร
โรงพิมพ์อสาธาภิบาลดินแดน
- จุมพล หนีพานิซ (2548) พัฒนาการทางการเมืองไทย อำมาตยาธิปไตย ธนาธิปไตย หรือ
ประชาธิปไตย กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2523) ประชาธิปไตย สังคมนิยม คอมมิวนิสต์กับการเมืองไทย
กรุงเทพมหานคร บรรณกิจ
- ณัชชาภัทร อุ่นตรงจิตร (2547) รัฐศาสตร์ กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์
มหาวิทยาลัย
- _____. (2552) ตำนานดาวพราวไพรที่...ภูแวง ภูพยัค เล่ม 2 จัดพิมพ์เนื่องในโอกาสจัดงาน
อนุสรณ์สถานภูพยัคฆ์ จังหวัดน่าน
- ธงชัย วงศ์ชัยสุวรรณ (2546) “ประชาธิปไตย : เส้นทางเดินจากประชาธิปไตยโดยตรงสู่
ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม” รัฐศาสตร์สาร 24 (ฉบับพิเศษ)
- นัทธ์หทัย ชันคุณจรรยารัตน์ (2552) การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในการพัฒนา
ประชาธิปไตย : กรณีศึกษา เทศบาลเมืองพิบูลมังสาหาร จังหวัดอุบลราชธานี
- นันทพร ศรีวิเศษ (2545) “การเผยแพร่ความรู้เพื่อการพัฒนาประชาธิปไตยของสถาบัน
พระปกเกล้า” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาการสื่อสารมวลชน
สาขาสื่อสารมวลชน จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ และถวิลวดี บุรีกุล (2548) ประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม Participatory
Democracy กรุงเทพมหานคร สถาบันพระปกเกล้า
- วิสุทธิ โพธิ์แท่น (2538) ธารณะ ประชาธิปไตย กรุงเทพมหานคร มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

- สำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองน่าน (2554) แผนพัฒนาชุมชน บ้านกัวป่าห้า อำเภอเมืองน่าน
จังหวัดน่าน
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ (2547) ประมวลสาระชุดวิชา การเมืองการปกครองไทย หน่วยที่ 9 นนทบุรี สำนักพิมพ์
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 (แก้ไขเพิ่มเติมถึงฉบับที่ 11)
กรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย
- ยุทธการ หัวหาญ (2552) “การเมืองภาคประชาชนกับการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษากรณี
สมัชชา คนจน” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- วรวัลย์ โรจนพล (2547) ประมวลสาระชุดวิชา การเมืองการปกครองไทย หน่วยที่ 6 นนทบุรี
สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- ศุภรัตน์ รัตนมุขย์ และคณะ (2540) รายงานการวิจัย “ความสามารถในการพัฒนาประชาธิปไตย
ระดับหมู่บ้านในจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือ : ศึกษาเฉพาะกรณีบทบาทของ
คณะกรรมการหมู่บ้าน สำนักบัณฑิตอาสาสมัคร กรุงเทพมหานคร
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- ศีกษา อุ่มเจริญ (2543) “การใช้อำนาจทางปกครองกับการพัฒนาประชาธิปไตย : ศึกษาเฉพาะกรณี
การใช้อำนาจทางปกครองของฝ่ายปกครอง” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
(รัฐศาสตร์) มหาวิทยาลัยรามคำแหง
- สุขสวัสดิ์ วงศ์เตชะ (2552) “บทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบลกับการส่งเสริมประชาธิปไตย
ระดับรากหญ้า : กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนตำบล ในอำเภอหนองแค จังหวัด
สระบุรี” วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- สันติ สวัสดิพงษ์ (2541) “ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อบทบาทของกำนันและผู้ใหญ่บ้านในการมี
ส่วนร่วมทางการเมืองของชุมชน : กรณีศึกษาในท้องที่อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่”
วิทยานิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เสกสรร ประเสริฐกุล (2548) การเมืองภาคประชาชนในระบบประชาธิปไตย กรุงเทพมหานคร
สำนักพิมพ์อมรินทร์
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2539) ทัศนคติทางการเมืองของเด็กและเยาวชนในกรุงเทพมหานคร
โครงการเอกสารและตำรา คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
- สมบัติ ชำรงชัยวงศ์ (2544) การเมือง : แนวความคิดและการพัฒนา กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์
เสมาธรรม

- สุจิต บุญบงการ (2546) แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาการทางการเมือง ในเอกสารการสอนชุดวิชาปัญหาพัฒนาทางการเมือง หน่วยที่ 1 นนทบุรี สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
- อนุรักษ์ นิยมเวช (2554) บทความเกี่ยวกับการพัฒนาการเมือง และการมีส่วนร่วมของประชาชน กรุงเทพมหานคร สำนักการพิมพ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2539) ประชาธิปไตย : อุดมการณ์ หลักการ และแบบอย่างการปกครองในหลายประเทศ กรุงเทพมหานคร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- อมร รักษาสัตย์ และคณะ (2544) การเมืองการปกครองไทยตามรัฐธรรมนูญฉบับประชาชน กรุงเทพมหานคร สมาคมรัฐธรรมนูญเพื่อประชาชน
- อาทร อยู่สมบูรณ์ (2541) “คณะราษฎรกับกระบวนการสร้างประชาธิปไตย” วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง ภาควิชาการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง

แบบสัมภาษณ์การวิจัย

(สำหรับกลุ่มตัวอย่างผู้ใหญ่บ้าน บ้านกิวป่าห่า ตำบลถ้ำมุดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน)

เรื่อง ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

: กรณีศึกษาบ้านกิวป่าห่า ตำบลถ้ำมุดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสัมภาษณ์.....

เวลาเริ่มสัมภาษณ์.....สถานที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

1.1 อายุ, การศึกษา, อาชีพ, รายได้, ตำแหน่ง, ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในพื้นที่บ้านกิวป่าห่า ตำบลถ้ำมุดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

1.2 ข้อมูลประวัติ บุคลิกภาพ และแนวทางการปฏิบัติหน้าที่

ส่วนที่ 2 การปฏิบัติหน้าที่ของท่านในฐานะผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน ท่านมีแนวทางการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร ในหัวข้อประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการได้มาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างไร

2.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ท่านมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ระหว่างการตัดสินใจเองหรือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือวิธีการอื่นๆ

2.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของท่านอย่างไรบ้าง

2.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบบประชาธิปไตย

ส่วนที่ 3 การปฏิบัติหน้าที่ของท่านในฐานะผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการหมู่บ้าน อะไร

คือ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของท่านในการส่งเสริมการพัฒนาการเมือง

ประชาธิปไตยในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 กระบวนการหรือวิธีการการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอะไรบ้าง

3.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไรบ้าง

3.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของท่านมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

3.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

ส่วนที่ 4 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับ

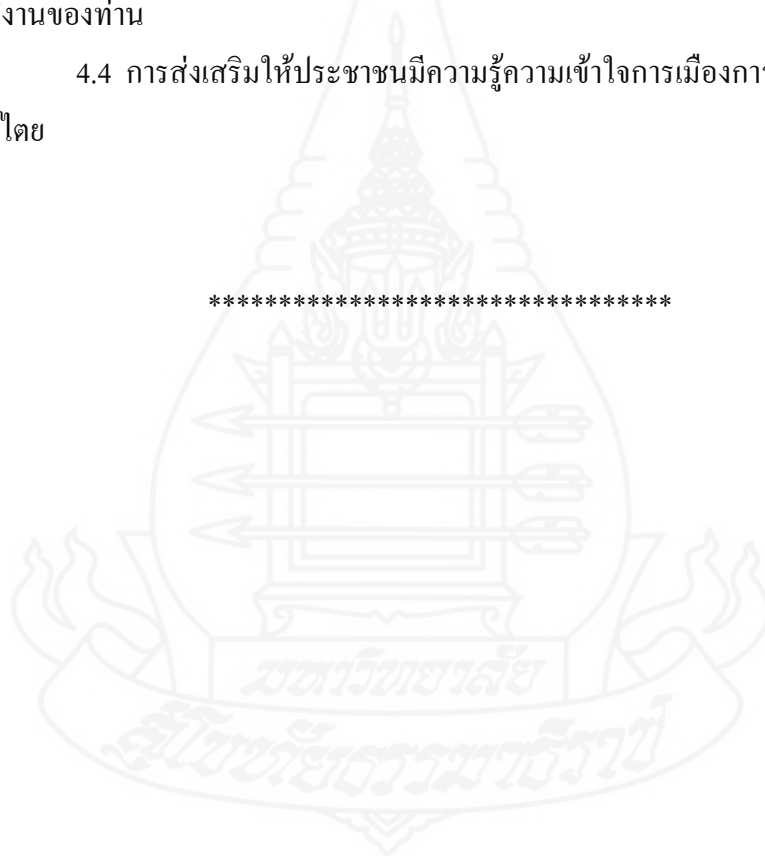
การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอย่างไร ในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

4.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

4.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของท่าน

4.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย

แบบสัมภาษณ์การวิจัย (สำหรับกลุ่มตัวอย่างอื่น)

เรื่อง ผู้ใหญ่บ้านกับการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตย

: กรณีศึกษาบ้านกิ้วป่าห้า ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

วัน/เดือน/ปี ที่ทำการสัมภาษณ์.....

เวลาเริ่มสัมภาษณ์.....สถานที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์.....ผู้ให้สัมภาษณ์.....

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไป

- อายุ, การศึกษา, อาชีพ, รายได้, ตำแหน่ง, ระยะเวลาการดำรงตำแหน่ง, ระยะเวลาการอยู่อาศัยในพื้นที่บ้านกิ้วป่าห้าหรือระยะเวลาการปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ตำบลถ้ำมดอง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน

ส่วนที่ 2 การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านทั้งในฐานะของผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการ

หมู่บ้านมีแนวทางการปฏิบัติหน้าที่อย่างไร ในหัวข้อประเด็นดังต่อไปนี้

2.1 การจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีกระบวนการหรือวิธีการได้มาซึ่งระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้านอย่างไร

2.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน ท่านมีวิธีการดำเนินการอย่างไร ระหว่างการตัดสินใจเองหรือให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือวิธีการอื่นๆ

2.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบการปฏิบัติงานของท่านอย่างไรบ้าง

2.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

ส่วนที่ 3 การปฏิบัติหน้าที่ของผู้ใหญ่บ้านทั้งในฐานะผู้ใหญ่บ้านและประธานคณะกรรมการ

หมู่บ้าน ท่านคิดว่าอะไรคือ ปัญหาอุปสรรค และข้อจำกัด ของผู้ใหญ่บ้าน

ในการส่งเสริมการพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้

3.1 กระบวนการหรือวิธีการการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอะไรบ้าง

3.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน มีปัญหาอุปสรรคและข้อจำกัดอย่างไรบ้าง

3.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การปฏิบัติงานของท่านมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

3.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตยมีปัญหาอุปสรรคอย่างไรบ้าง

ส่วนที่ 4 ท่านมีข้อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาและพัฒนาศักยภาพของผู้ใหญ่บ้านกับ

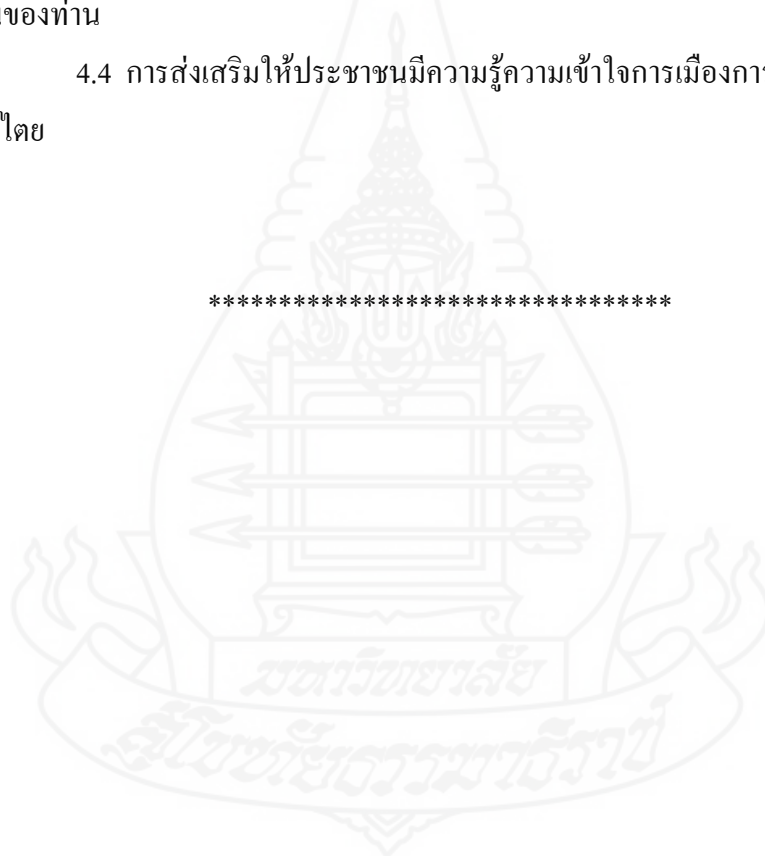
การพัฒนาการเมืองประชาธิปไตยอย่างไร ในประเด็นหัวข้อดังต่อไปนี้

4.1 กระบวนการหรือวิธีการจัดทำระเบียบข้อบังคับของหมู่บ้าน

4.2 การตัดสินใจดำเนินโครงการหรือกิจกรรมต่างๆ ในหมู่บ้าน

4.3 การให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตาม กำกับดูแล และตรวจสอบ การ ปฏิบัติงานของท่าน

4.4 การส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจการเมืองการปกครองในระบอบ ประชาธิปไตย

ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อ	นายเอนก ปิ่นทะยม
วัน เดือน ปีเกิด	28 พฤศจิกายน 2523
สถานที่เกิด	อำเภอเชียงของ จังหวัดเชียงราย
ประวัติการศึกษา	รัฐศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช พ.ศ. 2545
สถานที่ทำงาน	ที่ว่าการอำเภอเมืองน่าน อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน
ตำแหน่ง	ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง)

